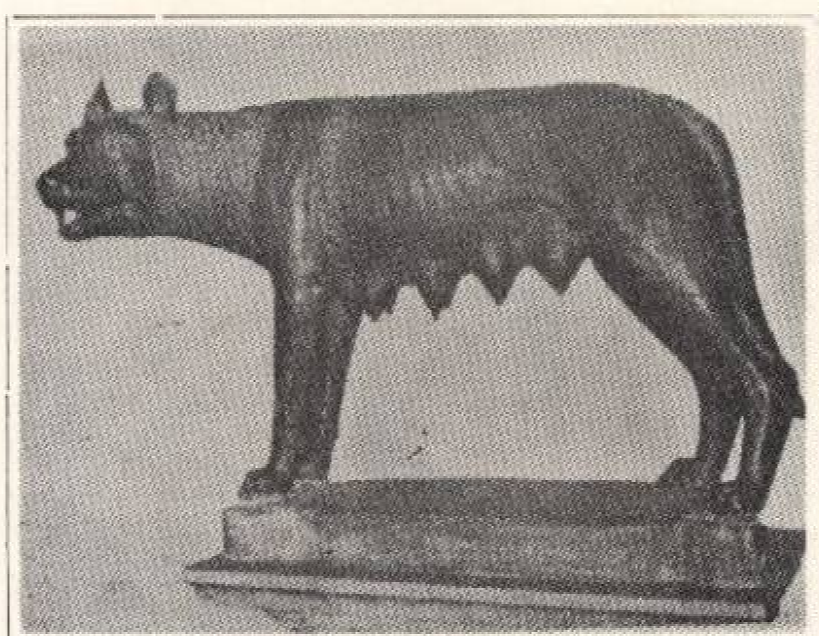
ADİLE AYDA

Emekli Elçi

TÜRKLERİN İLK ATALARI

Ankara
1987

Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara

İÇİNDEKİLER

Önsöz

1971 de, adı soru şeklinde olan "Les Etrusques étaient-ils des Turcs?" (Etrüskler Türk mü idiler?) diye fransızca bir küçük kitap yayınlamıştım. Artık bugün, 16 yıl sürmüş çetin araştırmalardan sonra, bu kitaba "Etrüskler Türk idiler" adını koymak suretiyle, kendi sorumu cevaplandırabileceğim kanaatindeyim.

Elbette ki, "Etrüskler Proto-Türk idiler" demiş olsa idim, daha ilmî bir deyim kullanmış olurdum. Fakat gerek Türk ırkı, gerek Türk dili zaman içinde öyle bir süreklilik göstermişlerdir ki, sadece Yüzyıllara değil, Binyıllara meydan okumuşlardır.

Etrüsklerin Türkiye Türklerinin doğrudan doğruya ataları olduklarını söylememiz şüphesiz mümkün değildir. Bununla beraber, Etrüsklerle bizim müşterek atalara sahip olduğumuz da muhakkaktır. Beşiği Orta Asya olan bu müşterek atalara ben bu kitapta "Eski Türkler" adını verdim. Belirteyim ki, söz konusu Eski Türkler çok çok eski Türklerdir. Onların dili Alman türkologlarının "alttürkisch" diye adlandırdıkları dilin şeklini henüz almamıştı. Şu-

nu da söyleyim ki, Anglo-sakson türkologların kullandığı, ne idüğü belirsiz "Turkic" kelimesini ben doğrudan doğruya yok farzediyorum.

Etrüskler üzerindeki incelemelerimin daha başında, Fransız etrüskologu Raymond Bloch'un bir görüşü beni çok etkiledi. Herkesin arkeolojiye ve arkeologlara taptığı bir sırada, bu bilgin aşağıdaki isabetli sözleri söylemek cesaretini gösteriyordu :

"... karışık nitelikteki tarihî problemlerle karşılaştığımız zaman, arkeolojinin sağladığı bilgileri yorumlamak ancak lengüistik gibi, dinler tarihi gibi bilimlerin yardımı ile mümkün olmaktadır. Şu veya bu kavmin özelliklerini ve başka kavimler ile ilişkilerini belirtmek için din ve dil alanındaki bilgiler birinci derecede önemlidir" ("L'ancienne civilisasion des Etrusques", İngilizceye çevirisi, s. 71).

Etrüsklerle Eski Türkler arasında yaptığım karşılaştırmalı incelemeler sırasında, yukarıdaki satırlar bana kılavuzluk etti. İncelemelerimin sonucu olarak meydana gelen bu kitap iki bölüme ayrılmıştır : Din ile ilgili bölüm, Dil ile ilgili bölüm.

Kitaba bir de sanat ile ilgili üçüncü bölüm eklemek, hayvan üslûbunda olan Etrüsk sanatı ile ayni üslûptaki Orta Asya, özellikle İskit sanatı arasındaki çarpıcı benzerliği ortaya koymak büyük isteğimdi. Bunu yaparsam kitabımın yayınlanmasının gecikebileceği düşüncesi beni bu isteğimi yerine getirmekten alıkoydu.

Onun için, bu Önsözün ilk satırlarında söz konusu edilen küçük kitabın 1974 de yayınlanmış türkçeye

çevirisinin sonundaki resimleri bu kitaba da, kısa açıklamalarla almış bulunuyorum. Bununla beraber, konu ile ilgilenenlere şu iki eseri tavsiye etmek isterim : Etrüsk sanatı için Raymond Bloch'un "L'Art des Etrusques" adlı eserini (Il Parnasso, Milano 1965), Türk sanatı için de, Gründ Kitabevi tarafından yayınlanmış bulunan "Le Trésor des Scythes" (Paris 1969) adlı eseri.

Etrüsklerin Türk soyundan olduklarına dair görüş yeni değildir. Yani bu görüşü ilk defa ortaya atan asla ben değilimdir. Tarih ve tarihî araştırmalara merakı bulunduğu herkesçe bilinen, Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk Etrüsklerin Türk soyundan oldukları görüşünde idi.

Fakat bu görüş, yani bu teori çok daha eski dönemlere dayanır. Söz konusu teori Ondokuzuncu yüzyılda Batılı bilginler tarafından ortaya atılmıştır. Şurası gariptir ki, dünyanın Etrüskoloji uzmanları bu bilginlerin adlarını da, eserlerini de anmamak için büyük özen gösterirler.

Etrüsklerin Türk soyundan olduklarına inanan Batılı tarihçiler bir tane iki tane de değildir. Ben burada aralarından bir İngilizi, bir Fransızı, bir de bir Avusturyalıyı zikretmekle yetineceğim: "Etruscan researches" adlı eserin yazarı Isaac Taylor, "La langue étrusque" in yazarı Baron Carra de Vaux, bir de "Die Herkunft der Etrüskler"'in yazarı Wilhelm Brandenstein.

Şunu kabul etmek lâzımdır ki, Etrüsklerin Türk olduklarını söylemiş olan bilginlerin dayandıkları de-

liller her zaman pek sağlam değildi. Özellikle lengüistik delilIer ya yetersizdi, ya da yanlış bilgilere dayanmakta idi. Meselâ, başkaca çok aydınlatıcı karşılaştırmalar yapmış olan Isaac Taylor etrüskçe ile türkçe kelimeleri karşılaştırmağa kalktığı zaman, doğrusu zayıf kalıyordu. Çünkü arada bir, türkçeleşmiş olmakla beraber aslı arapça olan kelimeleri, birer türkçe kelime imiş gibi, öne sürmek hatasına düşüyordu.

Evet, dediğim gibi, bu kitapta savunduğum tez bana ait değildir. Ancak bu tezi isbatlamak için ileri sürdüğüm delillerin hepsi bana aittir, benimdir. Bunlar sabırlı araştırmaların ve yoğun düşünmelerin ürünüdür.

Bu eserde Etrüsk adlı Proto-Türklerin Italyaya ne zaman, nasıl ve kaç dalga halinde geldikleri sorununu bir tarafa bırakmağı uygun gördüm. Bu sorun, Allah ömür verirse, bundan sonraki eserimin konusu olacaktır. Bununla beraber, şimdiden söyleyebilirim ki, Etrüsklerin Italya'ya göç dalgalarından biri Ege kıyılarından ve Ege adalarından gelmiştir. Çünkü Orta Asyalı olan göçebe Proto-Türkler, Italya'ya gelmeden önce bir kaç nesil boyunca Pelasg, Turhan veya Turhan-Pelasg adlarıyle oralarda yaşamışlardır (Pauly ve Wissowa Ansiklopedisine bakılsın).

Bu kitabın yazılması ile sonuçlanan araştırmalarım sırasında, bazı şartlar bana yardımcı olmuştur. Bunların başlıcası, ayni zamanda tarihçi, dilci ve hukukçu olan ve Etrüskleri incelemek için altmışından sonra italyanca öğrenmeğe başlayan rahmetli babam

Profesör Sadri Maksudi Arsal'ın, sonuçlanmamış araştırmalarında, kullanmağa niyetli olduğu metodu bilmemdir.

Birbirinin zıddı diyebileceğim iki Türk lehçesini, modern Türkiye'nin dili olan lehçe ile Kazan lehçesini pratik olarak bilmem de işimi kolaylaştırmıştır. Elbette ki, başka Türk lehçelerini de incelemeğe özen göstermiş ve Yakut, Çavuş, Uygur, Kırgız sözlüklerini didik didik etmişimdir.

Dört Batı dilinden başka, lâtince ve italyanca bilmem de, çalışmalarımı sırasında çok yararlı olmuştur. Etrüskler hakkında İtalyan dilinde ne yazılmışsa, aşağı yukarı gözden geçirmişimdir.

Dışişleri görevlisi olarak İtalya'da geçirdiğim dört yıl içinde Etrüsklerle ilgili olarak görülecek ne varsa gördüm, gezilecek neresi varsa gezdim.

Etrüskolojiko-türkolojik çalışmalarım onaltı yıldan beri sürmektedir.

Bu kitabı yazarken çektiğim en büyük sıkıntı istediğim bazı kitapları el altında bulunduramamak, baş vurmak istediğim bazı eserlerden yararlanamamak olmuştur. Ankara ile İstanbul'un hem kütüphaneleri, hem kitapçı mağazaları Etrüskoloji gibi konular bakımından fakirdir.

Dışarıdan kitap getirtmek ise, ülkemizde hem zor, hem de masraflıdır. Allah'tan Roma kentinin zengin kütüphanelerinde çalıştığım sıralarda, bol bol not almışım ve isabet olmuş ki, Roma kitapçılarında Etrüsklerle ilgili olarak ne bulmuşsam satın almışım.

Burada bu ayrıntılardan söz ediyorsam, bu, Raymond Bloch, Jacques Heurgon gibi Fransız etrüskologlarının eserlerinin orijinalinden değil de, ingilizceye veya italyancaya çevirilerinden yararlanmış olmamdan dolayı özür dilemek içindir.

Şimdiye kadar apayrı iki dünya olan Etrüskoloji ile Türkoloji bilimlerini bu eser, konusu icabı, yakınlaştırmakta, birleştirmektedir. Çünkü şurası bir gerçektir ki, türkologlar genellikle etrüskoloji ile ilgilenmezler, etrüskologlar da, istisnalar bir tarafa bırakılırsa, dünyada türkoloji diye bir bilim bulunduğunu bilmezler. Bundan dolayıdır ki, kitapta delillerimi sunarken, yaptığım bazı açıklamalar her iki alanın uzmanları için gereksiz gibi görülebilir. Her iki tarafın sabır ve hoşgörüsünü rica ederim.

Ekim 1984

Yukarıdaki satırlar 1985 yılının başında çıkan fransızca kitabım için yazılmış Önsöz'ün türkçeye aynen çevirisidir. Bundan sonraki satırlar ise, kitabın çevirisi sırasında, fasıl ve bölümlerde meydana gelen değişikliklerin sebebini anlatmağı amaçlıyor.

Fransızca kitap çıktığı zaman, fransızca bildiklerini tahmin ettiğim bazı dost ve tanıdıklara birer tane göndermiştim. Aldığım teşekkür ve tebrik mektuplarından ve başka reaksiyonlardan anladım ki, Türk aydını Etrüskler hakkında hiç bir şey bilmiyor. Sadece aydınlarmı? Üniversite Profesörleri de.

Zamanımızda uzmanlaşma felâket halini almış. Tarih profesörleri uzmanı oldukları tarihî dönemle ilgileniyor, o alanda allâme kesiliyor, fakat dünya tarihini, insanlık tarihini bilmiyorlar. Bu yüzden tarihî perspektiften mahrum oluyorlar.

Bu gözlemimin etkisi ile, kitabımın türkçeye çevirisine Etrüskleri, onların medeniyetini ve medeniyet tarihindeki rollerini tanıtan ve açıklayan bilgiler eklemeğe karar verdim. Bu bilgileri içine alan faslın adı olsa olsa Giriş olabilirdi. Nitekim öyle oldu.

Adı "Les Etrusques étaient des Turcs (Preuves)" olan fransızca kitabımı Mayıs 1985 te toplanacak olan Etrüskoloji Kongresine yetiştirmek için acele yazmıştım. Kitap bir an evvel çıksın ve bir an evvel bazı bilginlere dağıtılabilsin diye, delil niteliğinde olmayan her şeyi bir yana bırakmıştım. Onun içindir ki, Önsözde şöyle diyordum :

"Bu eserde Etrüsk adlı Proto-Türklerin İtalya'ya ne zaman, nasıl ve kaç dalga halinde geldikleri sorununu bir tarafa bırakıyorum. Bu sorun, Allah ömür verirse, bundan sonraki eserimin konusu olacaktır".

Aradan zaman geçti... Bir az daha yaşlandım. Kaderin bana o kitabı yazmağa ve bastırmağa fırsat vermeyeceğinden korkmağa başladım. Bu sebeple söz konusu kitap için yıllar boyunca topladığım notları ve bilgileri özetleyerek, bunlara kitabın türkçesinde yer vermeğe karar verdim. Böylece Ön-bilgiler bölümü ortaya çıktı. Bu bölümü Birinci Bölüm yaptım.

Bu Önsöze son vermeden önce, şu açıklamada bulunmağa ihtiyaç duyuyorum :

1967 yılının sonunda, görevli olarak Roma'ya gönderilip de, orada turistlerin nasıl, gelir gelmez, Etrüsk mezarlıklarına koştuklarını, nasıl Etrüsk müzelerinde Etrüsk sanat eserlerini seyretmeğe doyamadıklarını görünce, şu zincirleme düşünceler ve duygular geçti içimden :

Batılılar Etrüsklere büyük değer veriyorlar...
Batılılar Türklere hiç değer vermiyorlar...
Ah, Etrüsklerin Türk oldukları isbat edilebilse!

Görülüyor ki, Etrüsk muammasını çözmeğe ve kıdemli diplomat iken, etrüskolog olmağa karar verişimde ilmî meraktan çok millî duygu etkili olmuştur.

Ancak metodumun, kaynaklarımın, delillerimin ilmî olmasına büyük özen gösterdim.

Eylül 1986

Adile Ayda

GİRİŞ

Etrüsklerin menşei, asıl adı ve dili konusunda Etrüskoloji bilginleri arasında fikir ayrılıkları bulunduğu halde, bir noktada hepsi ayni görüştedirler : O da, Etrüsklerin medeniyet tarihinde önemli yeri olduğudur. Gerçekten, bugün İtalyan müzelerini, Louvre Müzesini, British Museum'u dolduran Etrüsk sanat eserleri yüksek bir medeniyet seviyesini gösteren, inceliği, mükemmelliği ile göz kamaştıran eserlerdir.

Bilindiği gibi, Batı medeniyetinin temelleri Yunan ve Roma medeniyetleridir. Roma medeniyeti ise, bugünkü tarihî ve arkeolojik incelemelerin kesin olarak isbat ettiğine göre, pek çok unsurunu Etrüsklere borçludur. Misal olarak bazı alanlardaki Etrüsk tesirine işaret edelim :

Romalılar siyasî ve idarî kuruluş şekillerinin çoğunu Etrüsklerden almışlardır. Meselâ, önce Eski Türklerdeki "Aksakallılar Meclisi" gibi bir Danışma müessesesi olup, daha sonra yasama yetkileri kazanmış olan SENATO (Yaşlılar Meclisi) Romalılara Etrüsklerden geçmiştir.

Romalılar hem idarî, hem ASKERÎ TEŞKİLÂT modelini Etrüsklerden almışlardır. Onbaşılık, yüzbaşılık, binbaşılık görev ve unvanları Etrüsklerden Romalılara, Romalılardan da başka batı milletlerine geçmiştir.

Romalılardan evvel Etrüsklerin İtalya'da YOLLAR ve KÖPRÜLER inşa etmiş oldukları bilinmektedir.

Bataklıkları kurutma ve TOPRAĞI SULAMA tekniğini Romalıların Etrüsklerden öğrenmiş oldukları ortaya çıkmış bulunmaktadır[1].

Etrüskler en çok meydana ge-
~~Bataklıkları kurutma ve TOPRAĞI SULAMA~~
~~tekniğini Romalıların Etrüsklerden öğrenmiş olduk-~~
tirdikleri sanat hazineleri ile tanınmaktadırlar. Roma kurulduktan sonraki ilk yıllarda Roma'yı, meydanlarını, binalarını, tapınaklarını hep başka Etrüsk şehirlerinden getirtilmiş sanatçılar süslemişlerdir.

Romalılar kuyumculuğu Etrüsklerden öğrenmişler ve daha sonra Batı milletlerine öğretmişlerdir. Avrupanın çeşitli müzelerinde bugün seyredilebilen Etrüsk mücevherlerinin güzelliği ve inceliği insanı hayran ve şaşkın bırakmaktadır. Fransız etrüskologlarından Raymond Bloch diyor ki :

---

(1) H.H. Scullard, "The Etruscan cities and Rome", Thames and Hudson, London 1967, s. 62.

(2) Otto J. Brendel, "Etruscan art", Penguin Books, New-York 1978.

"Bunların eşi bugün yapılamamaktadır. Bugünkü kuyumcular Etrüsklerin bu inceliği elde etmeği nasıl başarabildiklerine akıl erdirememektedirler"(3).

Yukarıdaki bilgilere şunları da eklememiz yerinde olur :

Eski Çağın Homeros'tan(4) sonraki en büyük şairi Virjil'dir (Vergilius). Virjil bir Etrüsk idi(5).

Eski Çağın en büyük matematikçisi olan Pitagor'un bir Etrüsk olduğu söyleniyordu(6).

---

(3) Raymond Bloch, "The Etruscans", Thames and Hudson, London 1965, s. 184.

(4) Homeros'un da soy bakımından bir Pelasg veya Troyalı *olabileceğini düşünenler vardır*. Bu düşünce aşağıdaki sebeplere dayanır :

1. Homeros İlyada epopesinde Pelasglardan daima sempati ve hatta büyük hayranlıkla söz eder. Onlar için "ilâhî" sıfatını kullanır.
2. Yunanlılarla Troyalılar arasındaki savaşı anlatırken, Troyalıların hepsini asil ruhu, cesur, sevimli gösterir. Yunanlılar ise, sinsî, kurnaz, entrikacı yalancıdırlar. Troyalıları silâh ve savaş gücü ile değil, hile ve yalan ile mağlup ederler.

Bu epopeyi bir Yunanlının yazdığına inanmak güç. Hâtıra geliyor ki, şair çok iyi yunanca bilen bir Musyalı, Lukyalı, Karyalı da olmuş olabilir.

(5) Jacques Heurgon, "La vita quotidiana degli Etruschi". Il Saggiatore, Milano 1967, s. 78.

(6) Alain Hus, "Les Etrusques, peuple secret", italyancaya çevirisi, 1959, s. 187.

Pitagor ayni zamanda Yunanlıların felsefesinden çok farklı, tasavvufa kaçan bir felsefeye sahip bir düşünür idi.

Bize göre Pitagor İtalya Etrüsklerinden değildi, Sisam adasında doğmuş olduğuna göre, bir Pelasg idi. Fakat bu aynı hesaba geliyor. Çünkü Etrüsklerle Pelasglar aynı dili konuşuyorlardı.

Bugün Avrupa müzelerinde eserlerinin canlılığı ile Phidias'tan ve Praksitelden daha çok hayranlık uyandıran heykeltraş Vulka bir Etrüsk idi(7).

Vulka'nın eserlerini seyrettikten sonra Phidias'inkilere göz atınca, insana öyle geliyor ki, bu heykellerin temsil ettiği yaratıklar uykudadır.

Etrüsklerin medeniyet ve kültür seviyesini göstermek için, zannedersem, yukarıdaki misaller yeterlidir.

Özetle, Etrüskler Büyük Atatürk'ün Onuncu Yıl nutkunda sözünü ettiği "TÜRK'ÜN UNUTULMUŞ BÜYÜK MEDENİ VASFI VE BÜYÜK MEDENİ KABILİYETİ" nin mükemmel temsilcileridirler.

* * *

Değerli etrüskolog Christopher Hampton "The Etruscans and the survival of Etruria" adlı eserinde şöyle der :

"*Etrüsk milleti ölmemiştir. Kültürünün yok edilişine, bu kültüre Romalılar tarafından sahip çı-*

Bu bize şunu hatırlatıyor ki, bazılarına göre, Yunanistan'ın yetiştirdiği 7 filozof ("les sept sages de la Grèce") arasında Türk veya Proto-Türk olduklarını isbat edeceğimiz İskitlerden olan Anacharsis de vardı.

(7) Massimo Pallotino "Etruscologia", Hoepli, Milano 1968, s. 291.

kılmasına ve onyedi onsekiz yüzyıl müddetle unutulmuşluğuna rağmen, bugün artık Roma medeniyetinin perdesi arkasında, gerçekte başka bir milletin bulunduğuna dair emare ve deliller ortaya çıkmağa başladı. Bu millet vasıf ve karakteri bakımından Romalılardan (Lâtinlerden) tamamiyle farklı idi. Romalılar Yunanlılardan ne kadar farklı ise, o kadar farklı... Etrüskler Romalıların iftiralarına, toplum içinde horlanmalarına, Roma İmparatorluğu bir Hristiyan Devlet olduktan sonra hiç kimse tarafından önemsenmemelerine ve kendileri ile ilgili bütün tarihî ve edebî metinlerin yok edilmiş olmasına rağmen, hayatiyetlerini korumuşlardır"(8).

Hampton'un "Etrüsk milleti ölmemiştir... Etrüskler hayatiyetlerini korumuşlardır" demekten maksadı şudur :

Milâddan sonraki Binyılın ortasından itibaren Avrupa üzerine çöken Ortaçağ karanlığından, İkinci Binyılın başında ilk sıyırılıp çıkan Etrüskler olmuştur. Daha doğrusu, başka isimle, onların torunları...

Başka isim dedim amma, aslında başkalık yoktur, bozulma, deforme olma durumu vardır ortada. Yani telâffuzun değişmesi.

Lâtinler Etrüsklere TUSKİ derlerdi (Lâtince yazılışı TUSCİ). Ortaçağ yüzyılları içinde, toptan Lâtin dili bozulurken, "Tuski" kelimesi TOSKA olmuş ve ayrıca sonuna bir N harfi gelmiştir. Böylece Etrüsklerin torunlarına TOSKAN denmiş ve Toskanların oturdukları coğrafî alana TOSKANA adı

(8) Victor Gollancz Ltd, London 1969, s. 248.

verilmiştir. Biz türkçede Toskanların yaşadıkları bölgeyi esas alarak, İtalyanların "Toskani" dedikleri ve "Toscani" yazdıkları kelimeye TOSKANALI diyoruz.

İşte İtalya'da ve bütün Avrupa'da Ortaçağ uyuşukluğundan ilk uyananlar Toskanalılar olmuştur. İtalyan Rönesansını başlatanlar onlardır. Başka deyimle, İtalya'daki Proto-Türkler veya Türkler Lâtinleri yalnız bir defa (Eski Çağda) cahillikten ve ilkellikten çekip çıkarmış ve medenileştirmiş değiller, bunu Ortaçağın sonunda, ikinci defa yapmışlardır.

Ortaçağ yüzyılları içinde İtalya'nın başka bölgelerdeki şehirleri birer kasaba haline gelirken, Toskana'daki Etrüsk şehirleri medenî seviyelerini korumuşlardır ve hattâ, Toskana'da bazı eski önemsiz şehirler gelişmeğe başlamıştır : Mesclâ, Floransa.

M.S. XIII. yüzyılda Floransa hem Toskana'nın, hem İtalya'nın kültür merkezi idi. Rönesans hareketi Floransa'dan bütün İtalya'ya, daha sonra bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Rönesans çağının başında yetişen büyük şair DANTE Floransalıdır, yani Etrüsk.

Sadece Rönesans döneminin değil, bütün zamanların en büyük heykeltraşı MİKELANJ Floransalıdır.

Bütün zamanların en büyük ressamı LEONARDO DA VİNCİ Floransalıdır.

Hesap edilmiş ve görülmüştür ki, İtalyan Rönesansındaki şair, yazar ve sanatçıların yüzde dok-

sanı Toskanalıdırlar. Toskana'da ve özellikle Floransa'da medeniyet yeniden doğup gelişirken, bir harabe halinde olan Roma'da halk Papaların sefih diktatörlüğü altında inliyordu.

Toskanalılar arasında, sanat ve edebiyat alanının dışında da büyük adamlar yetişmiştir.

NAPOLYON'a "Sen ki Korsikalısın..." dendiği zaman, çok kızarmış. Çünkü aslen Toskana'lıdır. Ailesi Floransa'dan Korsika'ya göç etmiş[9].

Napolyon'un fâtihliği ve Cihan Hâkimiyeti idealine tutkun oluşu acaba damarlarındaki Türk kanından mı geliyordu?[10]

Şunu hatırlatalım ki, Floransa bugün de, bir bakıma İtalya'nın kültür merkezidir; nasıl ki Türkiye'nin kültür merkezi Ankara değil, İstanbul'dur.

İnsan düşünüyor : 1985 yılının basında Floransa ile İstanbul'un ikiz şehir ilân edilmesi bir tesadüf eserimidir, yoksa kollektif şuuraltı denilen şeyin iki taraflı tecellisi mi?

(9) "Encyclopaedia Britannica", 1970, cilt 3 s. 898.

(10) Kan çekmiş olacak ki, Napolyon bir aralık Osmanlı Padişahının hizmetine girmeği düşünmüş ve buna teşebbüs de etmiş. Fakat o sırada Paris'te cereyan eden bazı olaylar kendisini bu tasavvurdan vaz geçirmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Ön Bilgiler

Türk ırkı, varlığını sürdürebilmek için göçlere başvurmak zorunda kaldığından, en eski zamanlardan beri kollara ayrılmıştır. Bu kolların her biri, sapına kadar Türk kalmakla beraber, ayrı birer ad almıştır.

Bu suretle, hem dinî inanış ve töreler, hem dilin özellikleri kollar arasında bölünmüş ve dağılmıştır. Bir kolun bağlı kaldığı belirli töre bir başka kol tarafından terkedilmiş, falanca kolun lehçesinde dipdiri kalan şu veya bu kelime bir başka kolun dilinde unutulmuştur.

Bize göre, esas gövdeden tarih öncesi bir dönemde ayrılmış bir dal olan Etrüskler daha sonraki dönemde bu gövdeden ayrılmış gruplardan daha zengin din ve dil mirasına sahiptiler. Bu sebeple, karşılaştırmalarımızda, Etrüsklerin karşısı-

na tarihte ve coğrafyada bilinen bütün Türk zümrelerini çıkarmamız gerekecektir.

Arkeolojik kazılar sayesinde gittikçe tarihîleşen tarih-öncesi dönemlerde, Orta Asya ve Güney Sibirya gibi öteden beri Türklerin yaşadıkları ve bugün bile dağlarının ve ırmaklarının Türk adı taşıdıkları bölgelerde, çeşitli şekillerde adlandırılmış kültürler gelişmiştir : CEYTUN, ANAU, NAMAZGÂH, KELTEMİNAR, ANDRONOVO ve başkaları.

Bugün Sovyet bilgin ve arkeologlarının bu kültürlerin o zamana göre olgunluğu ve inceliği karşısında, gözlerinin kamaştığı görülmektedir. Bunlardan ikisinin görüşlerini sunuyorum :

"... *Öyle anlaşılıyor ki, Akemenid Şehinşahları orada (Orta Asyada) çok ilerlemiş bir medeniyetle karşılaşmışlardır. Gerçekten oraların yerli kültürleri, bir aralık, şaşılacak bir seviyeye yükselmiştir*".

Bu hayranlığın sebeplerini anlayabilmek için Altın-tepe denilen yerde yapılmış kazıların sonuçlarına dair aşağıdaki satırları okumamızda yarar vardır :

"... *Altın-tepenin doğu tarafı refah izleri taşımaktadır... sokaklar kenti dört köşeli bloklara ayırmaktadır... evler iki oturma odasından, iki veya üç ek odadan, bir holden ve bir mutfaktan oluşuyor.... Öyle anlaşılıyor ki, Tunç devrinin ortasına doğru yaşamış olan bu insanlar Kopet Dağından akan selleri kullanarak tarlaları suluyorlardı... Genellikle el sanatları ve özellikle seramik sanatı buralarda en*

yüksek gelişme noktasına Tunç Devrinin ortasında yükselmiştir... Bu dönemde, aynı bölgede, madencilik de büyük gelişme göstermiştir. O zamanlar bakıra kurşun ile arsenik karıştırılmış olduğu da anlaşılmaktadır... altın ile gümüş dahil olmak üzere, bütün kıymetli madenler kullanılmıştır... çeşit çeşit mücevherler ve süs eşyası imal edilmiş olduğu da görülmektedir. En çok altından olmak üzere, yüzükler, yuvarlak ve hafifçe konkav el aynuları, bilezikler..."(11)

... Dört köşeli mahalleler... toprağı sulama usulleri... el aynaları... mücevherler... bütün bunlar etrüskologlara pek yabancı gelmemesi gereken şeylerdir, zannedersem.

Ve düşünün ki, burada söz konusu olan dönem Milâddan önceki İkinci Binyıldır.

---

(11) V. Masson and V.İ. Sarianidi, "Central Asia" Thames and Hudson, Londra 1972, s. 11, 115-122.

I

Türklerin ilk ataları

A - Pelasglar

Bazı aydınlarımızın, bu kitaba, belki adını bile duymadıkları Pelasglardan başlamamı yadırgayacaklarını tahmin ediyorum. Onun için, Etrüskler hakkındaki incelemelerimin ilk aşamaları üzerinde biraz durmam gerekiyor :

Bende Etrüsklere karşı ilgi uyanıp da, bu eski millet hakkında araştırmalarıma başladığım zaman, büyük hayret içinde kaldım. Çünkü bugünkü tarihçilerin sadece Etrüsk veya bu adın yunancası olan Tyrrhen diye adlandırdıkları tarihî milletin eski Yunan yazarlarının pek çoğunun eserlerinde Tyrrhen-Pelasg veya Pelasg-Tyrrhen olarak zikredildiklerini gördüm. Bu Pelasg adı veya milleti de nereden çıkıyordu?

Bu sorunun cevabını Almanların Eski Çağ ile ilgili en ciddî ve önemli Ansiklopedisi olan Pauly ve Wissova'da buldum. Bu Ansiklopedide deniyor ki:

"O zamanlar, büyük ölçüde, Tyrrhenlerle Pelasglar biribirleriyle karıştırılırlardı"(12).

Başka deyimle, Eski Çağ yazarlarının çoğu Tyrrhenlerle, yani Etrüsklerle Pelasgları bir tutuyor, onları ayni millet sayıyorlarmış.

Ansiklopedilere göre, Pelasglardan söz eden eski Yunanlı yazarların başlıcaları şunlardır :

Hezyod, Hekate, Herodot, Tüsidid, Hellanik, Kallimak, Strabon, Bizanslı Stefan(13)

Fransız ve İngiliz yazarları, nedense, Pelasglarla pek ilgilenmemişlerdir. İtalyanlar daha çok Pelasg diye bir kavmin tarihte bulunmadığını, bunun Yunanlıların bir uydurması olduğunu iddia etmek için Pelasglardan söz etmişlerdir. Pelasglar üzerinde ciddî eserler vermiş Alman bilim adamlarının başlıcaları ise şunlardır :

Beloch, Fick, Treidler, Meyer, Ehrlich.

Eski Yunan tarihçilerinin ve Alman araştırıcılarının eserlerinde Pelasglar hakkında bulduğumuz bilgi ve neticeler şunlardır :

---

(12) Pauly und Wissowa, "Realencyclopaedia der Altertumswissenschaft", Stuttgart 1949, Cilt VII A 2, s. 1909.

(13) Bu adların imlâsı almancada başka, fransızcada başka olduğu için bunları türkçe okunuşlarına göre yazmağı uygun gördüm.

1) Pelasglar kuzeyden gelip Yunanistan'da yerleşmiş bir kavim idi.

2) Bu kavim durmadan yer değiştirirdi, yani göçebe idi.

3) Pelasglar oturdukları bölgenin veya kendilerini yöneten önderin adına göre, kolayca ad değiştirirlerdi.

4) Pelasglar inşaatçı ve imarcı bir millet idi. Yunanistan'daki bir çok meşhur eski kentleri onlar kurmuşlardır.

5) Pelasglar M.Ö. 3000 civarında Yunanistanı istilâ edip, oranın çeşitli bölgelerine yerleşmişlerdir.

Yukarıdaki beş noktaya tarihçiler tarafından işaret edilmeyen, fakat dilcilerin kesin bir şekilde isbat ettikleri şu gerçeği de ilâve edelim :

Etrüskçeye çok benzeyen pelasgca HİNT-AVRUPALI OLMAYAN, agglutinatif bir dil idi.

Pelasgların Türklerde de bulunan yukarıdaki özelliklerini öğrendikten sonra, onlar hakkındaki incelemelerimi derinleştirmek lûzumunu duydum. Derinleştirdikçe de bu kavmin Proto-Türk bir kavim olduğuna yeni deliller karşıma çıktı. Meselâ, Limni adasında, Pelasglar tarafından bırakılmış, Hint-Avrupalı olmayan ve etrüskçeye çok benzeyen yazıtların bulunmuş olması... Ve, meselâ, Lâtin bilim adamı Varron'un "Pelasgların dilinde küçük dağların adı TEPAE'dir" demiş olması([14]).

---

(14) İsaac Taylor, "Etruscan researches", Macmillan and Co., London 1874, s. 330.

Yukarıdaki sebeplerle, 1970 yılının Mayıs ayında Roma Arkeoloji Enstitüsünde verdiğim Konferansta Pelasglar üzerinde önemle durdum.

On yıl sonra, 1980'de, Belleten dergisine verdiğim "Pelasglar kim idiler?" başlıklı yazı, büyük gecikme ile, derginin Temmuz 1982 tarihini taşıyan sayısında yayınlandı. Söz konusu yazı bu kitabın sonunda okuyucuya sunulmuştur.

1985 yılının Mayıs ayında Ankara'da toplanmış olan "Tarihte Türk Devletleri" Sempozyumunda okuduğum "Tarihin şafağında iki Türk Devleti" adlı bildirimde de, kaynaklar göstererek, Pelasglardan söz ettim. Bu bildiri de kitabın sonuna eklenmiştir[15].

Pek tabiî olarak, "Türk Devletleri" sempozyumundaki bildirim çok kısadır ve özetlenmiş bilgiler vermektedir. Belleten'de çıkan yazım ise, daha kapsamlıdır. Okuyucu bu faslı okumasına ara verip, söz konusu yazıyı okursa, aşağıdaki satırları daha iyi anlayacaktır.

Pelasglar, yukarıda da belirttiğim gibi, aşağı yukarı Milâddan 3000 yıl önce, Orta Asya'dan gelip, Yunanistan'ı istilâ etmişlerdir. Nasıl ve hangi yollardan geçerek? Daha sonraki dönemlerde Hun-

---

(15) Sempozyum'un düzenleyicileri, milliyetçi geçinen bazı Profesörlerde yaygın bir eğilim olan ANADOLUCULUK sebebiyle olsa gerek, tutanakların basılması sırasında, benim bildirimin metnini yırtıp atmaktan çekinmemişlerdir.

lar, Avarlar, Kumanlar, Pecenekler Balkanlara gelmek için hangi yollardan geçmişlerse, o yollardan geçerek... ([16]).

Pelasgların Yunanistan'a Vardar nehrinin kıyılarını takip ederek girmiş oldukları anlaşılıyor. Çünkü ilk yerleştikleri bölge Tesalya'dır, yani bugün Selânik şehrinin bulunduğu havali.

Çeşitli kaynaklara göre Pelasglar, daha sonra, şu bölgeleri işgal etmişlerdir : Beotya, Argolis, Attika ve Arkadya. Arkadyalıların Pelasg olduklarını Herodot da söyler.

Bilindiği gibi, Yunanistan'ın hemen kuzeyinde Makedonya vardır. Makedonya'ya eski Yunanlılar Pela(s)gonya derlermiş, yani Pelasglar ülkesi... Öyle anlaşılıyor ki, Pelasgların bir kısmı Yunanistan'a girip yerleşirken, bir kısmı da Makedonya'da kalmıştır([17]).

Pelasglar Yunanistan'a gelirken elbette ki, tek bir önderin, tek bir şefin kumandası altında idiler. Bunun neticesi olarak, Yunanistan'a yerleştikten sonra da, merkezî bir idareye bağlı bulunmuş olduklarını düşünmek tabiîdir. Herodct'un "Bir zamanlar Yunanistan'a PELASGIA denirdi"([18]) şek-

---

(16) a) René Grousset, "L'Empire des Steppes".
b) Marquart, "Über das Volktum der Komanen".

(17) O Makedonya ki, orada Büyük İskender doğacak ve Yunanlılarla savaşıp, onları esir haline getirecektir.

(18) "Herodotus", translated by J. Enoch Powell, Clarendon Press, Oxford 1949, Cilt I. s. 75.

lindeki ifadesi ise, Pelasgların siyasî bakımdan Yunanistan'ın tamamına, hem de uzun yüzyıllar boyunca, hâkim olmuş olduklarını göstermektedir. Bu sebeple, bir Pelasg devletinden söz edebildiğimiz gibi, bu devleti tarihteki ilk Türk Devleti olarak kabul edebileceğimiz de şüphesizdir.

Bu konuda bir İtalyan bilim adamı, bakınız, ne diyor :

"Yunanlılar bu tarihî bölgelere geldiklerinde, kendine mahsus dini olan ve DEVLET OLARAK ORGANİZE OLMUŞ, başka ırktan olanlarla (Pelasglarla) karşılaşmışlardır"(19).

Zira, M.Ö. 2000 civarında, Yunanistan'a yine Kuzeyden, Hellenler gelir. Hellenler Pelasgların boş bıraktıkları yerlere yerleşirler. Bu işgalin savaşsız olmuş olduğu zannedilmektedir.

Hellenler medeniyet bakımından Pelasglardan çok etkilenmişlerdir. Atinalılar, üzerinde henüz kurban kesmeğe mahsus bir taştan başka bir şey yokken, Akropol'ün etrafına duvar ördürmek istemişler, bunun için Pelasg müteahhitlere başvurmuşlardır. Bu duvarın bir parçası halâ yerinde durmakta ve turistler tarafından görülebilmektedir.

Pelasg dilinden Hellenlerin diline pek çok kelime geçmiştir. Hint-Avrupalı olmayan bu kelimeleri bugünkü Batılı dilciler ne yapacaklarını bilemi-

---

(19) Giorgio Pasquali, "Pagine meno stravaganti", Lansoni editore, Firenze 1935, s. 157.

yorlar. Başka çare bulamayınca, bu kelimelere uygulamak için, "pré-hellénique" (Hellen-öncesi), "méditerranéen" (Akdenizli), "asianique" (Anadolu'lu?), "egéen" (egeli) gibi acayip ve anlamsız sıfatlar icad etmişlerdir.

"Egeli" sıfatını icad eden Albert Severyns adlı Belçika'lı bilim adamıdır. Severyns, kullandığı bu anlamsız sıfata rağmen, bizim görüşümüzü doğrulayan aşağıdaki satırların sahibidir :

"Yunanlılar, kendilerinden daha kültürlü olan Egelilerden bronz, kalay, kurşun, demir ve hattâ "maden" anlamındaki kelimeleri almışlardır"([20]).

Albert Severyns bu kelimelerin Hint-Avrupa'lı olmadığını söylemekten de çekinmiyor.

Ayrıca, "egeli" sıfatından arada bir vazgeçip, Paul Kretschmer'in 1925 den önceki görüşüne katılarak, "pélasgique" sıfatını kullandığı da oluyor. Ve etrüskçenin Pelasg dilinin bir lehçesi olabileceğini kabul ediyor([21]).

Hammerström, Devoto, Charskin gibi dil bilginleri Yunan dilindeki Hint-Avrupalı olmayan kelimeleri etrüskçe kelimelerle karşılaştırmışlar ve büyük benzerlikler bulmuşlardır([22]). Hattâ, bazı saf

---

(20) "Grèce et Proche - Orient avant Homère", Presses Universitaires de Bruxelles (ikinci baskı), 1968, s. 41, 42.
(21) Ayni eser, s. 43, 44.
(22) A.J. Charskin "Zur Deutung etrüskischer Sprachdenkmaeler", s. 18.

araştırmacılar bundan Etrüsklerin Yunanlı oldukları neticesini bile çıkarmağa kalkmışlardır(23).

Yunan dilindeki Hint-Avrupalı olmayan kelimelerin hepsi pelasgca'dır, yani proto türkçedir.

Bazı etrüskologlar, meselâ Jacques Heurgon(24), Etruria'nın güneyinde Etrüsklerle kaynaşmamış bir Pelasg toplumunun yaşamış olduğunu haber verirler. Bunlar elbette Yunanistan'dan veya Ege adalarından gelip, Pelasg lehçesini konuşanlarla bir arada yaşamağı tercih edenlerdir. Kırım'dan gelen Türklerin Eskişehir'de oturmağı, Rumeli'den gelenlerin Adapazar'ına yerleşmeği tercih etmeleri gibi.. Çünkü pelasgca ile etrüskçe arasında bir lehçe farkı bulunmuş olduğu şüphesizdir. Fransa fransızcası ile Kanada fransızcası, Bavyera almancası ile Hamburg almancası arasındaki fark gibi.

Toplu bir Pelasg göçünden ne tarihte, ne de efsanelerde bir kayıt bulunmması gösteriyor ki, Pelasglar İtalya'ya aile veya aileler, hattâ tek kişi halinde, tüccar gemileri ile gelmişlerdir.

Bu kitabın Üçüncü Bölümünde, daha Roma kurulmadan, Yunanistan'ın Arkadya bölgesinden İtal-

---

(23) Pironti adlı birinin 1934'de, "İtalia letteraria" (Edebî İtalya) dergisinde yayınladığı "Il deciframento dell'etrusco" başlıklı yazısı bilim adamları arasında tam bir tartışma fırtınası ("polemica etrusca") koparmıştır. Toskanalılar Yunanlı olmak istemiyorlardı.

(24) "La vita quotidiana degli Etruschi" Il saggiatore, Milano 1967, s. 46.

ya'ya gelip yerleşmiş EVANDER adlı çok kültürlü bir Pelasg karşımıza çıkacaktır.

İleride yine Pelasglardan söz etmek üzere, bu fasıla son vermeden önce, Batılı bilim adamlarının işine gelmeyen bir sürü şey söylediği için, hiç bir zaman adı anılmayan veya kendisine iftira atılmak için anılan, Ondokuzuncu yüzyıl etrüskologlarından Fransız Noel des Vergers'den bir cümle zikredeceğim :

"Gerek İtalya, gerek Yunanistan hakkında edinebildiğimiz en eski bilgiler gösteriyor ki, bu iki ülkeyi, ilk zamanlarda etkilemiş medenileştirici âmil Pelasglardır"(25).

---

(25) "L'Etrurie et les Etrusques", Firmin Didot, Paris 1864, s. 109 (dipnot).

B - İskitler

Batılı tarihçiler İskitlerin ancak bir bölümüne Saka (Sace) dediklerinden, bu kavim için, şimdilik, İskit adını kullanmağı uygun gördüm. İlerideki sahifelerde "İskit" kelimesi tahlil edilecek ve bu kelimenin gerçek yüzü ortaya çıkacaktır.

İskitlerin menşei meselesi Batılı bilim adamları arasında uzun tartışmalara yol açmıştır. Bu kavmi inceleyenlerden biri olan Ellis H. Minns şöyle der :

"Etnografya ile ilgili hiç bir mesele belki de İskitlerin soyu problemi kadar tartışılmamıştır"(16).

Bununla beraber, İskitlerin İranlı olduklarını düşünen Batılı tarihçiler çoğunluğu oluşturmaktadır.

Batılı tarihçiler İskitler konusunda geç kalmış durumdadırlar. Halâ bundan yüz yıl önceki bilgileri tekrarlayıp duruyorlar. İskitlerin Karadeniz sahillerini işgal ettikleri dönemden kalma yazıtların Fars dilinde yazılı olması ve İskitlerde bir

(26) "Scythians and Greeks", University Press, Cambridge 1913, s. 35.

Ateş tanrıçasının bulunması gibi çürük delillere takılıp kalmışlardır.

İranlılardan başka milletlerde ateşe tapma olmadığını zannetmek saflık ve bilgisizliktir. İskitlerden kalma Fars dilindeki yazıtlara gelince :

Konya Selçuklularından kalma az mı farsça belge vardır? Buna dayanarak, Selçukluları İranlı mı sayacağız? İskitler, Milâddan önce yalnız Orta Asyayı değil, Küçük Asyayı da içine alan bir sahaya yayılmışlardı. Onlara tâbi milletler arasında azınlıklar ve bu arada İranlı azınlıklar da, elbette, bulunacaktı.

Batılı tarihçilerdeki, İskitleri İranlı sayma israr ve inadı Sovyet bilim adamlarının bile dikkatini çekmiştir. İtalyan tarihçi Mario Bussagli şöyle der :

"Sovyet bilim adamları Batılılardaki İRANİZMİ hem ölçüsüz, hem temelsiz bulmaktadırlar"([27]).

Nitekim Mikhail Gryaznov adlı Sovyet bilim adamının aşağıdaki satırları kendisinin İskitleri pek İranlı saymadığını göstermektedir :

"Eski Yunanlılar Karadeniz kıyılarında ve Orta Asya'da yaşayanların hepsine İskit adını verirlerdi. İranlılar ise, sadece bizim "Saces" dediklerimize değil, tanıdıkları bütün çöl göçebelerine Saka derler. Bugünkü bilim adamlarının da şöyle deyimler kullandıkları görülmektedir : Altay Sakaları, Altay İskitleri, Batı İskitleri ve saire..."([28]).

---

(27) "Culture e civilta dell' Asia Centrale", Torino 1970, s. 82.
(28) "Sibérie du Sud", Editions Nagel, Genève 1969, s. 135.

Batılı tarihçilerin, "İranizm"leri yüzünden, bir sürü çelişkilere düştüklerini görmek âdeta eğlencelidir. Meselâ, "Çöl kavimleri" adlı eserinin bir yerinde(29) "Sarmatlar da İskitler gibi İranlıdırlar" diyen Avusturyalı bilgin Karl Jettmar'ın, daha sonraki sahifelerde, kendi iddiasını çürüten satırlarını gülümsemeden okumak mümkün değildir.

Evet, durumda komiklik vardır : İskitlerin her çeşidine (Sarmat, Sace, Messaget) Saka adını veren ve "Sakalar bizden değildir, onlar Turanlıdır" diyen İranlı tarihçilere Batılı tarihçilerin "Hayır, hayır, onlar sizdendir, İranlıdırlar" demesi cidden hoştur.

İskitlerin Türk olduklarına bir delil Homeros'un İlyada'sında bile vardır. Bu epopenin XIII. Bölümünde, tanrı Zeus, aşağıya bakarak, Troya savaşını seyrederken, bir aralık bu manzaradan bıkıp, daha ötelere, "At-sütü- içenler" 'in ülkesine bakar.

Fransızların Gallimard Yayınevinin Ilyada çevirisini yapan R. Flacelière, Notlar bölümünde, "At sütü içenler" kelimesi için şu açıklamada bulunuyor: İskit kabileleri (30).

Biliniyor ki, kısrak sütünden yapılan Kımızı da, yoğurdu da Türkler icad etmişlerdir.

Şu halde, en basit muhakeme ile anlaşılıyor ki, Homeros zamanında Hippomolg denen ve Flacelière'in İskit adını verdiği millet Türklerdi.

---

(29) İtalyancaya çevirisi : "I Popoli delle Steppe". Il Saggiatore, Milano 1964, s. 57.

(30) s. 925.

Tıp ilminin kurucusu sayılan Hippokrat da, havanın ve iklimin insan sağlığı üzerindeki etkisi ile ilgili bir eserinde, İskitlerden uzun uzadıya söz etmiştir(31).

İskitlerin Türk soyundan olduklarına dair deliller Bizans kaynaklarında da vardır. Bu kaynakların en önemlisi, Bizans İmparatoru İkinci Justinus tarafından, M.S. 568 de, Batı Göktürk İmparatoruna Elçi olarak gönderilen Zemarkos'un yolculuğunu ve Türk İmparatoru tarafından kabul edilişini anlatan tarihçi Menander'in eseridir.

Fransız bilim adamı Edouard Chavannes'in, bu kaynaktan yararlanarak, Batı Göktürkleri hakkında yazmış olduğu eserde, İskitlerle Türklerin ayni kavim olduklarını Bizanslıların gayet iyi bildiklerini gösteren cümleler vardır. Bunlardan ikisini misal göstermekle yetineyim :

I — Zemarkos, Bizansa döndükten sonra, kendi İmparatoruna şunları söyler :

"Bugün Türk adını verdiğimiz millete eskiden İskit denirdi".

2 — Türk Hakanının Orhon harfleriyle yazılmış mektubunu İmparatoruna sunarken de, Zemarkos şöyle der :

---

(31) Gerek Herodot'un, gerek Hippokrat'ın İskitlerin örf ve âdetleri hakkında söyledikleri bugün Orta Asyada yaşayan bazı Türklerinkine tıpa tıp benzemektedir. Bu sebepledir ki, Batılı bilginler, mümkün olduğu kadar, özellikle Hippokrat'tan söz etmemeğe gayret ederler.

"Bu mektup İskit harfleriyle yazılmıştır"([32]).

Batılıların İskitleri İranlı gibi gösterme gayretleri yanında, bir de Rusların İskitleri kendi ataları gibi gösterme çabaları vardır. Bu bakımdan en

---

(32) "Documents sur les Tou-kiue occidentaux", Maisonneuve, Paris, s. 235. 240 237, 238.

Burada, tamamen konu dışı olmasına rağmen, Bizans Elçisi Zemarkos'un Türk ülkesinde gördüklerine dair Chavannes'ın bir kaç satırını zikretmekten kendimi alamayacağım :

"Zemarkos Dizebul'un (Türk Hakanının) yanına vardığında, onu otağında, altın bir taht üzerinde buldu... otağ (çadır) rengârenk ve güzel ipekli kumaşlarla, ince bir zevke uygun şekilde süslenmişti... daha başka günler Romalılar (Bizanslılar) huzura kabul sırasında şunları görmüşlerdir : çadırların birinde heykeller, üzerinde Hakanın uzanmış bulunduğu altından karyola..., sonra, altından vazolar, ibrikler, fıçılar : bir başka ziyarette ise, altın kaplı sütunlar, altından dört tavus kuşuna dayalı, altın'a süslenmiş karyola: çadırın girişinde altın ve gümüş kap'arla dolu el arabaları, ki bu kapların Bizansta görülenlerden aşağı kalır tarafı yoktu."

...Bizanslılar, Rumlar, Yunanlılar derken, çağrışım neticesinde, hâfızamda uyanan bir hâtırayı burada kaydetmek isterim :

1959 yılında, Atina'da, Dünya Kadınlar Birliği Kongresi toplandı. Türk delegasyonu üyeleri arasında ben de vardım. Bize eskiden kalma bir açık hava tiyatrosunda temsil verildi. Piyes Aristofan'ın bir komedisi idi. İşte bu piyeste, İskit rolünde olan aktörlere "türkçe" konuşturuldu. Mümkündür ki, bu, eski Yunanlı yazarların başka piyeslerinde de yapılmaktadır.

Demek istiyorum ki, İskitlerin Türk oldukları kanaati veya bilgisi Yunanlıların şuuraltlarında bugün bile yaşamaktadır.

başta Samokvasof'un ismi zikredilmelidir. Bir de, çok kimsenin İngiliz zannettiği, bir İngilizle evli Rus kadını vardır : Tamara Talbot Rice. Bu yazar 1957 de "The Scythians" adlı bir eser yayınlamış ve bu eserinde, gayet sinsi ve dolambaçlı yollardan, İskitlerin Rusların ataları oldukları kanaatini uyandırmağa çalışmıştır. Bunun için de, Rusların güzel sanatlar alanında İskitlerin varisleri oldukları fikrini telkin etmeğe gayret etmiştir : yok Rusyanın filân bölgesinin halkı bugün bile, İskit motiflerini örtüler ve havlular üzerine işlerlermiş, yok falanca vilâyetin köylerinde, Rus köylüleri, İskit sanatını devam ettiren tahtadan oyuncaklar yaparlarmış...

Burada, "Etrüskler" faslımızla da ilgisi olan çok önemli bir açıklamada bulunmamıza sıra gelmiştir :

Bir çok sanat tarihçisinin farkında olmadığı şu gerçek vardır ki, İskit sanatı, Batı dünyasının hayranı olduğu ETRÜSK SANATI ile tıpatıp aynidir. Dikkat edilirse, "benziyor" demiyorum, "ayni" diyorum. Fakat uzmanlaşma belâsı yüzünden(33), ne etrüskologların bundan haberi vardır, ne de İskit sanatı uzmanlarının... Tahminime göre, bazı Rus bilginlerinin haberi vardır amma, onlar da susmağı uygun görmektedirler.

---

(33) Bu konuda değerli tarihçi Yılmaz Öztuna şöyle der : "Asrımızın başında tarihçilik "Kompozisyon tarihçiliği" idi. Tarihin yanında pek çok şey bilmek ve bu bilgilerle kompozisyona gitmek gerekiyordu. Bugünün "Monografi tarihçiliği" değildi. Bir devletin hayatının beş on yıllık döneminin içinde dönüp dolaşıp, bu dönemin öncesinden ve sonrasından habersiz olmak değildi" ("Tercüman" gazetesi, 4 Aralık 1986)".

Elbette ki, Etrüskler, politik bağımsızlıklarını kaybettikten sonra, sanat alanında da bağımsızlıklarını kaybetmeğe ve Yunan sanatından etkilenmeğe başlamışlardır ("hellénistique" dönem). Fakat o dönemde Lâtinler de, her alanda, Yunanlıların etkisinde idiler.

Evet, Etrüsk sanatı ile İskit sanatı aynidir : Ayni "Hayvan üslûbu", ayni konular, ayni motifler, ayni teknik, ayni realizm, ayni canlılık...

Bu, Etrüsklerin Proto-Türk olduklarına en önemli delillerden biridir. Çünkü artık Türk olduklarına şüphe olmayan Hunların sanatı İskit sanatının devamıdır.

Garip bir tesadüftür ki, Onsekizinci yüzyılın başında, İtalya'da Etrüsk sanatı incelenmeğe başladığı sırada, Çar Birinci Petro'ya, Orta Asya'da ve Sibirya'da, içi hazine dolu mezarların bulunduğu haberi veriliyordu. Avrupa müzelerinin Etrüsk sanat eserleriyle dolmağa başladığı sırada, Petersburg'daki Ermitaj müzesi de İskit sanat eserleriyle zenginleşmeğe başlamıştır.

Şimdi Sovyetler bu hazineleri, dört beş yılda bir, Avrupa başkentlerinde ve Amerika'da sergilemekte ve İskit adı verilen Proto-Türklerin eserlerinden dolayı tebrik ve alkış toplamaktadırlar.

İtalyanlar ise, 1985 yılını Etrüsk yılı ilân etmek ve müzeler dışında, çeşitli kentlerde sergiler düzenlemekle, astronomik ölçüde Turizm geliri sağlamışlardır (34).

(34) Bizim Turizm Bakanlarımız da Turizm geliri sağlamağa çalışıyorlar. Bunu yaparken politik geleceğimizi tehli-

Bilindiği gibi, Bizans İmparatorluğunun başlangıçtaki adı Roma İmparatorluğu idi. Bu İmparatorluk Etrüsk-Lâtin karışımı bir millet tarafından kurulmuş olan Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesinden meydana gelmişti. Doğu Roma İmparatorluğu Bizans İmparatorluğu adını aldıktan sonra da, bu İmparatorluğun yöneticileri kendilerine Romalı demeğe devam etmişlerdir. Araplar ve Farslar Anadolu'ya Roma kelimesinin kısaltılmışı olan "Rum" adını veriyorlardı. Mevlâna'ya verilen Celâlettin Rumî adı "Anadolulu Celâlettin" manasını ifade ediyordu.

Türkler ilk zamanlar Anadolu'ya "Rumeli" demişler. İstanbul fethedildikten sonra, Ege denizinin ötesinde fethedilen topraklara bu ad verilmiş.

Yunanistan'da yaşayan Yunanlılara Yunanlı dediğimiz halde, Anadolu'da yaşayanlara "Rum" demişiz.

Anadolu'da Eski Yunanlılardan kalma pek sınırlı sayıda sanat eseri bulunduğu ve kazılardan çı-

---

keye koyuyorlar. Neden? Çünkü Batı dünyasındaki her ortaokul çocuğu, esasen, Anadolunun Eski Çağdaki coğrafyasını da, tarihini de ezberliyor. Ezberledikçe de, gözünde Türkler "gasbedici" bir kimlik kazanıyor. Yakın komşularımızın ve bölücülerin faaliyeti de eklenince, "Anadolu'yu Türklerden geri almak" bir çok Batılının şuuraltında bir çeşit ideal oluyor.

Türkiye'den çok Türkleri tanıtmak lâzımdır Turizm propagandasının amacı maddî menfaattir, kârdır, yani ticarettir. Maddî çıkarlar için politik çıkar satılmamalıdır.

karılan eserlerin pek çoğu Romalılara ait olduğu halde, Batılı aydın, Yunanlıların etkisi ile, Anadolu'yu eski Yunan toprağı zannetmeğe sürüklenmiştir. Halbuki Eski Çağda, bir iki Yunan kolonisi dışında, Anadolu'da Yunanlı olmayan kavimler yaşamışlardır.

Ne olursa olsun, bugün Anadolu şoven Yunanlılar tarafından da, Batılı aydınlar tarafından da Türklere çok görülmektedir. İskitler meselesinde bu durumun da etkisi vardır. Sebebi de şudur :

İskitlerin Türk oldukları kabul edilirse, Türkler lehinde, Hukuk dilinde "müktesep hak" denilen şey doğmaktadır. Çünkü Yunanlı tarihçilere ve özellikle Herodot'a göre, M.Ö. VII. yüzyılda İskitler Anadolu'yu fethetmiş ve 28 yıl boyunca yönetmişlerdir(35).

28 yıl epeyce uzun bir zamandır. Acaba arkeologlarımız münasip yerlerde kazı yaparak, Anadolu'da hüküm sürmüş Iskitler'den izler bulamazlarmıydı?

Aslında, M.Ö. VII. yüzyıl çok yakın bir tarihtir. Gerilere gittikçe, Herodot'un sözünü ettiği istilânın ilk İskit istilâsı olmadığı görülmektedir. Meselâ, Yunan mitolojisinde bir "Amazonlar efsanesi" vardır. Güya bunlar toplumlarına, devletlerine erkek sokmayan savaşçı kadınlardı.

Bu efsane gittikçe efsanelikten çıkıp tarihleşmektedir. Yani, bugün Amazonlar hakkında mitolo-

---

(35) "Herodotus", translated by J.E. Powell. Vol. I, Clarendon Press. Oxford 1949, s. 54-55.

jide söylenenleri efsane saymayıp, birer tarihî olay sayan ve Amazonları tarih konusu yapan bilim adamları vardır. Misal vereyim :

1986 yılının Eylül ayında, Ankara'da toplanmış Onuncu Türk Tarihi Kongresine sunulan bildirilerden birinin adı şöyle idi : "AMAZONLAR ile Justinianus arasındaki dönem açısından Pontus bölgesi için bir arkeolojik atlas tasarısı." Bu ad bile, bildiri sahibi Gilbert Argoud'nun Amazonların tarihî niteliğine inandığını göstermektedir.

Bundan yetmiş şu kadar yıl önce yayınlanmış "The Amazons in Antiquity and modern times" adlı eserin yazarı Guy Cadogan Rothery de Amazonlarla ilgili söylentiyi efsane saymamakta, Amazonların tarihî hüviyetini kabul etmekte idi. Rothery'ye göre, bu savaşçı kadınların asıl vatanı Kafkas dağlarının doğusunda olmakla beraber, onlar Anadolu'nun batısına kadar gelmiş ve Efes ile İzmir şehirlerini kurmuşlardır(36).

Amazonların tarihiliğine inanan, yukarıda adları anılmış biri Fransız, biri Ingiliz iki tarihçiden sonra, bir Avusturyalı bilim adamından, Wilhelm Bandenstein'dan söz edelim :

Brandenstein, Atatürk zamanında, İkinci Türk Tarihi Kongresine katılmış bir etrüskologdur. Bildirisinin adı "Etrüsk meselesinin şimdiki durumu" idi(37). Brandenstein, Amazonları İskit değil, Et-

---

(36) F. Griffiths, London 1910, s. 54 - 55.
(37) İkinci Türk Tarihi Kongresi zabıtları, s. 311.

rüsk sayıyorsa da (ki bizim için her ikisi ayni manaya geliyor), zaman ve yer bakımından değerli bilgiler vermektedir. Ona göre, Amazonlar İkinci Binyılın başında, şimdi Kars'ın bulunduğu havaliden yola çıkarak, Anadolu'nun Batısını fetih ve işgal etmişlerdir. İzmir'i Murina adlı Amazon kraliçesi kurmuştur.

Başka kaynaklardan biliyoruz ki, İzmir'e adını veren de söz konusu kraliçedir (İz-Myrina).

Amazonların devletini oluşturan toplum, elbette ki, Yunanlıların masallarında olduğu gibi, sadece kadınlardan ibaret değildi. Aralarında erkekler de vardı. Yoksa bu toplum bir nesilde tükenir, yok olurdu. Halbuki Amazonlar devleti uzun yıllar, belki yüzyıllar yaşamıştır.

Amazonların devleti içinde erkekler ikinci derecede bir mevki'e sahip idiler. Egemenlik, yani devlet başkanlığı, ordu kumandanlığı kadınların idi. Tahminimize göre, Amazonlar devletinde, erkeklerin vazifeleri ekonomik nitelikte idi. Meselâ, bu vazifelerden biri avcılıktı. Çocukları ana doğuruyor, baba doyuruyordu.

Amazonlarda aile babanın etrafında değil, annenin etrafında toplanırdı. Baba önemli değil, anne önemli idi. Başka deyimle, kadının bir çeşit haremi vardı.

Bu kitabın ilerideki fasıllarında görülecektir ki, bizim kanaatimize göre, çok eski zamanlarda (belki Milâddan önce beşinci, altıncı Binyıllarda) Proto-Türkler sosyal bakımdan Ana Egemenliği

(Matriyarkat) rejimi altında idiler. Bunun bazı delilleri vardır.

İşte Amazonlar Proto-Türklerin öyle bir koludur ki, her hangi bir sebeple (belki Ergenekon gibi bir vadide sıkışıp kalmak yüzünden) öteki kollar Baba Egemenliğine (Patriyarkat) geçtikleri halde, Ana Egemenliğini muhafaza etmiştir.

Bizim için önemli olan Amazon adlı Proto-Türk Devleti içindeki sosyal rejim ve aile hayatı değildir. Amazonların daha İkinci Binyılın başında Anadolu'nun Batısını ele geçirip, orasını Türk toprağı yapmış olmalarıdır.

İskitlerle ilgili olaylar, nasıl Yunan efsanelerine ve mitolojisine malzeme sağlamışsa, İranlıların da tarihî rivayetlerine ve hattâ edebiyatlarına da konu olmuştur. Firdevsî, Şehnamesini yazarken, çok eski zamanlardan kalmış rivayetlerden ve efsanelerden ilham almıştır.

İranlılardaki efsane ve söylentiler içinde. özellikle İskit hükümdarı Afrasyab ile yapılan savaşlarla ilgili olanlar meşhurdur. İranlılar için, savaşılan millet Turanîdir ve bu milletin ülkesinin adı Turan'dır.

İskitlerin Türk veya Prototürk olduklarına yukarıda gösterdiğim delillere bir delil daha ekleyeceğim. Bu, Etrüskler üzerindeki kütüphane çalışmalarım sırasında geçirdiğim en heyecanlı dakikaların hikâyesi olacaktır.

Roma'dan ayrılmama yakın günlerden bir gün, Vatikan Kütüphanesinde, "fichier" dedikleri katalog

kutularını karıştırırken, şu adı taşıyan bir eser çıktı karşıma: MAGNİ TAMERLANİS, SCYTHORUM İMPERATORİS VİTA.

Lâtince olan bu eserin adının türkçesi şöyle: "İskitlerin İmparatoru Timurlenk'in hayatı". Tabiî eseri hemen istedim. Petrus Perondinus adlı biri tarafından 1553 yılında yazılmış, yani 400 şu kadar yıl önce! O zamanki İskenderiye Patriğine ithaf edilmiş. Okumağa başlayınca, gördüm ki, kitapta Timurlenk'e ve onun milletine bazen İskit, bazan Tartar deniyor. Nasıl ki, Yıldırım Beyazid'e ve onun milletine bazen Ottomani, bazen de Turci (Turki) adı veriliyor. İskit adı ile de Moğollar veya başka millet değil, Orta Asya Türkleri kastediliyor. Bunun delili kitabın 10 uncu sahifesindeki şu cümledir:

"TEMİRUS GUTHLUS fuit appellatus, quae vox Scythica lingua fortunatu gladiu exprimit"

Bu cümlenin türkçesi: "Ona Kutlu Temir denmiştir ki, bu İSKİT DİLİNDE Kutlu Kılıç sahibi anlamını ifade eder"([38]).

Kitap Timurlenk için bir medhiye olmaktan uzaktır. Fırsat düştükçe, onun zulmünden, acımasızlığından söz ediliyor.

Fakat Petrus Perondinus'un bu lâtince eseri bizim için, her şeyden önce, şu bakımdan önemlidir: Onaltıncı yüzyıl Batılılarına göre, Orta Asya Türk-

---

(38) Türklerdeki "Kutlu Kılıç" kavramından, ileride, "Din ile ilgili Deliller" bölümünde söz edilecektir.

lerinin adı İskit imiş. Kitap bunu şüphe götürmez bir şekilde isbat etmektedir[39].

Avrupa'da "aryanizm" veya Hint-Avrupalılık kavramı ve taassubu doğduktan sonradır ki, bu gerçek gizlenmeğe başlanmıştır.

... İskitler üzerinde fazlaca durduk. Çünkü bu kitabın ikinci Bölümünde, dinî delillerimizi sunarken, İskitlerle Etrüskler arasında kıyaslamalar yapacağız. Bu bakımdan, İskitlerin Türk olduklarını okuyucunun bilmesi gerekiyordu.

Aslında bu gerçeği, Türk Hukuku Tarihi uzmanı olan Sadri Maksudi Arsal, daha 1930 da, en ilmî delillerle isbat etmiş[40] ve Türk Tarihini İs-

---

(39) Bu kitabın hayretle okuduğum bir sahifesi de 19 uncu sahifesidir. Burada Yıldırım Beyazid'in İstanbul'u zaptetme teşebbüslerinden ve o dönemdeki İstanbul'dan, yani Bizans'tan söz edildikten sonra, Theodorus Spanduginus adlı bir Bizanslı yazarın kitabına geçiliyor ve bu kitabın Dominicus Ludovicus tarafından ETRÜSKÇEYE çevrilerek, bastırılmış olduğu söyleniyordu. Bu ne demekti? O dönemde etrüskçe bin şu kadar yıldan beri ölü bir dil idi. Acaba XVI. yüzyılda hangi dili etrüskçe sayıyorlardı? Elbette Petrus Perondinus'un kitabı fransızcaya ve almancaya falan çevirilmiş olmalı idi. Bu çevirilerin dipnotlarında şüphesiz bu konuda bilgi verilmişti. Ne yazık ki, bunları araştırmağa vakit ve imkân bulamadım. Bunu Türkiye'de yetişecek etrüskologların yapacaklarını umarım.

(40) (No. 5, s. 1-23) Sadri Maksudi Arsal'ın bu değerli yazısı Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından, "Türk Tarihinin ana hatlarının müsveddeleri" çerçevesi içinde, sınırlı sayıda bastırılmış olduğu için, bugün tanınmamakta, okunmamaktadır.

kitlerden başlatmak gerektiği üzerinde durmuştu(41).

Tarihçi Zeki Velidi Togan da, "Umumî Türk Tarihine Giriş" adlı eserinin bir çok yerinde(42), İskitleri bir Türk kavmi olarak kabul ettiğini açıkça belli etmiştir.

İbrahim Kafesoğlu ise, "Reşit Rahmeti Arat için (armağan)" adlı ortak eserde, İskitlerin türk-

---

(41) Sadri Maksudi'nin söz konusu yazısında ileri sürülmüş olup, benim delillendirdiğim bir teoriyi sunayım :

Ukraynalılar, henüz İslâmiyetin ülkelerine ulaşmamış olduğu bir dönemde, Bulgarlar gibi, Ortodoks dinini kabul etmiş ve bu yüzden SLAVLAŞMIŞ İSKİTLERDİR. Hiç değilse, İskitlerin bir bölümüdürler. Delilleri de şunlardır :

1) Hiç bir Ukraynalı Ruslara karşı sempati ve yakınlık duymaz. Bunu diplomatik hayatım sırasında, Rusya dışında yaşayan Ukraynalılarda da gördüm, New-York'ta, Birleşmiş Milletler'e delege olarak gelenlerde de...

2) Ukraynalı romancıların eserlerinde, kahramanların konuşmalarında, rusça ile ilgisi olmayan, türkçeye benzeyen veya türkçenin tıpkısı olan kelimeler geçer.

Bu teori gereğince, Rusya'nın çekirdeği olan Kiev Prensliği İskitlerin torunları tarafından kurulmuş bir devlet olmuş olması gerekiyor.

Tamara Talbot Rice'in İskit sanatını yaşatan Rus bölgeleri olarak gösterdiği yerler hep Ukrayna'da ve Dnieper nehri civarındadır. Kazıları neticesinde İskit eserleri bulan Danilevski'nin kazı yerleri de Kiev civarındadır ("The Scythians", Thames and Hudson, London 1958, s. 189 - 190). Böylece, Sadri Maksudi Arsal'ın teorisi Talbot Rice'in iddialarını da çürütmüş oluyor.

(42) Zeki Velidi Togan'ın İskitlerin türklüğüne dair kanaatini yansıtan sahifeler şunlardır : 20, 21, 23, 26, 33, 34, 36, 405, 406, 407, 408, 409.

lüğüne inancını ifade eden aşağıdaki cümleleri kullanmıştır:

"... *Eski İskitlerle ilgili bulunan Sak'ların bir Türk kolu olduğunu kabul etmek icap eder... Afrasyab'ın bir Türk hükümdarı olduğu şüphesiz gibi görünmektedir... Selçuklu ailesi de Afrasyab'a bağlanmaktadır... Afrasyab adlı hükümdarın... büyük bir Türk başbuğu olduğu ortaya çıkmaktadır"*(43).

Fakat bugünkü tarihçilerimiz, Batılı tarihçilerin etkisi altında bulunduklarından, Türk Tarihini İskitlerden başlatmağa henüz cesaret edememektedirler(44).

---

(43) "Tarihte Türk adı", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları. Ankara 1966.

Ne yazık ki, Kafesoğlu, on yıl sonra, gerçeğe daha çok yakınlaşmış olması gerekirken, "Türk Millî Kültürü" adlı eserinde gerilemiş ve şöyle cümleler kullanmıştır : "2. Binin başlarında Orta Doğu'da görülen Sakaların Türklük ile ilgisi bulunmayan Hint-Avrupalı kütleler olduğunu da belirtelim" s. 52 (dipnot).

(44) Bu cesaretsizliğin tipik örneği değerli meslekdaşım Kâmuran Gürün'ün durumudur. Yazarın, "Türkler ve Türk Devletleri Tarihi" adlı eserinde İskitlerle ilgili olarak kullandığı her cümle, verdiği her misal kendisinin İskitlerin Türklüğüne yüzde yüz inandığını göstermektedir. Gelgelelim, yazar Batılı bilim adamlarından çekindiği için, kitabını İskitlerden başlatmak cesaretini bulamamaktadır.

C - Konumuzla ilgili başka kavimler

Burada, elbette, bütün Türk kavimlerinin listesini sunacak değiliz. Fakat Etrüsklerle karşılaştırmalarımız sırasında, kendilerinden söz edilecek Türk kavimlerini bir iki kelime ile tanıtmamız yararlı olacaktır.

Tanıtmamız gereken Türk kavimlerinden biri HUNLAR'dır. Hunlar, Türk tarihine girmek için uzun zaman beklediler. Osmanlı dönemi tarihçileri, bir zamanlar, Türk tarihini Kayı aşireti ile başlatırlardı. Ancak Yirminci yüzyılın başından sonradır ki, Deguignes gibi bazı dürüst Batılı tarihçilerin etkisi ile, Hunlar Türk tarihçileri tarafından da atalığa kabul edildiler.

Çin kaynakları Hunlara Hsyung-Nu veya Hyung-Nu der. Hunlar Milâddan şu veya bu kadar yıl önce yoktan var olmuş veya tarih sahnesine çıkmış bir millet değil, isim değiştirmiş İSKİTLERDİR[45].

(45).Nitekim değerli Türk sanatı tarihçisi Nejat Diyarbekirli, Batılı tarihçilerin "İskit sanatı" dediklerine "Hun sanatı" demektedir ("Hun sanatı", Devlet Kitapları, İstanbul 1972).

Çinliler Çin seddini, M.Ö. III. yüzyılın başında, Hunların saldırılarından korunmak için yapmışlardır.

M.Ö. 209 yılında Hun Devletinin başına geçen Mete veya BAGATUR([46]) adlı büyük Hun hükümdarı Volga nehrinden hemen hemen Pasifik denizine kadar uzanan bir İmparatorluk kurmuştur. Bu ASYA HUN İMPARATORLUĞU gerek askerî, gerek idarî ve hukukî alanda sıkı bir disiplin ve teşkilâta bağlı idi([47]).

Bagatur Han kuvvetli kişiliği ve tarihî rolü sebebiyle, Türk milletinin hâfızasında yer etmiş ve Oğuz Han([48]) adı ile destanlara konu olmuştur. Çe-

---

(46) Çinlilerin yazı ve imlâsı kelimelerin çeşitli şekillerde okunuşuna elverişlidir. İlk sinologlar büyük Hun hükümdarının adını METE olarak okumuş iken, şimdi MAOTUN şeklinde okumağa eğilim gösterilmektedir. Bu son adın, türkçedeki BAGATUR kelimesinin Çin ağzı ve imlâsı tarafından bozulmuş şekli olduğunda şüphe yoktur. Bugün bile bu kelime BATIR şeklinde bazı Türk lehçelerinde cesur, veya kahraman anlamında kullanılmaktadır. Abdülkadir İnan'ın "Cultura turcica" da (yıl 1966, sayı 2, s. 166) yayınlanmış yazısı bu konuda aydınlatıcıdır.

(47) Sadri Maksudi Arsal'ın "Türk Tarihi ve Hukuk" adlı eserinin 34 sahifelik bölümü (192 den 226 ya) Asya ve Avrupa Hun Devletlerinin tarihine ve teşkilâtına ayrılmıştır (İsmail Akgün matbaası, 1947).

(48) Oğuz Han belki de, başlangıçta, yani destanın sözlü safhasında, "Oğuzların Hanı" şeklinde zikrediliyordu. Bu unvan daha sonra Oğuz Han adına dönüşmüştür. Efsanenin farsça versiyonunun bulunduğu Cami-üt-tevarih'te söz konusu efsanenin adı "Tarih-i Oğuzan-ı-Türkân"dır.

şitli dil ve lehçelerde Oğuz-nameler vardır: uygurca, çağatayca, farsça. Elbette ki, tarihî olayları en iyi yansıtan Uygur lehçesinde, Uygur harfleriyle yazılmış olandır. Aslı Paris Millî Kütüphanesinde bulunan bu Oğuzname Dr. Rıza Nur tarafından fransızcaya çevirilmiştir.

İslâmiyetten sonra yazılmış olan Oğuznamelerde, meselâ Reşidüddin tarafından özetlenmiş farsça versiyonda pek çok uydurma ve anakronik olaylar vardır : Oğuz Han yalnız bir fâtih ve devlet adamı değil, ayni zamanda milletini hidayete erdirdirmek isteyen bir dinî şeftir, tek tanrılı dinin, yani İslâmın, misyoneridir. Annesinin ve karılarının illâki "ihlâs" suresini okumalarını ister. Onun gibi bir şey...

Oğuz efsanesinden, ileride, hem Etrüsklerin savaş tanrısı, hem Tages adlı Peygamberleri dolayısıyle tekrar söz edilecektir.

• • •

Milâddan önce Asya'da büyük İmparatorluk kuran Hunlar, Milâddan sonra da Avrupa'da çok büyük bir İmparatorluk kurmuşlardır.

AVRUPA HUNLARI da, Asya Hunları gibi, isim değiştirmiş İskitlerdir, yani SAKA'lardır ve Asya Hunlarının torunlarıdırlar. Bunlar, bir kaç zaman sonra, yine isim değiştirecek ve bir bölümü VOLGA BULGARLARI adını alacaktır.

Batı Hun fâtihlerinin en ünlüsü ATTİLÂ'dır[49].

Fransızların Resimli Küçük Larousse adlı sözlükleri Volga nehrinden hemen hemen Atlantik Denizine kadar uzanan bir İmparatorluk kurmuş olan Attilâ'nın askerî başarılarını şu kısa cümle ile özetlemektelir :

"Hem Doğu, hem Batı Roma İmparatorluklarını yenilgiye uğratmıştır".

Yendiği İmparatorluklardan biri kendisine 950 kilo, öteki 350 kilo altın olmak üzere, yıllık haraç ödemekte idiler.

Attilâ, Gallya'nın, Almanya'nın ve İtalya'nın tarihlerinde, efsanelerinde, folklorunda, mimarisinde, sanatında derin izler bırakmıştır. Batı dünyasında, Attilâ'nın zulmünden söz edilerek, ona "Tanrının kırbacı" denmiş ise de, o aslında, dâhi bir asker olduğu kadar, yufka yürekli, centilmen bir insandı.

M.S. 451 yılında, Gallya'nın Troyes şehri civarında, Romalı general Aetius'a karşı vereceği savaştan önce, söz konusu şehrin Lupus adlı Piskopos'u-

---

(49) Attilâ adının bir takma ad olduğunu ve "atlı" kelimesinden geldiğini dilşinenler vardır. Çünkü iyi ata biner ve atını çok severdi. Fakat bazı Macar türkologlarına göre, Attilâ adı Volga'nın eski türkçe adı olan ATİL kelimesinden gelmektedir. Çünkü Attilâ Volga nehri civarında doğmuştur. Bazı Arap ve Fars kaynaklarında "Nahr-ı-Turan", yani TÜRK NEHRİ diye zikredilen Volga ve havalisi, Attilâ doğduğunda, bir iki yüz yıldan beri Hunlar tarafından fethedilmiş bulunuyordu.

nun yalvarmaları üzerine, Troyes'yi yağmalamayacağına söz vermiş ve sözünde durmuştur.

452 de, Roma üzerine yürüyerek, Batı Roma İmparatorluğunun bu başkentini zaptetmek üzere iken, Papa Birinci Leon'un ayaklarına kapanması üzerine, şehri esirgemiş, oradaki medeniyet eserlerini ordusuna tahrip ettirmeğe kıyamamıştır.

Bir aralık da, Attilâ, ordusu ile, Gallya içinde ilerlerken, o dönemde Lutetia adını taşıyan Paris'e yolu düşer. Büyük fâtih şehre yaklaşırken, karşıdan gelen çok güzel bir kadın atının ayakları altına kendini atar. Attilâ'nın durması üzerine de, Paris'e uğramadan yoluna devam etmesi için yalvarır. Attilâ, adı Geneviève olan bu güzel kadının ricasını geri çevirmeğe kıyamaz, Paris'e girmeden yoluna devam eder.

Katolik kilisesi Piskopos Lupus'u da, Papa Birinci Leon'u da, Geneviève'i de, diplomatik başarılarından dolayı, aziz ve azize ilân etmiştir.

Attilâ'nın centilmenliğine bir misal daha vereyim :

Roma İmparatorunun öz kardeşi Prenses Honoria, Attilâ'ya uzaktan âşık olup, ona yüzüğünü göndermek suretiyle, evlenme teklifinde bulununca, Attilâ Prensesin onurunu kırmamak için, bu teklifi kabul eder görünerek, sanki evlenmeyi İmparator engelliyormuş gibi, durumu idare eder.

Çünkü Attilâ kendisi, onuru ve milletinin haysiyeti konusunda çok hassastı. Burada bir parantez

açmak istiyorum. Çünkü İskitler'in Türk olduklarına dair bir delilimi burası için saklamıştım.

Fransız tarihçisi Amedée Thierry'nin "Histoire d'Attilâ" adlı eserinde şu olay anlatılmaktadır :

Attilâ İtalya'da, Milâno'yu zaptettikten sonra, bir turist gibi, şehri gezmeğe çıkar. Sokakları dolaşırken, bir bina üzerinde bir resim dikkatini çeker.

Buradan itibaren Thierry'den alıntı yapıyorum:

"Tablo, sırtlarında al cübbeleri ve başlarında taçları ile, altın tahtlara kurulmuş iki imparatoru(50) temsil ediyordu. Onların ayakları dibinde ise, İSKİTLER... savaşta yenilmişler de merhamet diliyorlarmış gibi, yerlere kapanmış halde idiler. Attilâ bu küstahça tablonun derhal imha edilmesini ve yerine şöyle bir tablo yapılmasını emreder : Attilâ kendisi, bir tahta oturmuş olacak, Roma İmparatorları ise, sırtları altın torbaları ile yüklü olduğu halde, Attilâ'nın ayakları dibine altın döker durumda olacaklardır"(51).

A. Thierry bu bilgi için kaynağını açıklamıyor. Fakat eserinin pek çok yerinde Vizigot asıllı Lâtin tarihçisi Jornandes'i zikrettiği için, burada da kaynağının aynı olduğu düşünülebilir.

---

(50) Parçanın devamı bunların Doğu Roma İmparatoru ile Batı Roma İmparatoru oldulkarını gösteriyor.

(51) Thierry'nin kitabındaki bu parça "Histoires et Légendes de la Rome antique" adlı esere alınmıştır (Tchou éditeur, Paris 1969, s. 217, 218).

Yukarıdaki parça gösteriyor ki, Attilâ zamanında Hunlar'a, Avrupalılarca İskit deniyordu. Muhtemelen, Hunlar da kendilerine Saka diyorlardı.

* * *

Attilâ'dan pek kısa zaman sonra, Orta Asya'da yeni bir Türk İmparatorluğu doğuyor. Bumin Han tarafından kurulan bu İmparatorluk GÖKTÜRK İMPARATORLUĞU'dur. Gök-Türk'ler isim değiştire değiştire, TÜRK adına kavuşmuş atalarımızdırlar.

Çok şükür, bu atalarımız millî hayatlarının bir bölümü hakkında Yeniseyi ve Orhon nehirlerinin kıyılarında, dikili taşlar üzerinde yazıtlar bırakmışlardır. Onun için, Göktürkler hakkında, Çin kaynakları gibi soğuk, donuk, telâffuzu bozuk bilgilerden başka, pırıl pırıl Türk kaynaklarından da yararlanabilmek mutluluğuna sahibiz.

Türk yazıtları bizim için yaşayan, hayatın sıcaklığını taşıyan kaynaklardır. Onlarda sadece askerî ve politik olayları değil, Göktürk adlı atalarımızın ruhunu, kalbini, atan nabzını, henüz yabancı kelimelerin istilâsına uğramamış Türk dilini, Tanrı birliği inancına yaklaşmış dinini ve Türklere mahsus ruhî özellikleri buluyoruz : anaya, babaya, amcaya saygı, kardeşler arasında sevgi, en gelişmiş şekli ile millî duygu...

Göktürkler konusu "Onlar Türk mü idiler? Değilmi idiler?" gibi problemler taşımadığı için ve gerek Türk aydınları, gerek yabancı türkologlar tarafından genellikle bilindiği için, üzerinde fazla durmayacağız.

* * *

Bu kitabın çeşitli bölümlerinde ALTAY TÜRKLERİ ile Yakutlardan söz etmemiz gerekecektir. Altay dağları, denebilir ki, aşağı yukarı Türklerin oturdukları bölgeleri Moğolların oturdukları bölgelerden ayıran bir dağ silsilesini oluşturur. Bugün oralardaki Türkler oldukça ilkel bir hayat sürmektedirler. Bunların bizim bakımımızdan önemleri şundan ileri geliyor ki, bu Türkler, İslâmiyetten önceki Türk dininin bugünkü kültür seviyelerine inmiş bir şekline bağlı bulundukları gibi, en eski Türk diline yakın bir dilde konuşmaktadırlar.

. . .

YAKUTLAR'a gelince, bu kitapta onlara önemli yer verilmiştir. Sebebi de şudur : Coğrafî durumları dolayısıyle, İslâmiyet kendilerine ulaşamadığından, bu Türklerin diğer Türkler ile ilişkisi kesilmiştir. Yakutlar, Altay Türkleri gibi, Rus bilginlerinin Şamanizm adını verdikleri ilk Türk dinine bağlı kalmışlardır. Diğer Türklerden ayrı kalmalarının bir sonucu daha olmuştur: Dilleri Türk dilinin en eski unsurlarını ve özellikle zengin kelime hazinesini muhafaza etmiştir. Bu sebeple, Yakut lehçesinin, gramer ve fonetik bakımından bozukluklar göstermesine rağmen, Türk dilinin tarihten önceki en eski şeklini temsil ettiği söylenebilir. Bu bakımdan etrüskçe ile *karşılaştırılmağa elverişlidir.*

Eski çağın en medenî milletlerinden biri olan Etrüsklerin, Yakutlar gibi ilkel bir etnik topluluk ile karşılaştırılması, insana garip gelebilir. Fakat bugün bilim adamları gittikçe daha çok şunun farkına varıyorlar ki, Yakutlar, bir zamanlar ileri bir

medeniyete ve gelişmiş bir dinî edebiyata sahip imişler. Coğrafî ve tarihî şartlar onların kültürünü geriletmiştir. Tıpkı Romalıların, yani Lâtinlerin, Büyük Göçlerden ve İtalya'nın yabancı kavimler tarafından istilâ edilmesinden sonra, medeniyetlerini kaybedip, okur yazardan da mahrum kalarak, Orta Çağın karanlık dönemini yaşamaları gibi.

Son arkeoloji çalışmaları ve başka alanlarda yapılan araştırmalar meydana koymuştur ki, Yakutların asıl vatanı şimdiki vatanlarının çok güneyinde imiş. Onların ataları alfabe ve yazıya sahip imişler. Bugün bile her kavramı ifadeye elverişli bir dile ve Böhtlingk, Okladnikof gibi bilim adamlarının hayran olmaktan kendilerini alamadıkları bir millî epopeye ve şifahî edebiyata sahiptirler.

Bu dediklerimizi matematik bir şekilde isbat etmek için, Chadwick'lerin bir eserinden bir iki satır alalım :

"Bir şamanın okuduğu şiir ve ilâhilerdeki kelimelerin toplamı 12.000 kadar tutar... Halbuki ayni şamanın günlük hayatında kullandığı kelimelerin sayısı olsa olsa 4.000 kadardır"(52).

. . .

Yakutların yanında, bir de ÇUVAŞLAR'ı zikretmeliyiz. Bunlar Ural dağlarının batısında yaşayan bir Türk zümresidir. Çuvaşların diğer Türkler ile karışmayıp, tamamen ayrı bir toplum halinde

---

(52) H. Munroe Chadwick and K. Kershaw Chadwick, "The growth of literature", Cambridge 1940. Vol. III., s. 199.

yaşamaları dinî sebeplerden ileri gelmektedir. Çünkü tarihin akışı onlara İslâmiyeti kabul etmeğe fırsat vermediği gibi, vatanlarının Ruslar tarafından zaptedilmesinden sonra, hristiyanlığı kabul etmeğe de zorlanmışlardır. Bununla beraber, Çuvaşlar bugün resmen hristiyandır amma, eski Türk dininden pek çok inanış ve âdet muhafaza etmişlerdir. Bütün bunlar Çuvaşların Müslüman Türk zümreleri ile temaslarının kesilmesine sebep olmuştur. Bunun neticesinde de, dilleri donmuş kalmıştır. Yani bu dilin, daha doğrusu lehçenin(53) gelişmesi durmuştur. Bu sayede, Çuvaş lehçesi, Yakut lehçesi gibi, en eski türkçeye yakınlığını korumuştur. Hattâ, Gombocz gibi bazı dilcilere göre, çuvaşça ana-türkçeye en yakın olan lehçedir. Fakat çuvaşça Milâddan dört beş bin yıl önceki ana-türkçenin, yakutçadan farklı doğrultuda gelişmiş bir dalını temsil eder. Yakutça ile

---

(53) Bize göre Reşit Rahmeti'nin ve onun öğrencisi olan dil bilginlerimizin "lehçe-şive-ağız" şeklindeki sınıflandırması gerçek durumu yansıtmayan, Türkiye'nin bugünkü coğrafî sınırlarını esas alan, sun'î bir sınıflandırmadır. Meselâ, Orta Asya'daki bazı lehçeler Anadolu'daki bazı ağızlardan daha çok biribirine yakındır. Hem şive ile ağız bilhassa telâffuz ile ilgili şeylerdir. Şemsettin Sami "şive" kelimesi için şöyle der: "tarz, tavır, üslûp, şivel lisan, naz, işve, eda: "işvei dilber".

Görüldüğü gibi, türkeçinin büyük ustası şive için "lehçenin bir dalı" demiyor. "Şive-i-lisan" burada konuşma tarzı demektir. Lehçe gramer ile, şive fonetik ile ilgilidir. "Ağız" ise, lenguistik açısından, şive kelimesinin türkçesidir.

Biz Türk dilinin bugünkü bütün dallarına lehçe demeği tercih ediyoruz.

çuvaşçanın müşterek köklerinin, araştırmalar yapılırsa, etrüskçede bulunabileceğini zannetmekteyim.

* * *

Bazı tarihçilerin, özellikle dilcilerin Türklerle karıştırdıkları MOĞOLLAR hakkında da burada bir kaç söz söylememiz yerinde olur.

Türklerle Moğollar biribirlerinden tamamen ayrı iki millettir.

Etnik bakımdan Fransızlarla Almanlar arasındaki ilişki ne ise, Türklerle Moğollar arasındaki ilişki de odur. Bilindiği gibi, Fransızlarla Almanlar arasında ırk birliği yoktur, amma, aralarında ortak olan bir şey vardır : gerek fransızca, gerek almanca Hint - Avrupalı dillerdendir. Aynı şekilde, türkçe ile moğolca arasında ortak olan şey, her iki dilin Ural - Altay dillerinden olmasıdır. Böyle bir dil ailesi var ise...

Son zamanlarda "Altay dilleri" etiketi altında türkçe ile moğolcayı birleştirmek moda olmuştur. Çünkü Altay dağlarının bir tarafında Türkler, bir tarafında Moğollar yaşar. Bu fransızca ile ispanyolcayı "Pireneli diller" etiketi altında birleştirmeğe benzer.

Yüzyıllar boyunca komşu halinde yaşamış olan Türklerle Moğollar arasında, pek tabiî olarak, kültür ilişkileri olmuştur. Fakat bu ilişkiler hemen her zaman tek yönlü idi. Türklerin kültürü her dönemde daha yüksek olduğu için, Moğollar durmadan dil, din, âdet, efsane alanlarında Türklerden kültür unsurları aşırmışlardır.

Fransız türkologlarından Jean-Paul Roux, "La Religion des Turcs et des Mongols" adlı eserinde bu konuda şöyle der :

"Moğollara gelince, ... onlar Tukyu'ların (Türklerin) esas dinî inanışlarını almışlar ve muhafaza etmişlerdir, yani kendilerine malstmişlerdir. Ortadaki çarpıcı benzerlikler karşısında, şüpheye yer kalmamaktadır... Moğol dini haline gelen Türk dini Moğollar tarafından dünyaya tanıtıldı... Lengüistik incelemeler başarı ile isbat ediyor ki, Şamanizm Moğollara Türklerden geçmiştir. Cüveyni bu dinin Uygurlarda çok geliştiğini ve Moğolların Uygurlardan çok etkilendiklerini söylerken, bunu demek istiyor. Moğollar Uygurlardan pek çok şey ve bu arada alfabelerini de almışlardır"(54).

Moğollar ile ilgili olarak, iki karışık konu veya mesele vardır. Bunların birincisi, bir Moğol kabilesinin adının yanlış telâffuzu olan "Tatar"(55) kelimesinin, Moğol yayılmasından sonra, halis Türk zümrelerine bulaşıp kalmış olması, bu kelimenin onlara ad olarak verilmiş bulunmasıdır. Bu talihsiz ve mantıksız olayın içyüzünü İngilizlerin Britannica Ansiklopedisi şöyle açıklıyor :

(54) Payot, Paris, 1984. s. 35, 64.

(55) Batılı tarihçiler bu kelimeyi, "barbar" kelimesine uysun diye, "Tartar" şekline sokmuşlardır. Bazılarına göre ise, Mitolojide Cehennemin adı olan "Tartar" kelimesi bu deformasyonda etkili olmuştur. Moğollar Avrupalılarda korku ve dehşet uyandırdıkları için, "Cehennemden çıkmış" sayılmışlardır.

"Öyle anlaşılıyor ki, bu ad beşinci yüzyılda, Moğolistanın kuzey batısında yaşayan TATA veya DADA kabilesinin adından gelmektedir. İhtilâlden önce bu ad Ruslar tarafından, Rus İmparatorluğunda yaşayan Türk kavimlerinin çoğuna, Azerbeycan ve Kafkasyadakilere bile, verilirdi. Hattâ, Tatar adı Rusyada yaşayan bütün Müslümanlar için kullanılırdı... Eskiden Tatar denilen kavimlere artık bu ad verilmiyor ve öyle anlaşılıyor ki, bu kavimler esasen kendilerine bu adı vermemişlerdir"(56).

Moğollarla ilgili bir başka mesele Cengiz Han'ın soyu meselesidir. Eserlerinde Cengiz Han'ın adını bile anmayan tarihçilerimiz bulunduğu gibi, bu Moğol İmparatorunun aslında bir Türk olduğunu isbata çalışan tarihçilerimiz de vardır. Her iki taraf bir takım delillere dayanmaktadır.

Ben, meseleyi bambaşka açıdan ele alacağım.

---

(56) Ansiklopedinin 1964 baskısı.

Çarlar dönemindeki Türk medreselerinde, ders programlarında, dinî bilgilerin yanında, şu dillerin öğrenilmi yer alırmış: Arabî, Farisî, Türkî... Yani, Rusya Türkleri kendi dillerine TÜRKÎ derlermiş... Fakat Rusların, özellikle Kırım ve Kazan Türklerine israrla Tatar demeleri ve bu adın idarî dilde, yani RESMÎ YAZIŞMALARDA kullanılması sonucunda, Kırım ve Kazan Türkleri, maalesef, kendileri de, bu adı kabullenmişlerdir.

Bu acayip ve anlamsız durum şuna benzer: Günün birinde Alman topraklarının Fransızlar tarafından işgal edildiğini farzederek, Almanların Fransızlar tarafından, kendileri için kullandıkları aşağılayıcı "Boche" adını, "Besch" şeklinde kullanmağa razı olabileceklerini tasavvur etmeğe..

M.S. XIII. yüzyıla kadar Moğollar, adı dünyada duyulmamış bir milletti. Derken, Orta Asya'nın hayli doğusunda yaşayan bir Moğol kabilesi içinde TİMUÇİN adlı biri çıkıyor, etrafındaki, kendi dilini konuşan kabileleri bir araya getirdikten sonra, bir kurultay toplayarak, bu kurultayda bir türkçe ad ile bir türkçe unvan seçip, kendisini CENGİZ HAN(57) ilân ettiriyor. Ondan sonra başlıyor, önce Türk ülkelerini, daha sonra başka ülkeleri fethetmeğe... O zamana kadar Moğollarda görülmemiş bir dinamizm Cengiz Hanın oğullarında ve torunlarında da kendisini gösteriyor. Hepsi birer fâtihtir. Fakat bir iki nesil içinde bu aile tükenince, Moğolların dinamizmi de tükeniyor. Dönüyorlar, milletçe, eski uyuşukluklarına. Aralarında ne yeni bir fâtih yetişiyor, ne de herhangi alanda ismini dünyaya duyuran milletlerarası bir şahsiyet...

Diğer taraftan, Türkler, Mete, Attilâ ve Timur' dan(58) başka, çeşitli dönemlerde , iki elin parmaklaının sayamayacağı kadar çok fâtih ve İmparator yetiştirmişlerdir. Osmanlılardan öncekiler, Osmanlı dönemindekiler: Osmanlar, Orhanlar, Muratlar, dünya tarihinde yeni çağ açan İkinci Mehmetler, Muhteşem Süleymanlar, Yavuz Selimler...

Denebilir ki, Fâtihlik ve İmparatorluk Türklere has bir meslektir.

---

(57) Cengiz eski türkçedeki "tengiz" kelimesinin moğolca telâffuzudur. "Tengiz" ise "deniz" kelimesinin eski şeklidir.

(58) Bazıları Timurlenk'i Moğol zanneder. Çünkü kendisi de Çengiz Han'ın oğlu Çağatay ile akrabalık iddia etmiştir. Timur zamanında henüz Moğolların itibarı yüksekti.

Hem Türkler sadece askerlik alanında değil, başka alanlarda da milletlerarası şahsiyetler, dâhiler yetiştirmişlerdir: Farâbi'ler, İbn Sina'lar, Uluğ Bey'ler, Mevlâna'lar...

Bütün bunları hatırlayınca, Cengiz Hanın damarlarında (meşru veya gayri meşru yoldan gelmiş) TÜRK KANI bulunmuş olduğuna, kendisinin, yakın veya uzak, bir TÜRK ATAYA sahip bulunduğuna nasıl hükmetmeyelim?

Esasen, Cengiz Han'ın atalarının, "kocasız bir kadından gelmiş" (59) oldukları bilinmiyor mu?

Cengiz Hanın damarlarında Türk kanı olmamış olsa idi, evlât ve torunları bu kadar çabuk ve kolay türkleşirlermi idi? Hindistan fâtihi Babür Şah gibi, hâtıralarını yazmak isteyince, kendi dilini değil, Türk dilini kullanmağı tabiî bulacak kadar...

Batılıların "Büyük Moğol" diye andıkları Babür Şah, ruhu ve bedeni ile, yüzde yüz türkleşmiş bir insandı, yüzde yüz Türk'tü.

Moğolları göklere çıkaran Alman tarihçi Walther Heissig, Cengiz Han hakkında şöyle der:

"*... bir kabileden bir süper-devlet çıkaran ve bilinen dünyanın yarısını hükmü altına alan* adam...' (60)

---

(59) Bahaeddin Ögel, "Türk kültürünün gelişme çağları", Kömen yayınları, Ankara 1979, İkinci Baskı, s. 189.

(60) "The Mongols rediscovered" (almancadan çeviri) Thames and Hudson, London 1966, s. 21.

Evet, amma hangi ordularla?

Moğollar kalabalık ve çoğalan bir millet değil, az nüfuslu bir millettir(61). Moğolların başlangıçtaki cılız orduları Türk ülkeleri ele geçirilip, Türkler katıldıktan sonra güçlendi. Moğol ordularında başka unsurlar da bulunmakla beraber, Moğollar her zaman azınlıkta, Türkler çoğunlukta idi.

Hindistan'ın kuzeyini fetheden Moğol ordusu türkçe konuşurdu. Onun içindir ki, bugün Pakistan'da konuşulan dile "Ordu" dili deniyor(62).

Moğollar, yarıdan fazlası Türklerden oluşan ordularla, yani Türk orduları ile dünyayı fethettiler.

Denebilir ki, Cengiz Han Asyanın Napolyon'udur. Napolyon Fransız olmadığı halde, bir Fransız İmparatorluğu kurdu. Cengız Han (bize göre) Moğol olmadığı halde bir Moğol İmparatorluğu kurdu.

---

(61) Bugün yeryüzündeki Türkler 100 milyon kadar oldukları halde. Moğollar dört beş milyondan fazla değildir.

(62) Tabiî, bu dile zamanla, pek çok arapça, farsça ve hinduca kelimeler karışmıştır.

II

Etrüskler

A - Etrüsklerin göçleri

"Pelasglar" faslında görmüş bulunduk ki, eski Yunanlıların gözünde Pelasglarla Etrüskler ayni millet idi. Yunanlılar bu millete bazen Pelasg, bazen Tyrrhen, çoğunlukla da Tyrrhen-Pelasg derlerdi. Bu bakımdan, Etrüsklerin tarihi Pelasgların tarihinin devamından başka bir şey değildir([63]).

Yukarıda görüldüğü gibi, M.Ö. 3000 civarında Pelasglar Yunanistan'ı istilâ edip, bu yarımadada egemenliklerini kurmuşlardı. M.Ö. 2000 civarında da, Hellenler gelmiş ve Pelasgların boş bıraktıkları bölgelere yerleşmişlerdi.

Amazonlar münasebetiyle yukarıda adını andığımız Avusturyalı etrüskolog Wilhelm Brandenste-

(63) Hugh Hencken Eski Yunanlılara göre, Etrüsklerle Pelasgların AKRABA olduklarını açıkca söyler ("Tarquinia and Etruscan origins", s. 142).

in'in, İkinci Türk Tarihi Kongresinde okuduğu bildirinin yine bir bölümünü alıyorum:

"Meçhul sebepler dolayısıyle, Etrüskler buradan (Orta Asyadan) Anadoluya geldiler. Üçüncü Binyılın sonlarına doğru buralara gelip, Karadenizin şark sahiline çekilmişlerdir. Aşağı yukarı Ikinci Binin başlarında, yani Hititlerin Anadoluya girmeleri dolayısıyle husule gelen o vakitki kavimler göçü yüzünden olsa gerek, Etrüskler bir az garba, takriben bugünkü Samsun civarına gelmişlerdir. Bir iki yüzyıl sonra, yeni hâdiseler Etrüskleri burasını da terke icbar ediyor. Bu hareket, zaman bakımından, Hitit İmparatorluğunun çökmesiyle alâkadar olsa gerek. Etrüskler garba doğru göç etmeğe devam etmişler. Karadeniz sahili boyunca ilerileyerek, Anadolunun garp sahillerine yerleşmişlerdir(64).

Bu, Proto-Türkler tarafından Anadolunun, özellikle Batı Anodolunun, tarihteki ikinci fethedilişidir: Malazgirtten Üç Bin yıl önce! Birincisi, yukarıda gördüğümüz gibi, Amazonlar zamanında olmuştu.

Brandenstein'in sözünü ettiği Etrüskler Anadoluya nasıl gelmişlerdi? Denizden mi, yoksa Kafkasları aşarak mı?

Anlaşılan ikisi de değil. Orta Asyadan gelenlerin henüz denizci bir millet olmadığına hükmetmek gerekiyor. Yoksa, Samsun'dan Ege sahillerine

---

(64) II. Türk Tarihi Kongresi zabıtları, sahife 211 den itibaren.

denizin kenarından yürüyerek değil, gemilere binerek gelirlerdi. Anadoluya gelmeleri de aynı şekilde olmuş olsa gerek: bugün Batum'un bulunduğu sahili takip ederek...

M.Ö. 1200 civarında Yunanistan Hellenlerin soyundan olan Doryenler tarafından istilâ edilir. Bu istilâ Yunanistan'da hayli değişiklik ve karışıklıklar meydana getirir. Bu dönemde bir kısım Pelasgların da, Yunanistanı bırakıp Anadolunun Batısına göç ettikleri zannedilmektedir.

İkinci Binyılın İkinci yarısı Ege'de ve Akdeniz'de önemli olayların geçtiği, hareketli bir dönemdir.

İkinci Binyılın sonuna doğrudur ki, Akalarla Troyalılar arasında on yıl süren savaş cereyan eder. Bu savaşın başlangıçı olarak bazı tarihçiler M.Ö. 1290 yılını, bazıları 1250 yılını gösterirler.

İkinci Binyılın sonuna doğrudur ki, Girit medeniyeti doruğuna çıkar ve Miken medeniyeti gelişir.

Bir de M.Ö. XIII. yüzyılda, bizim bakımımızdan önemli bir olay olur: Pauly ve Wissowa Ansiklopedisine göre, Karadenizden [65], muhtemelen Kırımdan gelen yeni bir Proto-Türk dalgası Ege ve Akdeniz dünyasına gelip çarpar. Gelen kavim, bazı Akdeniz kavimleri ile birleşir ve hep birlikte Mısır'a saldırırlar. Bu saldırı Mısır'lıların yazılı bel-

(65) "Realencyclopaedia", Stuttgart 1948, s. 1909, "Tyrrhen" maddesi.

gelerinde "Deniz kavimlerinin saldırısı" adı ile kayıtlıdır. Karadenizden gelen kavimin adını bazı bilginler "Tereş", çoğunluk ise "Tursha" okumaktadır.

Deniz kavimlerinin saldırısı Mısır'lılar tarafından püskürtülünce, öteki deniz kavimleri Akdenizdeki vatanlarına dönerler. Tursha'lar ise, gidip Batı Anadolu sahillerine yerleşirler.

Fransız bilgini René Dussaud Tursha'larla Etrüsklerin ayni millet olduğuna inanmaktadır(66).

* * *

Batıda Etrüskler hakkında yazılan kitaplar genellikle İtalyadaki Etrüsklerin menşeine dair üç teorinin anlatılması ile başlar. Bu teoriler şu görüşleri sergiler :

1 — Etrüskler hiç bir yerden gelmemiştir. Onlar İtalya'nın yerlisi olan bir kavimdir.

2 — Etrüsk milleti hiç bir yerden gelmeyip, Italya toprağı üzerinde oluşmuştur.

3 — Etrüskler başka yerden veya yerlerden gelmişler ve İtalya'da yerleşmişlerdir.

Bu üç görüşün birincisi, yani "yerlilik" teorisi Milâddan az önce Roma'da yaşamış Yunanlı tarihçi Halikarnaslı Dionysos tarafından ifade edilmiştir. Bu tarihçinin itimad edilmeğe lâyık, dürüst bir bil-

(66) "Prélydiens, Hittites, Achéens", éditions Paul Goether, Paris 1958, s. 21.

gin olmadığını bu kitabın sonundaki "Pelasglar kim idiler?" başlıklı yazımda isbat etmiş bulunuyorum. Bugün Dionysos'un görüşünü tam olarak kabul eden etrüskolog yok ise de, her biri Dionysos'un adını mutlaka zikreder.

İkinci görüş, yani "Oluşma teorisi" birinci teorinin hemen hemen aynıdır ve Massimo Pallotino gibi şoven İtalyan bilim adamlarının yazılarında ve eserlerinde ifadesini bulmuştur. Buna göre, Etrüskler İtalyadaki çeşitli etnik unsurların bir araya gelmesi sonucunda oluşmuşlardır. Hem Etrüsk milleti önemli değildir. Önemli olan Etrüsk medeniyetidir. Bu görüş bugün İtalya'nın resmî görüşüdür. Oluşma teorisini yabancı etrüskologlar arasında, Alman Franz Altheim dışında, hemen hemen ciddiye alan yok gibidir. Ancak, İtalya'da kazı yapabilmek için, İtalyan Hükümetine hoş görünmek gerektiğinden, bu görüşü kabul eder gibi davranmak modası etrüskologlar arasında yaygındır.

Etrüsklerin İtalya'ya başka yerden veya yerlerden göç etmiş olduklarına dair üçüncü görüş bugün etrüskologların benimsedikleri görüştür. Fakat bu görüşü kabul edenler arasında da, şu konularda tartışma vardır: -Etrüskler İtalya'ya Adriyatik yolu ile gelmişlerdir- Hayır, Tiren Denizi yolu ile... -İki si de yanlış: Etrüskler Italya'ya, Alp dağlarını aşıp, Kuzeyden gelmişlerdir...

1 - Birinci Göç

XIX. yüzyılın ortalarına kadar, etrüskologlar Etrüsklerin tarihini M.Ö. VIII. yüzyılda başlatıyorlardı. Daha önceki dönemlerde geçmiş, Etrüsklerle ilgili olaylar efsane olarak kabul ediliyordu. Etrüsklerin yaşadıkları coğrafî alan olarak ise, Orta İtalya'daki Tiber ile Arno nehirleri arasında bulunan alan gösteriliyordu.

Derken, 1853 de, İtalya'nın kuzeyindeki Bolonya kentine yakın olan Villanova kasabasında, Etrüsklerinkine çok benzeyen sanat eserleri kazılardan çıkarıldı. Bunlar M.Ö. VIII. yüzyıldan daha öncesine aitti. Söz konusu sanat eserlerini bırakanların Etrüskler olabileceğine ihtimal vermeyen etrüskologlar bu yüksek sanat ve medeniyetin sahiplerine Villanovalı (Villanovien) dediler.

Gelgelelim, bir müddet sonra, daha da eski dönemlere ait sanat eserleri ortaya çıktı. Bunları yaratanlara "Pré-Villanovien" veya "Proto-Villanovien" dendi. Onların, Alpleri aşarak, kuzeyden geldiklerine inanıldı. Bazı etrüskologlara, meselâ, Hugh Hencken'e göre, Villanovalılar Macar ovasından geçerek Italya'nın kuzeyine gelmişlerdir. Buna bir takım deliller vardır(67).

Bugün etrüskologların çoğu Villanovalıların Etrüsklerden başkası olmadıklarına inanmaktadırlar. Pallotino bile şöyle der :

---

(67) "Tarquinia and Etruscan Origins", Thames and Hudson, Nijmegen 1968, s. 74, 75

"Villanovalılar dediklerimizin, tarihî gelişmeleri çağındaki Etrüskler olduklarını kabul etmemek artık mümkün değildir"(68).

Bu dolambaçlı cümle acaba Etrüsklerin İtalyanın Kuzeyinde oluştukları anlamına mı geliyor? R. Bloch'un Villanovalılardan "Proto-Etrüskler" diye söz etmesi(69)) ve, H. Hencken'in "Etrüskler Villanovalıların devamıdır" demesi(70) ise, Kuzeyden gelen göçün Italyaya gelen ilk toplu göç olduğu manasını ifade etmektedir. Ancak etrüskoloji uzmanlarının çoğunun bu görüşe aykırı düşen kronolojik bilgiler verdiklerini söylemeliyim.

Villanovalı denilen Etrüsklerin önemi özellikle şundan ileri geliyor ki, bıraktıkları eserler arasında demirden eşya da vardır ve bu eşyanın bulunduğu yerleşim alanlarının yakınında işletilmiş demir ocakları bulunmuştur.

Kısacası, Villanovalı Etrüskler İtalya'da Demir Çağını başlatmışlardır. Bilindiği gibi, Orta Asyada Demir Çağı Ikinci Binyılda başlamıştır.

Demek istiyorum ki, Villanovalılar, hiç şüphesiz, Orta Asyadan çıkıp, geleneksel göç yollarını takip etmiş ve bir az daha ilerleyince, Alplere gelip dayanmış ve bu sıra dağlarını da aşmaktan çekinmemiş Proto-Türklerdi.

---

(68) "The Etruscans", Penguin books 1975, s. 84.

(69) "The ancient civilization of the Etruscans", Nagel, Geneva 1969, s. 71.

(70) "Tarquinia and Etruscan origins", Thames and Hudson, London 1968, s. 25.

2 - İkinci Göç

"Tarihin babası" unvanını kazanmış Herodot'un ünlü eserinde, bir başka göçün hikâyesi yer almaktadır. Hikâye şöyle:

Anadolunun Lydia adlı bölgesinde, kral Atys'in zamanında, bir aralık şiddetli açlık başgösterir. Kral, ahalinin açlıktan kırıldığını görerek, milletini kur'a ile ikiye ayırır ve Tyrrhenos adlı oğlunu çağırıp, şu mealde konuşur: "Açlığa karşı göçten başka çare kalmadı. Sen ahalinin yarısını alıp göç edecek, başka bir vatan arayacaksın. Böylece, burada kalanları doyurmak daha kolay olacak". Tyrrhenos, baba sözü dinleyip, ahalinin yarısını alır, onlarla İzmir'e gider, orada lüzumu kadar gemi inşa edip, denize açılır. Kafile Adriyatik yolu ile Italya'nın doğusundaki Umbriyanın sahillerine yanaşır ve göçmenler orada yerleşirler.

Herodot, hikâyesine şu bilgiyi de ekliyor: Lidyalılar Italya'ya varınca, Lidyalı adını bırakıp, kendilerine önderlik etmiş olan Tyrrhenos'un adını benimsemişlerdir ve böylece onlara "Tyrrhen-i" denmiştir(71).

Burada bir açıklamada, daha doğrusu hatırlatmada bulunmamız gerekiyor :

Doğru okunuşu LUDYA olan ve bugünkü Türkiye'nin aşağı yukarı Manisa ve Izmir illerinden iba-

(71) "Herodotus", translated by J. Enoch Powell, Clarendon Press, Oxford 1949, s. 50.

ret bulunan Lidya, ancak kral Lydus'tan sonra bu adı almıştır. Daha önceki adı Meonia idi. Bu bölge tarihte sırasıyla İyonyalıların, Kimerlerin, İranlıların, Romalıların işgaline uğramış bir geçit yeri, bir koridordur. Bir Lidyalı milleti ve Lidyalı dili yoktur. Gerçi Lidyada hüküm sürmüş bazı sülâlelerin ve hükümdarların adları bilinmekte, fakat bunların hangi ırka, hangi millete ait olmuş oldukları bilinmemektedir.

Ünlü dilci Georges Dumézil şöyle der:

"Düşünülebilir ki, Lidyalı adı "hittitleşmiş" eski Anadolu ahalisi ile Hint-Avrupalıların istilâsından öncesine ait dilleri konuşan halktan oluşmuş bir karışıma verilen etiket idi" ([72]).

Bize göre, Lidya "bir zamanlar kral Lydus'un yönetmiş olduğu coğrafî bölge" demektir. O kadar. Onun içindir ki, bizce, Herodot'un sözünü ettiği dönemde Lidya'nın Proto-Türklerin egemenliği altında bulunmuş olduğu şüphesizdir. Eski Çağın ünlü yazarlarından Plütark da, esasen, "Romülüs'ün hayatı" adlı eserinde, Etrüsklerin, İtalya'ya gelmeden önce, bir müddet Lidyada yaşamış olduklarını yazar. Yani, sözünü ettiğimiz Etrüsk göçü ile ilgili kaynaklar biribirini tutuyor.

Hem unutmayalım ki, yukarıda gördüğümüz gibi, Proto-Türkler, Pelasg, Amazon, Tursha, Tyrrhen adları ile, Lidya'nın bulunduğu Batı Anadoluya, çeşitli dönemlerde gelip yerleşmişlerdi.

---

(72) "La Religion romaine archaique", Payot, Paris 1966, s. 600.

Etrüsklerin Lidyadan Italyaya gelişi hangi yüzyılda olmuş olabilir? Villanovalılara Proto-Etrüsk dendiğine göre, bunun kuzeyden gelen göçten sonra olmuş olması gerekir. Bununla beraber, bu göç olayının tarihini M.Ö. XIII. yüzyıl olarak gösteren bilginler de vardır([73]).

Şurası bir gerçektir ki, Romalılar Herodot'a yüzde yüz inanıyor ve Etrüsklerin Lidya'dan İtalya'ya göçünü bir tarihî olay olarak kabul ediyorlardı. O kadar ki, bazı Lâtin şair ve yazarlar eserlerinde İtalya'daki Etrüskler için bile "Lidyalı" adını kullanmışlardır.

Etrüsklerin bir kaç nesil Anadoluda yaşadıktan sonra İtalya'ya gelmiş olduklarını antropolojik incelemeler de isbat etmektedir.

Carleton Stevens adlı Amerikalı Antropolog'a göre, Etrüsk mezarlarından çıkarılmış kafatasları Akdenizin Doğusunda, yani Anadolunun Batısında yaşamış insanların kafatasları ile benzerlik göstermektedir([74]).

Kan tahlili bakımından da bugün Toskana'da, yani eski Etruria'da yaşayanların durumu Toskana dışındaki komşu halkın durumundan farklıdır, fa-

---

(73) Raymond Bloch, "The ancient civilization of the Etruscans", Nagel, Genève 1969,, s. 185.

(74) A.W. Bijwank, "La provenance anatolienne des Etrusques" (Beşinci Türk Tarihi Kongresine sunulmuş bildiri), Tutanaklarda s. 167.

kat Anadoludaki bazı bölgelerde yaşayanların durumuna yakındır[75].

3 - Üçüncü Göç

Romalılarda şu ciddî inanış vardı ki, Troya savaşı sonunda, yenilgiye uğrayan Troyalıların bir kısmı, Enea adlı soylu bir kumandanın idaresi altında İtalya'ya, Tiren denizi yolu ile gelip yerleşmiş ve önemli şehirler kurmuşlardır. Çünkü Enea efsanesi denilen bu efsane genellikle bir Lâtin efsanesi sayılmaktadır. Fakat Lâtinler, Etrüsklere ait her şeyi benimsedikleri gibi, bu efsaneye de sahip çıkmışlardır. Yani, Lâtinler Troyalıları kendilerinin ataları yapmışlardır.

Halbuki arkeolojik kazılar sayesinde, Troya efsanesinin bir Lâtin efsanesi değil, bir Etrüsk efsanesi olduğu gerçeği kesin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Etrüsk bölgelerinde yapılan kazılarda, Enea'yı temsil eden heykelcikler, el aynalarının arkasında Enea efsanesi ile ilgili resimler bulunmuştur.

Bugünkü etrüskoloji uzmanları Troyalıların ve Etrüsklerin etnik menşei konusunda çelişkiler içindedirler. Bir bakarsınız onları ayrı millet, bir bakarsınız aynı millet sayarlar.

(75) Ciba ilâç firmasının da böyle incelemeler yaptırdığı bilinmektedir. 1958 de "Medical Biology and Etruscan origins" konulu bir Sempozyum düzenlemiştir (Massimo Pallotino, "Etruscologia", Heopli, Milano 1968, s. 88)

Etrüsklerle Troyalıları aynı millet sayanlardan Bulgar bilim adamı Vladimir Georgiev şöyle der:

"Enea ile Troyalılar, İtalya'nın batısına yanaşıp, orada, Titus-Livius'a göre, "Yeni Troya'yı kurdular. İtalik kavimlerden hangisi batı İtalya'da yerleşmiştir? Her halde Lâtinler veya Osko-Umbriyalılar değil. Çünkü onların kültürü batı Anadolunun kültüründen tamamen farklı idi. Burada ancak Etrüskler söz konusu olabilir. Çünkü Herodot, Strabon, Servius, Seneka, Solinus, Tacitus, Plütark, Festus ve başkaları onların Batı Anadolu menşeli olduklarını söylemişlerdir. Romalılar, zamanla, Etrüskleri erittiler ve onların menşei ile ilgili olarak efsanede yer alan gerçeği kendilerine malettiler. (Buna rağmen) Mekena gibi, SEZAR GİBİ soylu Etrüsk ailelerinden gelen adamlar çekinmeden, Troyalı soyundan olduklarını söyleyebiliyorlardı.

Enea efsanesi Virjil'in ve Titus- Livius'un uydurdukları bir efsane değildir. Bu efsane onlardan çok evvel çeşitli Yunanlı yazarlar tarafından zikredilmiştir... Bu arada Lesbos'lu Hellanikos Roma'ya "Yeni Troya" adını verdiği gibi, Romalıları Troyalıların torunları saymaktadır... Bu efsanenin içinde önemli bir tarihî gerçeğin çekirdeği yatmaktadır: Etrüsklerin Troya'dan gelmiş olduklarının hâtırası"(76).

---

(76) "Troer und Etrusker (Der historische Kern der Eneas Sage))", Wiesbaden, Sonderdruck aus Band 116).

Bilindiği gibi, Sezar Gallia'nın, yani bugünkü Fransa'nın fâtihidir. Fransızların Mécène dedikleri Mekena ise, Batılıların dilinde adı bir genel ad haline gelmiş olan enteresan bir tiptir. Daha doğrusu, milletine ihanet etmiş bir adamdır. Kendisi bir Etrüsk olduğu halde, Etrüsk düşmanı İmparator August'un Etrüskler aleyhindeki politikasına hizmet etmiştir. Çok zengin, fakat çok haris olan bu adam İmparatora dalkavukluk ederek, Kültür Bakanlığı gibi bir göreve getirildikten sonra, zamanının şair ve yazarlarına bol paralar dağıtarak, onların çalışmalarını August'un istediği doğrultuda yönetmiştir Bugün Batı dillerinde bir "sanat ve edebiyat hâmisi" demek için bir Mécène denilmektedir.

Günümüzde adı "Mesen" şeklinde okunan Mekena'nın. kendisi gibi bir Etrüsk olan Virjil üzerinde büyük etkisi olmuştur. Meselâ, İmparator August Virjil'e, Enea efsanesini bir Lâtin efsanesi haline sokarak, Homeros'un İlyada'sı ile yarışabilecek ve Roma'nın şevketini yükseltecek bir epope yazmasını teklif ettiği zaman, Mekena şairin tereddütlerini yenmek için elinden geleni yapmış, İmparatorun arzusunu bir emir sayması gerektiği üzerinde durmuştur. Böylece, Virjil onbir yıl çalışarak ve bol maaşla ve armağanlarla beslenerek, sipariş edilen epopeyi, "Eneid" adı ile meydana getirmiştir.

Ancak, hayatının sonuna doğru, eserini tamamladıktan sonra, millî vicdan azabı duyarak, onbir yılını verdiği bu eseri yakmağa kalkmıştır. Yakınlarının buna engel olmaları üzerine de, henüz çoğaltılmamış ve tek nüsha halinde olan epopenin im-

ha edilmesini vasiyet etmiştir. Durumdan haberdar edilen İmparator, tabiî, bunu engellemiştir[77].

Evet, Georgiev'e göre[78], Etrüsklerle Troyalılar aynı millet idiler. İtalya'ya aynı yerden[79], fakat ayrı ayrı yollardan gelmişlerdi. Romalılar da, Enea efsanesini, bir efsane olarak değil,. bir tarihî olay olarak kabul ediyorlardı.

---

(77) Britannica 1970, Cilt 23, s. 35.

(78) Vladimir Georgiev, son zamanlarda başka teoriler de ortaya atmıştır: Meselâ, etrüskçe ile hittitçenin aynı dil olduklarına dair bir garip teoriyi... Hittit dilinin bir Hint-Avrupalı dil olduğu, Etrüsk dilinin ise, Hint-Avrupalı olmadığı bilindiğine göre, Georgiev'in bu görüşünü paylaşmak mümkün değildir. Yok, Bulgar bilgini Hittit değil de, HATTİ'lerden söz etmek istiyorsa, iş tamamiyle değişmektedir. Bilindiği gibi M.Ö. 2000 yılında Anadoluya gelmiş olan Hittitler Hint-Avrupalı bir millettir. Onlardan önce, Orta Anadoluda Hattiler vardı. Hittitler Hattilerin medeniyetine konmuşlardır. Georgiev Hittit - Hatti ayırımını yapmıyor. Bizim hittitologlarımız da, varsa yoksa, Hittitlerle ilgileniyor ve uğraşıyorlar. Hattilerle uğraşmağa gerek görmüyorlar. Hattiler hangi soydandı? Dilleri ne idi? Bu problemler onlar için önemli değildir. Georgiev'in Troya ile Hittit dilleri arasında gördüğü yakınlık hakkındaki görüşü büsbütün saçma olamayacağına göre, benim şahsen aklıma gelen şudur: Hittitler Hattilerden, başka medeniyet unsurları arasında, elbette dil unsurları, yani kelimeler de almışlardı. Georgiev'in Troya dilindeki kelimelerle karşılaştırdığı ve aralarında benzerlik bulduğu kelimeler sakın bunlar olmasın... Bu ihtimal göz önünde tutularak, araştırmalar yapılması gerekmektedir.

(79) Lidyalılar gibi, Troyalıların da, İzmir limanından denize açılmış olmaları mümkündür.

Troyalılar hakkında başka söylenti ve görüşler de vardır. Meselâ, bazı kaynaklara göre, Bizanslı aydınlar ve bilginler Türklerin Troyalıların torunları olduklarına inanırlarmış.

İbrahim Kafesoğlu'nun "Tarihte Türk adı" başlıklı yazısında aşağıdaki cümleleri okuyoruz:

"Bizans literatüründe, Türklerin eski Troyalılarla münasebete getirilmiş olması dikkat çekicidir. Bu husus, İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya giden Bizanslı Th. Gazes ile İtalyan hümanisti F. Filelfo arasında teati edilen mektuplarda görülüyor. Bu mektuplardan anlaşılıyor ki, XV. asır Türkleri eski Troyalıların neslinden sayılmaktadır; Türkler Bizans başkentini zaptetmek suretiyle, Troyayı hile ile ele geçiren Greklerin torunlarından atalarının intikamını almışlardır" [80].

Reşit Saffet Atabinen'in de Troyalılar konusu ile ilgilenmiş olduğunu[81] ve Moravczik'in eserlerinde Bizanslılardaki rivayet ile ilgili ayrıntılar bulunduğunu bilmekteyiz.

Ancak ben şahsen bu meseleyi esaslı şekilde incelemek fırsat ve imkânını bulamadığım için, bu konuda herhangi bir şey söyleyemeyeceğim. Benim çalışmalarımı devam ettirecek olan genç bilim adamlarımızın Etrüskolojinin bu yan meselesini derinlemesine inceleyeceklerini ümid ediyorum.

---

(80) "Reşit Rahmeti için", Türk Kültürünü araştırma Enstitüsü yayınlarından, Seri I, sayı A 2, Ankara 1966, s. 312 ve 314.

(81) "Türklerin Avrupalılarla müşterek Troya menşeleri efsanesi üzerinde araştırma", İstanbul 1951.

B - İtalyada Etrüsk çağı

İtalya'da Etrüsk çağı ne zaman başlar, ne zaman biter? Yukarıda da gördüğümüz gibi, etrüskologlar göçler için kesin tarihler veremediklerinden, bizim de İtalya'daki Etrüsk çağının başlangıcı için bir tarih göstermemiz mümkün değildir.

Bununla beraber, tarihçilerin Lidya'dan gelenler için, az çok emin olarak, gösterdikleri tarih XIII. Yüzyıldır[82]. Troyalıların İtalya'ya gelişinin ayni yüzyılda olmuş olması gerekiyor. Çünkü, biliniyor ki, onlar Batı Anadolu'dan Troya savaşından sonra ayrılmışlardır. Kuzeyden gelen istilâcıların gelişi tarihinde pek kesinlik yok ise de, İtalya'daki Etrüsk çağını M.Ö. XIII. yüzyıldan başlatabileceğimizi zannediyorum.

Söz konusu çağın sonuna gelince, bunun için göstermemiz tabiî olan tarih Romalıların son bağımsız Etrüsk şehri olan Volsini'yi yenilgiye uğratıp yıktıkları M.Ö. 265 tarihidir. Yani, M.Ö. III. yüzyıldır. Görüldüğü gibi, İtalya'daki Etrüsk çağı Bin yılı kapsayan bir dönem oluşturmaktadır.

(82) Raymond Bloch, "The ancient civilization of the Etruscans", Nagel Publishers, London 1969, s. 65, 71.

I - Büyük Etrüsk Devleti

Etrüsk çağının başında, İtalya'nın ne halde olduğunu ünlü Fransız tarihçisi André Piganiol'ün aşağıdaki cümlesi açıkça göstermektedir :

"Etruria'da, VAHŞİ ve FAKİR yerli halkın yanında, Tuna civarından gelmiş istilâcılar, bir de iki dalga halinde, denizaşırı ülkelerden gelip orada yerleşmiş olanlar vardı" (83).

Bu üç taraftan gelen göçmenler birbirlerine karşı nasıl davrandılar? Savaştılar mı? Yoksa iki bin şu kadar yıl sonra, Malazgirt'te olacağı gibi(84), aynı dili konuştuklarını görerek, bir buluşma, kardeşe kavuşma havası ve sevinci içinde kaynaştılar mı?

Etrüsklerin kendi millî hayatları hakkında yazmış oldukları ve Lâtinlerin "Tuscae historiae" adını verdikleri kitaplar August ve ondan sonra gelen İmparatorlar tarafından imha edilmiş olmasa idi, yukarıdaki sorulara kolayca cevap verilebilirdi.

Giriş faslımızda zikrettiğimiz Christopher Hampton'un sözlerinden de anlaşıldığı gibi, Lâtin İmparatorlar tarafından, Etrüsklerin tarih kitapları da, vekayinameleri de yok edilmiştir. İmparatorların bıraktıklarını da, daha sonra, Papalar yakmıştır. Çün-

---

(83) "La conquête romaine", Presses Universitaires, Paris 1940, s. 61.

(84) Düşman ordusu zannettikleri orduda kendi dillerinin konuşulduğunu gören Kumanlar ve Peçenekler, Bizans ordusunu bırakıp karşı tarafa geçmişlerdir.

kii Papalarda, Etrüsklerin dine dayalı sosyal kural ve âdatlerinin Hristiyanlığın yayılmasını engelleyebileceği korkusu vardı.

Bu arada, Lâtin yazarlar tarafından yazıldığı halde, Etrüsklerin dininden söz eden kitaplar da yakılmıştır. Meselâ, ünlü bilgin Varron'un, adını "Etrüsklerin tanrılar hakkındaki inanışları" diye çevirebileceğimiz eseri de, Etrüsk kaynaklarına dayandığı için, Kilise tarafından imha edilmiştir([85]).

Burada ilgi çekici bir durumu zikretmeliyim :

Roma İmparatorluğunun çok karışık bir politik dönminde, Roma'nın Yeniçerileri diyebileceğimiz Saray muhafızları, Claudius adlı birini seçip İmparatorluk tahtına oturturlar (M.S. 41 de). Claudius bir Etrüsktür. Hem de millî şuur sahibi bir Etrüsk... Devlet işlerini yardımcılarına bırakıp, oturur 20 bölümden oluşan bir "Etrüsk tarihi" yazar. Her halde, kendisinde gizli olarak alıkonulmuş "Tuscae historiae" de vardı.

Suetonius'a göre, Claudius zamanında, onun yazmış olduğu tarih kitabı, İskenderiye'nin meşhur kütüphanesinde, konferans şeklinde, yılda bir defa, bir kaç seferde, başından sonuna kadar, halka okunurmuş([86]).

Bugün Claudius'a "tarihteki ilk etrüskolog" ünvanı verilmektedir.

(85) James Wellard, "The searche for the Etruscans", Thomas Nelson and sons ltd. London 1973, s. 154.
(86) Christopher Hampton, zikredilmiş eser, s. 253.

Gelgelelim, Claudius ölür ölmez, onun eseri de ortadan kaldırılmıştır.

Alman etrüskologu Otto-Wilhelm von Vacano'ya göre, İtalya'daki Etrüskler arasında ortak olan üç şey vardı : "dil, yazı ve kutsal bir idarî teşkilâta sahip olma kanaati"([87]).

Ne idi bu idarî teşkilât?

Bazı Lâtin yazarların, sonradan imha edilen Etrüsk Tarih kitaplarını okuyup da, o kitaplardan kendi eserlerine aktardıkları parçalar ve cümleler sayesinde, Etrüsklerin sosyal hayatı ve idarî teşkilâtı hakkında bugün bir şeyler bilinmektedir.

Etrüsk devleti İtalya'nın kuzeyinde, ortasında ve güneyinde olmak üzere, 12 şer boydan ibaret üç Boylar Birliğinden oluşan bir Demokratik Federal Devlet idi.

Massimo Pallotino'ya göre, Etrüsklerde 12 sayısının dinî bir anlamı ve önemi vardı. Aslında bu sayı eski çağ milletlerinin çoğunda kutsaldı. Yahudiler 12 kabile idiler. Yunanlılarda Dodekapolis adlı 12 siteden oluşan siteler birliği vardı. Olabilir ki, bu, kosmik bir sebebe bağlı idi. Bir yıl içinde ay 12 defa küçülüp büyüdüğü için, belki 12 sayısının Tanrının seçtiği ve beğendiği bir sayı olduğu düşünülürdü.

Etrüsk devletindeki Kuzey Boylar Birliği Po nehrinin vadisinde yerleşmiş bulunuyordu. Merkezî

(87) "The Etruscans in the Ancient World" (almancadan çeviri), İndiana Üniversity Press, 1965, s. 41.

Boylar Birliği Arno nehri ile Tiber nehri arasındaki bölgede idi. Güneydeki Boylar Birliği ise, Kampanya adı verilen coğrafî alanı işgal ediyordu.

İnsan, ister istemez, bu durum ile Etrüsklerin İtalya'ya üç ayrı göç halinde gelmiş olmaları arasında bir ilişki kurmak eğilimini duyuyor. Fakat kaynaklarda böyle bir ilişkiyi isbatlayacak bilgi yoktur. Şunu da ekleyelim ki, eldeki sağlam bilgiler özellikle, Arno ile Tiber arasındaki Boylar Birliği hakkındadır. Kuzeydeki ve Güneydeki Boy Birlikleri hakkında pek bir şey bilinmiyor. "Etruria" kelimesi kullanıldığı zaman, genellikle, ortadaki Boylar Birliğinin işgal ettikleri bölge kastedilmektedir. Bununla beraber, etrüskologlar "Po vadisindeki Etruria", "Güney Etruria" gibi deyimler de kullanmaktadırlar(88).

Her Birlikteki boylar, yılda bir kere, ortak meseleleri görüşmek üzere, Kurultay halinde toplanırlardı. Kurultay sırasında, dinî törenler yapılır, dualar okunur, kurbanlar kesilir ve sonunda at yarışları, güreşler, şenlikler, ziyafetler düzenlenirdi.

Yıllık Kurultaylar dışında da, gerektiğinde, meselâ yeni bir Birlik Başkanı, yani yeni hükümdar seçmek için, Kurultay toplanırdı. Hükümdar halkın oyları ile tahta çıktığı içindir ki, yukarıda Etrüsk devletini Demokratik Devlet diye niteledik.

Etrüsklerde hükümdarın (kralın) askerî ve idarî yetki ve görevlerinden başka, dinî görevleri de

(88) Massimo Pallotino, "The Etruscans", Penguin books, 1975, s. 97, 127.

vardı. Kral, aynı zamanda Başrahipti. Ayrıca, üzerinde adlî yetki ve görevler de vardı. Eski yazarlardan Macrobius'a göre, Etrüsk kralı, haftada bir gün, anlaşmazlıklara, davalara bakar[89], hüküm verirdi.

Etrüsk kralı başına taç giyer, elinde bir asâ bulundurur ve bir taht üzerinde otururdu[90].

Bir de, kral yolda yürürken, önünde, kuru dallardan yapılmış bir demet taşıyan 12 koruma görevlisi yürürdü ki, bunlardan herbiri ayrı bir boy tarafından seçilip kendisine gönderilirdi. Bu görevliler boylardan her birini krala bağlayan birer bağ gibi idiler. Titus - Livius'a göre, bütün bunlar, Etrüsklerden Romalılara da geçmiştir[91]. Krala, yönetimde yardımcı olan "Yaşlılar Meclisi"de öyle...

Kral, Kurultay tarafından seçilmekle, Etruria'daki 12 boyu yönetme yetkisini kazanıyordu. Bu yetki dinî nitelikte idi ve kutsaldı. Çünkü krala, halk aracılığı ile, Tanrı tarafından verilmişti. Lâtinlere, yani Romalılara geçmiş olan şu demokratik slogan Etrüsklere aittir : "Vox Populi vox Dei" (Halkın sesi Tanrının sesidir). Etrüsk kralının kutsal "Yönetme yetkisi" Imperium adı ile Romalılara da geçecekti.

Etruria'nın başkenti TARQUİNİA şehri idi. Rivayete göre, bu şehir Etrüsklerin bir kısmını İtalya'ya getirmiş olan Tyrrhenos tarafından kurulmuştu.

---

(89) Pallotino, "The Etruscans", s. 129.

(90) Bu taht Osmanlı döneminde zengin evlerinde kullanılan cinsten, sedef kakma koltuk idi.

(91) Livy, "The early history of Rome", Penguin Books, 1960, s. 26.

Boylar Birliği içinde 12 sayısı nasıl korunuyordu? Yani, biri çıkıp, arkadaş ve adam toplayarak 13. bir boy kuramaz mı idi? Ya da, boylar arasında savaş çıkıp, bir boyun başka bir boyu kendi egemenliği altına alması sonucunda, Birlik içindeki boyların sayısı onbire düşemezmiydi?

Bu konularda kaynaklarda somut bilgiler yok ise de, bazı efsane ve söylentilerden ipuçları çıkarılabilir. Bir kere, boyların, ileride göreceğimiz gibi, birer şehir-devlet oluşturduğu dönemde, kurulmakta olan şehir-devlet için Tarkinia tarafından bir "vasi-şehir" veya "abla-şehir" (92) tayin edildiği anlaşılıyor. Böylece, kurulan şehir ile ona kurulmağa yardım eden şehrin bir müddet için bir idarî bütün oluşturduğu düşünülebilir.

Roma şehri, bir Etrüsk şehri olarak kurulduğu sırada, Veyi şehrinin bu yavru şehire her bakımdan yardımcı olduğu, mimarlar, heykeltraşlar, din adamları, hattâ tiyatro oyuncuları göndermiş olduğu bilinmektedir. Hoş Roma, sonraları, nankörlük göstermiştir ya ....

Boylar arasında çıkan savaş veya düşman saldırısı gibi bir sebep neticesinde bir boy merkezi olan şehir yıkıldığında ise, her halde, kurulmakta veya gelişmekte olan bir şehir onun yerini alıyordu.

---

(92) Burada "abla" kelimesini kullanışımın sebebi bazı yazarların "Lavinium" şehri için Roma'nın "anne-annesi" demeleridir. Belki bu, lâtincedeki "Urbs" (şehir) kelimesinin, gramer bakımından, dişi bir kelime oluşundan dolayıdır.

Etrüsk toplumu Büyük Aile üzerine kurulu idi. Büyük Ailelerin yaşlıları geniş otorite sahibi idiler. Bunlara Baba veya Soy Başı denirdi(93). Bu Babalar veya soy başları "Yaşlılar Meclisi" üyesi idiler. Onların evlâtlarına "babaoğulları" denirdi(94). Yani, Etrüsklerde bir çeşit soylu sınıfı vardı. Soylulardan sonra halk sınıfı gelirdi ki, bu sınıf özgür vatandaşlardan oluşurdu. Halk, kralı seçmek gibi, bazı politik haklara sahipti. Etrüsk toplumunun en alt basamağında da, o dönemde her toplumda olduğu gibi, KÖLE(95) sınıfı vardı. Köleler genellikle savaş esir-

---

(93) Livy, zikredilmiş eser, s. 27.

(94) Ayni eser, ayni sahife.

(95) Burada, Türklük şuurundan ve gururundan doğmuş olan bu kitapta, çocukluğunda yabancı egemenliğinin dayanılmaz acısını tatmış bir insan sıfatiyle, içimde yara olan bir konuya değinmeden edemeyeceğim: Tarihte Attilâ'nın, Kanunî Süleyman'ın orduları, EFENDİ olmak için Avrupa'ya gitmişlerdir. Bugün ise, "gurbetçi" adını verdiğimiz vatandaşlarımız "kölelik" etmeği göze alarak Avrupa'ya gitmektedirler. Evet, ondokuzuncu yüzyılda sona ermiş olan kölelik rejimini biz (kısmen Yunanlılar, İtalyanlar, İspanyollarla birlikte) diriltmiş bulunuyoruz. Avrupalılar, özellikle Almanlar, çöpçülük, süpürücülük, maden işçiliği, tuvalet temizleyiciliği gibi "aşağılık" işleri yapmak istemeyecek kadar kibarlaşmışlardır. Bizim gurbetçiler ise, para, DÖVİZ hatırı için bu işleri yapmağı kabul etmektedirler. İşin acı tarafı, Türk vatandaşlarının bu işleri yapmasından çok, Alman patronları tarafından köle muamelesi görmeleri ve bu muameleyi sineye çekmeleridir.

Wallraff'ın ideolojisi ne olursa olsun, "En alttakiler" adlı kitabında bir gerçeği yansıtmıştır. Ben kendim, Münich garında, aralarında türkçe konuşan iki

leri idiler. Onlara aileler ve toplum içindeki en ağır işler gördürülürdü. Bunlar savaşta ölümle gözgöze gelmiş ve ölümden kurtulmuş insanlar oldukları için, ses çıkarmadan, her işi yapmağa hazır idiler. Köleler alış veriş konusu, yani satılık mal idiler.

Etrüsk toplumunda kadının yüksek mevkii vardı. Etrüsk kadını eve kapanmış bir yaratık değildi. Dinî törenlere, yarışlara, temsillere, ziyaretlere, kocası ile birlikte giderdi. Buna başka milletler, meselâ Yunanlılar, çok şaşardı.

Etrüsk toplumu içinde din, güzel sanatlar, millî töre büyük rol oynardı. Bununla beraber, Etrüskler, maddî hayat bakımından da, akla gelmeyecek inceliklere sahip idiler. Meselâ mayalı hamuru iyice kabartmak için, hamur teknesinin karşısına geçip flüt çalarlardı.

Etrüsk boyları arasındaki bağlar bazı dönemlerde gevşemiş, bazı dönemlerde, özellikle dış tehlike olduğu zamanlar, sıkılaşmıştır. Esasen, çok sonra, feodalite sonunda da olacağı gibi, M.Ö. VIII. ve VII. yüzyıllarda, bütün dünyada SİTE, yani şehir medeniyeti gelişmiştir. Etrüsk boyları da, bir şehir etrafında toplanmışlardır. Böylece, VIII. yüzyılda, Roma'nın kurulacağı sırada, Etrüsk Devleti Tarki-

---

Türk çöpçüsünden birinin nasıl bacağına tekme yediğini, kahrolarak görmüşümdür... İşsizliğe çare imiş! İşsizlik Fransa'da, İngiltere'de de vardır. Fransızlar, İngilizler gelip Almanlara köle oluyorlar mı? Hükümetlerimiz Türklere Türkiye'de iş sağlamalı, dövizi de başka yerden bulmalıdırlar.

nia kralına tabi üç kere 12, yani 36 zengin şehirden veya ilden oluşuyordu. Otto-Wilhelm von Vacano Etrüsk boyları arasındaki dinî, politik, kültürel ve idarî BİRLİK üzerinde özellikle durmaktadır[96].

Ünlü hatip ve yazar Katon da şöyle der :

"Hemen bütün İtalya Etrüsklerin egemenliği altında idi"[97].

Etrüsk devleti M.Ö. VI. ve V. yüzyıllarda, Akdeniz dünyasında, iki süper-devletten biri idi. Etrüsk Devleti milletlerarası mevkiini deniz gücüne borçlu idi. İngiliz bilim adamı James Wellard'a göre[98], Etrüskler Akdeniz'in Batı kısmına Demir Çağından beri egemen idiler. Yani, İkinci Binyılın sonundan beri... Yunanlılar kendi ticaret gemilerine yol açmak için, Etrüsklerin bu egemenliğini yıkmak azminde idiler. İşte uğraşıp da, bu egemenliği yıkamadıkları sıralardadır ki, bir çeşit ümidi kesme sonucunda olsa gerek, Yunanlılar, Akdeniz'in Batısına Tyrrhen yani Etrüsk Denizi adını koymuşlardır. Esasen, Akdenizin Doğusu da bir Etrüsk limanı olan Adria'dan adını almakta idi.

Yunanlılarla Etrüskler arasındaki deniz savaşı yüzyıllarca sürmüştür. Bu savaş, o dönemde her yerde olduğu gibi, daha çok korsanlık şeklinde cereyan ederdi. Etrüsk donanmasının başlıca görevi kendi ticaret filolarını korumaktı.

---

(96) "The Etruscans in the Ancient World", s. 38.

(97) Massimo Pallotino, zikredilmiş eser, s. 91.

(98) "The search for the Etaruscans", Thomas Nelson and Sons, London 1973, s. 109.

Etrüsklerle Yunanlılar arasındaki deniz savaşı bazen bir tarafın, bazen öteki tarafın zaferi ile sonuçlanırdı. Bu arada Etrüsk gemileri İspanya'nın güney sahillerine kadar uzanmış (99) ve benim tahminime göre Cebel-üt-Tarık boğazını da geçip, Atlas Okyanus'una kadar varmışlardır. Bana bunu düşündüren şudur : Söz konusu boğazı geçer geçmez, Fas'ın Batı sahilinde, bizim Tanca dediğimiz bir liman vardır. Bu limanın adını Fransızlar "Tanger" yazarlar, "Tanje" okurlar. Milâddan önceki VI. yüzyıla ait coğrafî durumu gösteren bazı haritalarda(100), bu liman TİNGİS adı ile gösterilmiştir. Eski Türklerde, Yunanlıların TİNGİS şeklinde işitmiş olacakları TENGİZ kelimesi hem göl, hem deniz, hem de Okyanus anlamına gelirdi.

Bugün Etrüsk adını verdiğimiz Proto-Türklerin, Okyanusun kıyısında kurdukları limana TENGİZ adını vermiş olmalarında şaşılacak bir şey yoktur.

Peki, "Tengiz" kelimesi sonraları nasıl "Tenger" veya "Tanger" kelimesine dönüşmüştür? Bunu da ancak Türk fonetiği açıklayabilir. Çünkü Türk dilinin tarihinde R'lerin Z'ye, Z'lerin R'ye dönüştüğü çok defa görülmüştür.

Bu fonetik gerçeği, bir tarihçimiz şöyle açıklıyor :

---

(99) Massimo Pallotino, zikredilmiş eser, s. 83.

(100) Meselâ, "Atlas historique" (Librairie Stock, Paris 1968, s. 34), meselâ, italyanca "Atlante storico" (Nicola Zanichelli editore, Bologna 1966, s. 7).

"Oğur adı, her halde, türkçedeki Oğuz'dan başka bir şey değildir. Çünkü Güney Rusya Türkleri Z harfini, sözlerin sonlarında, R'ye çeviriyorlar ve öyle söylüyorlardı. Nitekim Orta Asya türkçesindeki "Öküz" kelimesi onlarda "Ökür" şekline girmişti. Bugün bile bu Türk ağzını konuşan Rusyalı Türkler hala yaşamaktadırlar" (101).

Tahmin ediyorum ki, Tengiz'i Tenger veya Tanger'e çevirenler de, İtalya'da bin yıl yaşamış olan bizzat Etrüsklerdir.

Fas'ın Ankara Büyükelçiliğinden aldığım bilgiye göre, Tanca'nın Eski Çağdaki adının TİNGİS olduğunu Fas'ta her kes bilirmiş, çünkü bu, okul kitaplarında yazılı imiş.

Etrüsklerin Yunanlılara karşı en ünlü Deniz zaferi M.Ö. VI. yüzyılın ikinci yarısında kazanılan Aleria zaferidir (102). Bu zafer sonucunda Etrüskler hem Elba adasına, hem Sardinya'ya, hem de Korsika'ya egemen oluyorlar.

Etrüsk devletinin şehir-devletlerden oluştuğunu, bu şehir-devletlerin de Takinia kralına tâbi olduğunu yukarıda gördük. Yunanlılarla deniz savaşı sırasında Etrüsk devletinde, sıkı bir merkezî idare bulunmuş olduğu anlaşılıyor. Yoksa, güçlü bir Et-

---

(101) Bahaeddin Ögel, "Türk Kültürünün gelişme çağları", Kömen yayınları. İkinci baskı, 1979, s. 154.

(102) Bazı tarihçiler buna "Alalia zaferi" der. Tarih olarak da, bazıları M.Ö. 535 i, bazıları ise M.Ö. 540 ı gösterir.

rüsk donanması olabilir miydi? Esasen, deniz savaşının çok kızıştığı sırada, Başkent Tarkinia Kuzeydeki Boylar Federasyonunu da, Güneydeki Boylar Federasyonunu da harekete geçirmişti. Çünkü her iki Federasyon veya Birlik Merkezî Etruria'ya tâbi idiler. Nasıl ki, Bin şu kadar yıl sonra, Göktürklerde(103), İstemi Han'ın yönettiği Batı Boylar Birliği Bumin Han'ın yönettiği Doğu Boylar Birliğine tabi olacaktı(104).

---

(103) "Göktürk" kelimesinin yanlış bir ad olduğunu söyleyen ünlü türkologlar vardır: Orhon yazıtlarını çözen Thomsen gibi, Radloff gibi....

Bununla beraber, bu kelimenin ifade ettiği mana, dönemi de kapsadığından kullanılmasında bir rahatlık vardır.

(104) Sadri Maksudi Arsal, "Türk Tarihi ve Hukuk", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayınlarından, İstanbul 1947, s. 236, 237.

2 - Roma'da Etrüsk kralları

Roma kim tarafından, nasıl kuruldu? Her iki soruyu cevaplandırmağa çalışalım :

ROMA'NIN KURULUŞU hakkında bugünkü etrüskologlarda da, onların dayandıkları eski tarihçilerde de, o kadar çok çelişki vardır ki, bunların içinden çıkmak meseledir

Niçin? Çünkü Etrüskler tarafından yazılmış tarihlerin yok edilmiş olması yetmiyormuş gibi, August dönemindeki tarihçilerin çoğu, İmparatoru memnun etmek için, Roma tarihini bile bile değiştirmişler, bu tarihe uydurma olaylar eklemişlerdir.

Bu hazin gerçeği Christopher Hampton şöyle açıklar :

"Roma devletinin şan ve şerefini yükseltme gayreti ile, Romalı tarihçi ve propagandacıların KASDEN yaptıkları TAHRİFLER yüzünden, Roma tarihi, yüzyıllar boyunca, YANLIŞ bilinmiş, yanlış tanınmıştır"(104).

Fransız etrüskologu Alain Hus ayni gerçeği şöyle ifade eder :

"(Etrüsklerin) epopeleri, efsaneleri, gelenekleri Romalı tarihçiler tarafından Romalılara maledilmiştir"(105).

---

(105) Zikredilmiş eser, s. 21.
(106) "Gli Etruschi, popolo segreto" (eserin fransızcadan italyancaya çevirisi), 1959, s. 137.

Romanın en eski tarihi hakkında bilgi veren eski tarihçiler şunlardır : Halikarnaslı Dionysos, Herodot, Tukidid, Sirakuzalı Antiokos, Timeos, Katon, Polibius, Eski Plínius ve Servius. Fakat bu konuda klâsik sayılan eser Titus-Livius'un eseridir.

Bugünkü bazı tarihçiler Halikarnaslı Dionysos'a önem verir amma, ben şahsen bu tarihçiye güven duymuyorum. Sebebini de bu kitabın sonundaki "Pelasglar kim idiler?" başlıklı yazımda anlattım.

Titus-Livius'ta da hayalî, uydurma olaylar bulunmakla beraber, doğru olduğu hissini veren değerli bilgiler de bulmaktayız. Bu tarihçide, konumuzla ilgili olarak, şu satırları okuyoruz :

"Enea ve adamları... sahile yanaşıp... karaya çıkınca, istilâcılardan kendilerini korumak isteyen silâhlı yerlilerle karşılaştılar... Hikâyenin burasında iki rivayet vardır: Birine göre, iki taraf arasında savaş oluyor ve yerlilerin kralı Lâtinus yenilgiye uğruyor... Öteki rivayete göre ise, daha savaş başlamadan, Lâtinus Enea'ya doğru yürüyerek, ona uzlaşma teklif ediyor, ayrıca yabancı şefe kızını vermeği vadediyor..."

Bir iki satır atalyıp, okumağa devam edelim :

"İki taraf arasında barış anlaşması yapıldı. ... Troyalılar kendileri için bir yerleşim yeri (yani şehir) kurmağa başladılar. Enea bu şehire, karısı Lavinia'nın adından dolayı, Lavinium adını koydu. Çok geçmeden, bu evlilikten bir erkek çocuğu doğdu. Bu çocuğa da Askan (ius) adı verildi... Troyalılarla

Lâtinler, bu sırada, kendilerini, müşterek bir düşmana karşı savaş içinde buldular. Enea gelmeden önce, Lâtinus'un kızı Lavinia Rütül milletinin kralı Türnüs ile nişanlanmış bulunuyordu. Türnüs, kendisine bir yabancının tercih edilmiş olmasını hakaret sayarak Enea'nın da, Lâtinus'un da ordularına saldırmıştı... Bir de, zengin ve güçlü Etrüsklerin kralı Mezentius'un yardımını istemişti. Troyalıların kurdukları şehrin gelişmesinden ve Troyalıların ordusunun güçlenmesinden endişe duyan Mezentius tereddütsüzce Rütüllerin yardımına koşmuştu... Bu tehlikeli durum karşısında, ENEA, yerlilerin adı olan LÂTİN adını KENDİ MİLLETİNE DE VERDİ... ve böylece, çok güçlü olan Etrüsk milletine saldırmak cesaretini buldu"(107)

Yukarıdaki satırları basit bir tahlilden geçirelim ve Virjil'in Eneid'i ile karşılaştıralım. Gerçi Titus-Livius'un eseri bir tarih, yani bilim eseri olmak iddiasındadır. Virjil'in eseri ise, bir edebî eserdir. Edebî eserde hayale geniş hak tanınır. Fakat yapacağımız karşılaştırma bazı önemli gerçekleri ortaya çıkaracaktır.

1) Bir kere, Lâtinlerin kralının, tam da Enea'nın geldiği sırada, Lâtinus adlı olması bu adın uydurma olduğunu göstermektedir. Bu uydurma adı Virjil'de de buluyoruz.

2) Titus-Livius'un rivayetlerden biri olarak gösterdiği olay, yani Troyalıların Lâtinlerle savaş-

(107) Zikredilmiş eser, s. 20.

mış olması, besbellidir ki, tarihî gerçektir. Titus-Livius bu savaşı yarım cümle ile geçiştiriyor.

3) Buna karşılık, Livius Troyalıları Etrüsklerle dövüştürüyor. Virjil'in ise, Troyalıları Etrüsklerle dövüştürmeğe gönlü razı olmuyor ve ustaca bir çare bularak, onları sadece Etrüsk kralı ile dövüştürüyor. Bu şöyle oluyor: Virjil farzediyor ki, Etrüsklerin kralı zalim bir diktatördür. Etrüsk milleti onun zulmüne uzun yıllar tahammül ettikten sonra, isyan etmiş ve kralı ülkeden kovmuştur. Mezentius da Rütüllere sığınmış ve Rütül ordusunda vazife almıştır. İşte Virjil'in eserinde, Troyalılar bu krala karşı dövüşüyorlar. Etrüsklerin yeni kralı ise, Virjil'e göre, TARKHON'dur.

4) Enea'nın Lavinia'dan doğmuş oğlunun adı Askanius olamaz. Çünkü Enea'nın, daha Troya'dan ayrılmadan, Askanius adlı oğlu vardı. Bu çocuğun annesi ve Enea'nın ilk karısı olan Kreusa Troya yangını sırasında kaybolmuştu. Virjil Askanius'u Enea'nın Troya'dan gelmiş oğlu saymaktadır. Titus-Livius da, zaten, daha sonraki sahifelerde, Askanius konusundaki kendi çelişkilerinin farkına varmaktadır.

5) Titus-Livius'daki Troyalıların Lâtin adını almağı kabul ettiklerine dair iddia, her halde İmparator'un veya Mekena'nın ilham veya tavsiyesinin sonucu idi. Titus-Livius bunu savaşın başına koymuş. Virjil'de ise, ayni iddiayı savaşın ve hatta eserin sonunda buluyoruz. Başka fark: Titus-Livius bunu Eneanın bir kararı olarak, Virjil ise, tanrıça Junon'un, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği

belli olmayan arzusu ve dileği olarak göstermektedir[108].

6) Virjil'de, Titus-Livius'ta bulunmayan başka bir şey vardır: Virjil farzediyor ki, meşhur Evander ülke ve ordu sahibi bir kraldır. Enea Rütüllere karşı verdiği savaşta onun yardımını ister. Evander de bu yardımı vadeder. Üstelik Virjil Evander'i bir Yunanlı olarak kabul etmektedir. Halbuki o Peloponez'in Arkadya bölgesinden, bir isyan suçu sonucunda, kaçarak, tek başına (daha doğrusu bir kâhin veya kadın şaman olan annesi Karmenta ile birlikte) gelmiştir[109]. Evander bir Yunanlı değil, bir Pelasg'dır. Herodot Arkadyalıların Pelasg ırkından olduklarını açık açık söyler[110].

Evander ne Arkadya'da iken, ne de İtalya'ya geldikten sonra, kral falan değildi. Titus-Livius'ta Evander hakkında şu satırları buluyoruz:

"O dönemde, Evander, o bölgede sözü geçen bir adamdı. Peloponez'den gelen bir göçmendi. Otoritesi politik gücünden çok şahsî nüfuzundan ileri geliyordu" [111].

---

(108) Hatırlatalım ki, Troyalıların torunlarının torunlarında, Sezar zamanında, yani bin yıl sonra bile, Troyalı olma şuuru vardı.

(109) Azra Erhat, "Ovidius'un Fasti adlı eserinde dualar", "Klâsik Filoloji araştırmaları" dergisi, 1940-1941, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi neşriyatı, s. 605.

(110) Zikredilmiş eser, s. 75.

(111) Livy, "The early history of Rome", Penguin books 1960, s. 25.

Hem Virjil kendisi de, Evander münasebetiyle, "fakir" kelimesini kullanmaktadır: "burası Evander'in fakir ikametgâhı idi"(112).

Eneid'de dikkati çeken bir nokta da, ikide birde, Troyalılardan "Frikyalı" diye söz edilmesidir.

7) İşin tuhafı şudur ki, tıpkı Homeros'un İlyada'sında olduğu gibi, hem Titus-Livius'un kitabında, hem Virjil'in Eneid'inde, Troyalılardan ve Troya'nın geçmişinden büyük saygı ve hayranlıkla söz edilmekte, Yunanlılara ise, hiç önem verilmemektedir. Hattâ, sırasına göre, onlar hakkında olumsuz sıfatlar kullanılmaktadır. Meselâ, "hain Mycènes" denilirken(113), burada "Mycènes" kelimesi ile Troyaya saldırmış bütün Yunanlılar kasdedilmektedir(114).

---

(112) Maurice Rat çevirisi, VIII. Bölüm.

(113) Eneid, VII. Bölüm.

(114) "The loom of History" adlı eserin yazarı Herbert Muller, bir adı İL olan (çünkü "ion" eki bir Yunan ekidir) bugünkü bir ilimizi oluşturan ve Yunanlılarla dövüşmüş bulunan TROİA'ya Eski Çağda Homeros'un hayranlarının gösterdikleri ilgiyi şöyle belirtiyor :

"İl (ium) için yeni dönem Julius Sezar'dan sonra başladı... Homeros'un ve Büyük İskender'in hararetli hayranı olan Sezar, ailesinin Enea'nın oğlu Yul'dan (Askan-ius'dan) geldiğini iddia ediyordu. Sezar (Roma İmparatorluğunun bir parçası olan) Troyaya bağımsızlık verdiği gibi, onu vergiden de muaf tuttu. Hattâ, bir aralık, bu kenti bütün Roma İmparatorluğunun Başkenti yapmağı düşündü. Sonunda, (bakımsız ve harap bir hale gelmiş olan) Troya, küçük de olsa, bir "site" olabildi (Troya IX). Daha

Virjil'in epopesinde, Enea Rütüllere karşı zafer kazandıktan ve Türnüs'ü kendi eliyle öldürdükten sonra, eser sona eriyor.

Titus-Livius'ta ise, Enea Etrüsklere karşı zafer kazanıyor ve çok geçmeden kendi de ölüyor. Askanius'un o sırada tahta geçmek için henüz çok küçük olduğunu söyledikten sonra, Titus Livius şu sempatik ve namusluca cümleyi kullanıyor:

"Bu benim sözünü ettiğim Askanius mu idi, yoksa Troya'nın yağmalanmasından önce, (Enea'nın ilk karısı Kreusa'dan) doğmuş olup, yanmakta olan şehirden kaçtıkları sırada babasının yanında bulunan Askanius mu?..."

Hangisi olursa olsun([115]), tarihçiye göre, bunlardan biri, Lavinium şehrini idare etmeği annesine

---

sonra, Augustus, Troyadaki Atena tapınağını yeni baştan inşa ettirmek suretiyle, bu kente şeref verdi. Sonraki dönemlerde, iyi kalpli Hadrian'dan ahlâksız Caracalla'ya kadar bir çok Roma İmparatoru KUTSAL ŞEHRİ ziyaret etmişlerdir. Caracalla Doğu taraflarına bir sefere çıkmadan önce, Büyük İskender'i taklid ederek, Troya şehrine (bir tanrı imiş gibi) kurbanlar sundu. Bu tarihten kısa zaman sonra, Troya şehri Gotlar tarafından yağmalandı. Fakat... Büyük Konstantin, Troyayı İmparatorluğunun Başkenti yapmağa karar verip, şehri imar etmeğe başladı. Neden sonra, İstanbul'un bu iş için daha elverişli olduğunu görerek, İstanbul'da yerleşmeğe karar verdi"
(Mentor Books, New-York 1961, s. 121)

(115) Tuhaftır ki, Virjil hep Askanius diye Enea'nın Troyadan gelmiş oğlundan söz eder. Bazen de, özellikle BABA-OĞUL ilişkileri söz konusu olduğu zaman, ona YUL adını verir.

(veya üvey annesine) bırakıp, Lavinium'un kuruluşundan 30 yıl sonra, gider, başka bir şehir kurar. Uzunca bir dağın sırtında kurulduğu için buna Uzun Alba, Alba Longa denmiştir. Askanius bu şehirde yerleşir, çoluk çocuğa karışır.

On onbeş nesil sonra, şöyle bir durum olur: Amulius ile Numitor adlı iki kardeş taht kavgası halinde iken, Amulius ötekinin Remus ve Romulus adlı ikiz torunlarını Tiber nehrine attırır. Nehrin sularının çekilmesi ve bir dişi kurdun kendilerini beslemesi sayesinde, ikiz bebekler kurtulurlar(116). Büyüyünce, ölmeğe bırakılmış olup da kurtulmalarına sahne olan yerde, yeni bir şehir kurma hevesine kapılan ikizler bir takım arkadaşlarını ve başka cesur delikanlıları peşlerine takıp yola çıkarlar ve bugün Roma'nın kurulu bulunduğu yere gelince de orayı beğenirler. Ancak yeni şehri kurmak için kardeşlerden biri bir tepeyi, öteki başka tepeyi beğenir. Kardeşler tanrıların fikrini almağa, yani kuş falına baş vurmağa karar verirler. Her biri beğendiği tepeye çıkıp, tanrılardan mesaj bekler. O sırada, Remus'a 6 kuş, Romülüs'e 12 kuş görünür. Böylece, Romülüs yeri seçme ve şehri kurma hakkını kazanmış olur.

Burada bir an duralım. Bu faslın başında, kendi kendimize sormuştuk: Roma kim tarafından kuruldu? diye. Görüyoruz ki, Titus-Livius'a göre, (Plütark'a göre de) Roma Troyalıların torunlarının

---

(116) Burada başka ayrıntılar da vardır amma, bunlar "Din ile ilgili Deliller" bölümünde anlatılacaktır.

torunu Romülüs tarafından kurulmuş oluyor. İşte burada, yukarıda sözünü ettiğimiz çelişkilerden birinin karşısında bulunmaktayız. Çünkü belli başlı etrüskologlar "Roma Troyalılar tarafından kuruldu" demiyorlar. Ya ne diyorlar? Aşağıda zikredilen sözleri söylüyorlar :

Alain Hus :

"Roma, başlangıçta, BİR ETRÜSK ŞEHRİ idi ve yüzyıldan daha uzun bir zaman içinde de bundan başka bir şey değildi"(117).

Raymond Bloch :

"Etrüsklerin Roma'sı Güney Etruria'daki diğer ETRÜSK ŞEHİRLERİNDEN FARKSIZ İDİ" (118).

H.H. Scullard :

"Roma bir Etrüsk şehri sayılabilir" (119).

Christopher Hampton :

"Gerçekte, 250 yıllık ilk döneminde, Roma BİR ETRÜSK ŞEHRİ İDİ"(120).

Peki bundan ne netice çıkarabiliriz? Zannedersem Titus-Livius'un iddia ettiği gibi ve Virjil'in is-

---

(117) "Gli Etruschi, popolo segreto" (fransızcadan çeviri) s. 149.

(118) "Origins of Rome", Il Saggiatore, Milano 1961, s. 17.

(119) "The Etruscan cities and Rome", Thames and Hudson, London 1967, s. 247.

(120) Zikredilmiş eser, s. 30.

temeye istemeye ifade ettiği gibi, Troyalıların lâtinleştiği DEĞİL, onların ETRÜSKLEŞTİĞİ neticesini... Ya da, esasen Etrüsklerle Troyalıların aynı ırktan iki millet olduklarını...

* * *

Roma NASIL kuruldu? Bu konuda Plütark'ta çok önemli bilgiler bulmaktayız. Tarihçi diyor ki :

"Romülüs.... bundan sonra, şehrin kuruluşu ile ilgili işlerle meşgul oldu. Bunun için ETRURİA'DAN adamlar GETİRTMİŞTİ. Bunlar Romülüs'e, şehri kurarken uyulması gereken formülleri ve yapılması gereken törenleri ÖĞRETTİLER" (121).

Kaynağını (122) bildirmeyen Agnes Carr Vaughan'ın Etrüsklere dair kitabında ise, değişik, fakat daha da önemli bilgiler vardır.

Kitaptaki satırlar şöyle :

"Tarkinya kralı .... kendisinin... (Roma'nın kuruluşu konusunda) FİKRİNİ ALMAĞA GELEN bir heyeti memnuniyetle huzuruna kabul etti. Taht üzerinde bir tanrı heybetiyle oturan krala, heyetin sözcüsü yeni bir şehir kurmak istediklerini ve şehir kurma ile ilgili usul ve kuralların kendilerine öğretilmesini dilediklerini söyledi" (123).

Bu cümlelerde sadece usul öğrenme değil, İZİN isteme havası da vardır. Ayrıca, Tarkinya'ya bağlı bir Etrüsk şehri kurma isteği de sezilmektedir.

---

(121) "Histoires et légendes de la Rome antique", s. 39.
(122) Belki Halikarnaslı Dionysos'tur.
(123) "Those mysterious Etruscans", Robert Hale, London 1966, 122-123.

Attilio Gaudio, "Les Etrusques, une civilisation retrouvée" adlı kitabında, Roma'nın VI. yüzyılda, Tarkinya'nın hâkimiyeti altında bir şehir olmuş olabileceğini söylemektedir([124]).

Titus-Livius'un Roma'nın nasıl kurulduğu hakkında bir şey söylememesi tabiîdir. Söylediği ve anlattığı takdirde, onun kitabını yazdığı dönemde, her kes: "Aa... bu Etrüsk usulüdür" diyecekti. Halbuki Livius Romülüs'ün atalarını Etrüsklere düşman göstermişti.

Eski tarihçiler de, bugünkü etrüskologlar da Roma'nın "ETRUSCO RİTU", yani "Etrüsk töresine göre" kurulmuş olduğunu itiraf etmek mecburiyetindedirler.

Peki, Roma kurulurken, Etrüsk töresine göre, neler yapıldı? Önce kurulacak şehrin merkezi belirtildi. Burada derin bir çukur kazıldı ve bu çukura yeraltı tanrıları için çeşitli armağanlar atıldı. Çukurun ağzı dua ve törenlerle kapatıldıktan sonra, bu çukur merkez sayılarak, kurulacak şehrin sınırları çizilmeğe başlandı. Bunun için, bronz bir sapana bir öküz ile bir inek koşularak, Romülüs tarafından geniş bir daire çizildi. Çizgi üzerinde ileride şehrin surları bulunacaktı. Etrüsklerde sınırlar ve surlar kutsaldı. Onun içindir ki, kapının kutsallığı olmadığından, ileride şehrin kapılarının bulunacağı yerlerde sapan havaya kaldırılarak, sonra tekrar indiriliyordu. Sadece sınır çizgisi değil, sapan tarafından kaldırılan toprak da kut-

---

(124) Gerard et Co, Verviers 1969, s. 160.

sal idi. Onun için, sınır çizme törenine katılan halk sapan geçtikçe kabaran toprağı, belirli duaları mırıldanarak, sınırın iç tarafına atıyordu.

İşte bu sırada Romulüs'ün kardeşi Remus töreye aykırı bir şey yapıyor: Kapılar için bırakılan yerden değil de, çizginin üstünden, içeriye doğru atlayıveriyor. Romülüs buna o kadar kızıyor ki, oracıkta kardeşini öldürüyor ve şu meşhur sözü söylüyor: "Bu kutsal sınırlara kim saygısızlık gösterirse, böyle ölecektir".

Roma'nın kuruluş yılı kesin olarak belli değilse de(125), kuruluş günü bellidir: 21 Nisandır.

Roma Papalığın da Başkentliği vazifesini gördüğü için, Kilise, Ortaçağ döneminde, 21 Nisanı kutsal gün ilan etmiştir. Bugün Roma Belediyesi de, her yıl, 21 Nisan gününü, Kuruluş günü olarak, büyük törenlerle kutlamaktadır.

* * *

ETRÜSK KRALLARI, M.Ö. 753 den M.Ö. 509 yılına kadar, yani 244 yıl Roma'da hüküm sürmüşlerdir

Elbette ki, bu kralların adları Lâtinler tarafından deforme edilmiş, lâtinleştirilmiş, bunun için de sonlarına US veya S ekleri ilâve edilmiştir. Ayrıca, Roma tarihinde, Romülüs dışındaki kralların adlarına, bir ikinci ad veya lâkap eklenmiştir ki, bunların çoğu lâtincedir.

---

(125) M.Ö. 747 yılını gösteren tarihçiler var ise de, çoğunluk M.Ö. 753 yılını kabul etmektedir.

Roma'nın, ayni zamanda kurucusu olan Birinci kralının adını ele alalım. Bu ad Lâtinlerden sonra da bozulmağa devam etmiştir. Bir kere, biz Türkler, Fransızlara uyarak, bu krala Romülüs demişiz. Çünkü fransızcada U sesi için bir harf yoktur, U harfi ise, Ü okunmaktadır. Lâtinler bizim Romülüs dediğimiz adı Romulus telâffuz ederlerdi. Bu adın sonundaki S harfini atarsak, kalıyor ROMULU. Fakat Etrüsklerde O harfi yoktu. Buna göre, Roma'nın kurucusunun Etrüsklerdeki şekli, her halde, RUMULU idi. İtalyanlar bu krala ROMOLO derler.

Burada başka bir mesele vardır: Titus-Livius tahmin ediyor ki, Roma şehri adını kurucusunun adından almıştır. Biz bunun tam tersini düşünüyoruz. Bize göre, Roma'nın kurucusunun daha önce başka adı vardı da, Roma'nın kuruluşundan sonra kendisine Rumulu lâkabı verilmiştir. Zamanla da, asıl adı unutulmuştur.

Nasıl ki, ancak İstanbul'un fethinden sonra, II. Mehmed'e Fâtih lâkabı verilmiştir. Zamanla, asıl adın yerini lâkap almıştır. Bugün Mehmed demeğe gerek görmeden, Sultan Fâtih veya sadece Fâtih diyoruz.

"Rumulu" adının "Romalı" kelimesinin 2.250 yıl önceki Türkler tarafından telâffuz edilen şekli olması mümkündür(126). Tarihteki Türklerde de, bu-

(126) Etrüskologlar etrüskçede "Roma'lı" demek için "Rumakh" dendiğini tahmin ediyorlarsa da, çok defa olduğu gibi, yanılmaları mümkündür (Massimo Pallotino, zikredilmiş eser, s. 31).

günkü Türklerde de görülen bazı fonetik eğilimlerden ilerideki sahifelerde söz edilecektir.

Yukarıdaki açıklamalar gerekli idi. Fakat biz, dil alışkanlığı ile, aşağıdaki satırlarda, Roma'nın birinci kralının da, sonraki krallarının da geleneksel adlarını kullanmağa devam edeceğiz.

Şüphesiz ki Roma, kurulduğu sırada, bir kaç yüz kişiden oluşan ufak bir köy veya kasaba idi. Ne var ki, o dönemde, küçük büyük her devlet- şehirin yöneticisine kral denirdi.

Roma'nın birinci kralının karakterindeki bazı özellikler Roma şehrinin ve devletinin kaderini etkilemiştir.

Genç kral çok zeki, cesur ve enerjik idi. Ayni zamanda mağrur, başkasını kırmaktan, düşman kazanmaktan çekinmeyen, kimseye danışmayan, bildiğini yapan bir insandı. Gerçi geleneğe uyup bir Danışma Meclisi (Yaşlılar Meclisi) kurmuştu amma, bu Meclise pek danıştığı yoktu.

Roma'yı kurduktan ve ahalinin barınacağı bir iki kulübe yaptırıp, tanrılara kurban sunarak, dinî görevlerini yerine getirdikten sonra, genç Romülüs'ün ilk işi, başka Etrüsk şehirlerinin kralları gibi, başına taç geçirip, kırmızı kenarlı cübbeye bürünmek ve eline krallık asâsını almak oldu. Bu arada, Tarkinya kralını kızdıran bir şey yapmaktan da çekinmedi: Yürüyüşlerinde başka şehir-devletlerin kralları gibi, bir tek koruma görevlisi kullanmakla

yetinmeyip, Tarkinya kralı gibi, 12 koruma görevlisi kullandı(127).

Bildiğimiz gibi, Roma Etrüsk âdet ve kurallarına göre, "etrusco ritu" kurulmuş bir şehir idi.

Kuruluşu sırasında Federasyon Başkanı olan Tarkinya kralının fikri alınmıştı. Elbette ki, şu veya bu şekilde bir anlaşma da yapılmıştı. Roma'nın genç kralı bu anlaşmaya uymak konusuna da önem vermedi.

Romülüs'ün sonraları beklenmedik sonuçlar doğuran bir hatası da şu oldu: sınırlarını çizdiği yeni şehir-devleti çabuk ahali ile dolmuş görme sabırsızlığı içinde, gelip Roma vatandaşı olmak isteyen her kese SIĞINMA HAKKI (asyl-um) tanıdığını ilân etti. Gerçi sığınanlar, Roma dışında, özel bir yerde, karantinaya alınıyor, hastalıkları olup olmadığına bakılıyordu. Fakat Romülüs'ün "sığınma hakkı" ilân etmesi sonucunda, Roma Lâtin ve Sabin çapulcularıyle doldu. Bir iki yüz yıl sonra Roma'da Etrüskler azınlıkta kalacaktı. Etrüsk, Lâtin gibi millet adları da kalkacak, her kes Romalı olacaktı(128).

Bununla beraber, Romülüs kendisiyle birlikte gelip, Roma'nın kuruluşuna yardımcı olanlara bir ayrıcalık tanıdı. Onlara KURUCU (Quiris) (KURUCULAR = Quirites) ünvanını verdi. Bir de, şeh-

---

(127) Bunun politik anlamını yukarıda görmüştük.

(128) Bu, bütün Fransızlara "Parisli" demek gibi manasız ve mantıksız bir şeydi.

rin merkezî bir yerinde, yalnız Etrüsklerin oturabileceği bir yeri ayırdı. Bu aristokratik mahalle, İmparatorluk döneminde bile, Lâtinler tarafından "Tuscus victus" diye tanınıyordu.

Roma'nın nüfusunu çoğaltmak arzusu Romülüs'e bir yanlış daha yaptırdı. Romülüs'ü üzen durum şu idi: Alba Longa'dan kendisine katılıp gelen arkadaşları da, sığınma hakkından yararlanıp Roma'ya yerleşenler de, bekâr idiler. Roma ahalisi bir nesilde tükenecek, yok olacaktı. Romülüs, çok parlak bulduğu bir fikri uygulamağa karar verdi: Bazı milletlerde, bu arada Pelasglarda ve İskitlerde[129] bazen uygulanan "toptan kız kaçırma" âdetini bilirdi. Buna baş vurmağı aklına koydu. Bir dinî bayramı fırsat bilerek, en yakın bir komşu millet olan Sabinleri, ziyafet ve gösteriler olacağını bildirerek, aileleriyle birlikte davet etti. Ziyafet boyunca Romalı delikanlılar beğendikleri Sabin kızları gözlerine kestirdiler. Ziyafet sonuna doğru ise, bunların her biri, aniden harekete geçti ve beğendiği kızı kucaklayıp evine götürdü. Neye uğradıklarını şaşıran ana-baba ise, Roma'nın dışına çıkarıldı. Pek tabii olarak, bu olay yüzünden Romalılar ile Sabinler arasında savaş çıktı. Fakat savaş sona erdikten sonra bile, Sabin kadınlar hallerinden memnun olduklarından, ailelerine dönmeğe razı olmadılar. Fransız trajedi yazarı Corneille, "Horace" adlı eserinde bu olaydan ilham almıştır.

---

(129) Yunan tarihinde Brauron'daki toptan kız kaçırma olayı meşhurdur. Bazı Yunanlı tarihçilere göre, bunu yapanlar Pelasglar idi, bazılarına göre İskitlerdi.

Sabinlerle savaşı başka komşu milletlerle savaşlar takip etti. Romülüs'ün krallık ettiği 37 yıl içinde Roma barış yüzü görmedi. En sonunda, Senatörler, yani Yaşlılar Meclisi üyeleri Romülüs'ü, şiddetli bir fırtına sırasında öldürtüp, cesedini yok ettiler.

Romülüs'ün meziyetleri de yok değildi. Sinsi ve iki yüzlü değil, içi dışı bir olan bir insandı. Yaptıklarını iyi niyetle yapıyordu. Sonra, demokrattı. Danışma Meclisine pek danıştığı yoktu amma, halkı sık sık toplayıp, ona danışıyordu. Onun için halk da, ordu da kendisine tapıyordu.

Yaşlılar Meclisi üyeleri, halk içinde şüpheler uyanmağa başladığını görerek, Romülüs'ün ölümünden bir iki gün sonra, Prokülus adlı birini şöyle konuşturmuşlardır: "Bu sabah, gün doğarken, Romülüs, gökten inip, benim karşıma çıktı ve benimle konuştu. Sizlere selâmı var. Dedi ki, ben gökte, tanrılar arasındayım. Gün gelecek, Roma sadece İtalya'nın değil, dünyanın başkenti olacaktır".

Halk inandı veya inanır göründü(130).

Roma'nın İkinci kralına geçmeden önce, Titus-Livius'un da, modern tarihçilerin de garip bir tutumuna işaret etmek istiyorum: Roma'da hüküm sürmüş krallar arasında, nerede sönük veya sevim-

---

(130) İsa'nın ölümünden epey sonra, Şam yolunda, İsa ile konuştuğunu iddia eden Tarsuslu Saül (Saint-Paul) belki de bu olaydan ilham almıştı.

siz kral varsa, onlara göre Etrüsktür, nerede başarılı, eser bırakmış kral varsa, Lâtin veya Sabindir.

İşte onun için, Roma'nın ikinci kralı NUMA Pompili(-us) da Sabin sayılmaktadır, çünkü ikinci gruptandır. Seçildiği andan itibaren, Etrüsk âdetlerinin uygulanmasında israr eden, Etrüsk dinine son derece bağlı olan ve Roma kralı olduktan sonra, başka Etrüsk şehirlerinden yeni Etrüsk âdetleri, yeni Etrüsk kuralları getiren bu kralın bir Sabin olduğuna delil ne imiş? Kendisinin bir Sabin şehri olan Kures'de oturması .... Tarihçiler unutuyorlar ki, Numa'nın kral seçildiği sırada, Etrüsklerle Sabinler arasında bir Dostluk ve İşbirliği anlaşması vardı. Yüzlerce Sabin Roma'ya taşınmıştı. Bir Etrüsk'ün Sabin toprağında bir ev beğenip satın almış olmasında bir anormallik olabilir miydi?

Hem Numa, halk tarafından "oybirliği ile" seçilmişti. Kendisi bir Etrüsk olmasa idi, Romadaki Etrüskler ona oy verirlermi idi?

Allahtan, gerçeği gören, tarafsız tarihçiler de vardır. Alman etrüskologlarından Otto-Wilhelm von Vacano, "Eski Çağ dünyasında Etrüskler" adlı eserinde şöyle der :

"Numa.... tipik bir Etrüsk idi"(131).

Aslında Numa, Romülüs öldükten hemen sonra seçilmemiştir. Etrüsk geleneğine göre, bir kral

---

(131) (Eserin ingilizceye çevirisi), İndiana University Press, Bloomington 1960, s. 50.

ölünce, ancak bir yıl sonra yeni kral seçilirdi. Bu âdetin, kim bilir, belki de siyasî ve psikolojik yararları vardı.

Yeni kral seçilinceye kadar, Yaşlılar Meclisi üyeleri nöbetleşe işleri yürütürlerdi.

Numa, Roma halkı tarafından kral seçilince, seçimin tanrılar tarafından onaylanmasını istedi. Bu münasebetle, bir Etrüsk rahibi tarafından, Etrüsk dinine ve geleneğine göre yapılan, tanrılardan mesaj isteme törenini, Titus-Livius bütün ayrıntıları ile anlatmaktadır.

Halkın arzusunun "GÖĞÜN ARZUSU" olduğu anlaşıldıktan sonra, Numa bir yandan krallık vazifelerini yerine getirirken, bir yandan da Roma'nın dinî teşkilâtında bir takım reformlar yapmağa başlar.

Numa'nın düşüncesine göre, Roma kurulur kurulmaz savaşa giriştiği için ve yıllarca savaştığı için, bir barış, bir nefes alma dönemine ihtiyacı vardı. Savaşta, zaptedilen şehrin yağmalanması gibi durumların maddileştirdiği, kabalaştırdığı Roma vatandaşının medenileşmesi, manevileşmesi lazımdı. Onun içindir ki Numa, komşu milletlerle iyi geçinmeğe, barışı korumağa ve Romalılarda dinî duyguları güçlendirmeğe önem verdi. Bu maneviyatçı kral, başka Etrüsk şehirlerindeki örneklere uyarak, Roma'nın dinî kuruluşlarına yenilikler getirdi. Bu arada, ateş, ocak ve aile tanrıçası olan Vesta'ya önem vererek, Roma'da onun kültünü yaymak için çaba gösterdi. 43 yıl süren krallığı döneminde hiç savaş çıkmadı. Roma'da fikrî ve dinî hayat gelişti.

Numa'nın ölümünden sonra, yine bir yıl beklendi. Daha sonra, Sabinlerle savaş sırasında büyük şöhret kazanmış bir generalin torunu olan Tullus Hostilius kral seçildi. Bu kralın etrüskçe adı şüphesiz TULLU idi.

Yeni kral, Numa'nın aksine, savaşı seven bir genç adamdı. Fakat düşmanını isabetsiz yerde seçti: Yoktan bir sebeple, Romülüs'ün atalarının şehri olan Uzun Alba'ya saldırdı.

Titus-Livius, bu münasebetle, şöyle der :

"Romalılar da, Albalılar da TROYALI idiler. Lavinium Troyalılar tarafından, Alba ise Lavinium'lılar tarafından kurulmuştu. Roma'nın kurucuları da, krallarının neslinden idiler. Romalılar ile Albalılar arasındaki savaş baba ile oğul arasındaki bir savaş gibi olacaktı".

Roma kralı Albalıları yenilgiye uğrattı. Alba ahalisini Roma'ya taşınmağa zorladı. Alba'yı yerle bir etti.

Titus-Livius, bu münasebetle düşüncesini şöyle ifade ediyor :

"Dört yüz yılın eseri olan Alba bir saat içinde yok edildi".

Tullus, Albalılardan sonra, Sabinlere saldırdı. Onlara karşı da zafer kazandı. Fakat bütün bu zaferler kendisine uğurlu gelmedi. Önce Roma'da korkunç bir salgın hastalık çıktı. Kral kendisi de hastalandı. Daha sonra, Sarayına yıldırım düştü. Bina yanmağa başladı. Tullus alevler içinde can verdi. 32 yıl hüküm sürmüştü.

Yine bir yıl beklendikten sonra, krallığa Numa'nın bir torunu olan ANKU(s) Martius seçildi. Ankus'un kişiliğinde, Livius'un deyimi ile, "Numa' ya benzeyen taraflar da, Romülüs'e benzeyen taraflar da vardı".

Ankus daha çok Lâtinlerle savaştı. Onun zamanında ekonomik alanda bazı gelişmeler oldu. Dış Ticaret için Ostia limanı kuruldu. Tuz işletmelerindeki çalışmalara hız verildi. Ankus'un krallığı 24 yıl sürdü.

Ankus'dan sonra halk TARKHUİN(us) Priskus adlı birini krallığa getirdi(132).

"Tarkhuin" kelimesi, hiç şüphesiz, Türklerde önemli bir ünvan olan ve Çin kaynaklarında da "Takan" şeklinde zikredilen "Tarkhan" kelimesinin Etrüskler dönemindeki telâffuzundan başka bir şey değildir. Onun için, "Tarkhuin" adlı Etrüsk krallarına dilimizin daha alışık olduğu "Tarkhan" adını vermekte bir sakınca görmüyorum.

Birinci Tarkhan bir Romalı değildi. Tarkinya'dan gelip, Roma'da yerleşmişti. Babası ise, daha uzaklardan İtalya'ya gelmişti. Adı DEMARAT(us) idi. Tarihçiler bu adamı Yunanlı sayarlar. Çünkü Yunanistan'ın Korint şehrinden Tarkinya'ya gelmişti

(132) Aslında, halkın seçimi Yaşlılar Meclisi tarafından da onaylanmalı idi. Bu Meclis, her zaman, halkın seçimine saygı göstermiştir.

Dil bilginleri ise, Demarat adının yunanca bir ad olmadığını söylerler. Hattâ, bu kelimenin Hint-Avrupalı bir kelime olmadığını da ilâve ederler.

Diğer taraftan, Yunanistan'daki ve Anadolu'daki yer adları arasında İNT, INT ekleri ile son bulan(133) toponimik kelimelerin de Hint-Avrupalı olmadığı bilinmektedir.

Bütün bu bilinen şeylerden sıyrılıp ortaya çıkan ve karışık görünen tablo bizim için apaçıktır.

Korint şehri Pelasglar tarafından kurulmuş bir şehir idi. Demarat (belki Demirat) bu şehirden kalkıp Tarkinya'ya gelmiş çok zengin bir Pelasg idi(134).

Oğlu Tarkhan, Tarkinya'dan gelip Roma'ya yerleşince, ikramları ve bolca dağıttığı hediyeler sayesinde, pek çok dost edinmiş, kralın bile dostluğunu kazanmıştı. Onun içindir ki, Tarkhan, Ankus'un ölümünden sonra, geleneksel bekleme müddeti geçince, krallığa adaylığını koymağa cesaret etmiştir.

---

(133) Bilindiği gibi, Türk dilindeki KIRİNTI, SERPİNTİ gibi kelimelerin sonunda gördüğümüz ek için Orhon yazısında ayrı bir harf bile vardır.

(134) Atatürk dönemi tarihçilerinden Yusuf Ziya Bey bu gerçekleri bulanık bir şekilde sezinlemiştir. Fakat kafasındakini "Yunanlılar Türk idi" şeklinde ifade edince, Türk aydınında tepki uyandırmış ve "YUNANLILAR TÜRK İSE, BEN TÜRK OLMAK İSTEMİYORUM" dedirtmiştir. Bugünkü aydınlarda gördüğümüz ETRÜSKLERE KARŞI ALLERJİ'de bunun payı vardır.

Fakat Roma'da doğmuş bir vatandaş olmadığı için, kendi propagandasını kendi yapmağa da lüzum görmüştür. Titus-Livius'a göre, Tarkhan, seçimden önce, bir meydanda miting düzenleyip, halkın karşısında konuşma yapan ilk kraldır, yani ilk krallık adayı...

Burada, Tarkhan ile karısının, Roma'ya geldikleri ilk gün, başlarından geçmiş bir olayı anlatayım: Karı koca, açık bir arabada, şehri dolaşırlarken, bir kartal, havadan aşağı inip, bunların arabası na doğru gelmiş ve Tarkhan'ın tepesindeki başlığı kapıp tekrar havalanmış, fakat bir az sonra, yine inip başlığı Tarkhan'ın tepesine yerleştirmiştir.

Tarkhan'ın Tanakvil adlı karısı Tarkinya'nın soylu bir ailesinden olan, yüksek öğrenim görmüş bir kadındı. O dönemde yüksek okullarda öğretilen en önemli bilgiler dinî bilgiler ve olayları yorumlayarak, geleceği keşfetme sanatı idi.

Kartal olayı üzerine, Tanakvil kocasına şöyle demiştir :

"Kartal Tanrının temsilcisidir. Senin tependeki başlığı, yani seni göğe çıkarıp indirdi. Bu, Tanrının seni kral yapacağına işarettir".

Bilindiği gibi, Orkhon yazıtlarında Tanrı hep Kaganları, tepelerinden tutup, tahtın üzerine oturtuyor.

Bu münasebetle, okuyucuyu bir az güldürmek için, bir tarihçimizin eserindeki şahâne bir cümleyi (veya cümleleri) burada zikredeceğim:

"Türkler uzun saç bırakırlardı. Tanrı İl-Teriş Kagan ile Hatununu yükseltirken, onların da tepelerinden tutmuştu. Amma Tanrının onların saçlarından mı, yoksa başlarından mı tuttuğunu, tabiî olarak, iyice bilemiyoruz".

Saflığın bir azı sempatik bir şeydir amma, bu kadarı...

Konumuza dönelim: Tarkhan'ın krallığa adaylığını koymasında, kartal olayı münasebetiyle karısının söylediklerinin de şüphesiz etkisi olmuştur.

Titus-Livius'a göre, Tarkhan seçimi "büyük çoğunlukla" kazandı.

Birinci Tarkhan'ın ilk seferi Lâtinlere karşı olmuştur. Seferden o kadar çok ganimet ile dönmüştür ki, zafer münasebetiyle, halkın gözünü kamaştıran şenlikler düzenlemiştir. Halkın bunlardan çok hoşlanması üzerine, her yıl böyle şenliklerin düzenlenmesine karar vermiştir. Oyuncular, güreşçiler, hattâ atlar hep Etrüsk şehirlerinden getirtiliyordu.

Romalıların yüzyıllarca gurur duymalarına sebep olmuş bir çok meşhur binaların temelleri Birinci Tarkhan zamanında atılmıştır. 38 yıl hüküm süren ve bütün ömrü boyunca şanslı ve mutlu olan bu kralın ölümü etrafında esrar perdesi vardır. Titus-Livius'un dediklerinden çıkarılabilecek versiyon şudur:

Daha önceki kral olan Ankus'un oğulları büyümüşler ve krallığın verasetle değil, seçimle elde edildiğini unutarak, Tarkhan'ın kendilerinin hakla-

rını yediğini düşünmeğe başlamışlardır. İki gencin krala düşmanlığı gittikçe artmış ve iki adam bulup, Tarkhan'ı öldürtmüşlerdir.

Osmanlı tarihinde de, bazen olduğu gibi, Tarkhan'ın ölümü halktan gizlenir. Daha doğrusu, bir çeşit Kösem Sultan olan kraliçe Tanakvil buna gerek görür.

Bir yandan da, Sarayda büyümüş ve kendisinin manevî evlâdı saydığı Servius Tullius adlı bir genç adamı çağırtır ve onu tahtı işgal etmeğe ikna eder.

Fakat çeşitli haberler duyan halk sokaklara dökülmüştür. Heyecanlı dalgalanmalar, hattâ çatışmalar olmaktadır. Bunun üzerine, Tanakvil Sarayın en üst katına çıkar ve pencereden halka, aşağı yukarı şöyle hitap eder : "*Kral çok hafif yaralanmıştır. Fakat hızla iyileşmektedir. Hepinize selâmları, sevgileri var. Kendisi iyileşinceye kadar, çok itimad ettiği biri olan Servius Tullius'un işleri yürütmesini kabul etmenizi rica ediyor*".

Böylece, Birinci Tarkhan'dan sonra Servius Tullius kral olur. Kendisinin krallığı ancak bir müddet sonra halkın onayına sunulur. Ve büyük çoğunlukla onaylanır.

Birinci Tarkhan'dan sonra Roma tahtını işgal eden bu kralın birinci adı şüphesiz bir Lâtince lâkap idi. Çünkü bu kelimenin lâtincedeki "servus" (esir) kelimesi ile ilgisi olduğu düşünülüyor. Kendisinin et-

rüskçe adının[135] Tulli veya TULLU olduğu tahmin edilebilir. Bu bakımdan kendisine İkinci Tullu demek de mümkündür.

Görüldüğü gibi, Tarkhan'ın krallığı ile Tullu'nun krallığı arasında geçen dönem karışık, karanlık bir dönemdir. Bu dönemde geçen olaylar hakkında çeşitli şeyler bilinmekte, fakat kesin olarak hiç bir şey bilinmemektedir. Bu sebeple ben, Tullius hakkındaki hem efsaneleri, hem bilgileri aşağıda sıralamakla yetineceğim.

Efsaneler :

1) Tullius bir kralın oğlu idi. Romalıların kralı Tarkhan bu kral ile savaştı. Tullius'un babası savaşta öldürüldü. Fakat annesi, savaş esiri olarak, Roma'ya getirildi ve pazarda satılmayıp, Saraya alındı. Kadın hâmile idi. Tullius Sarayda doğdu ve Sarayda büyüdü. Kraliçe Tanakvil çocuğu çok sevmişti.

Tarkhan'ın yaptığı savaşlar arasında en çetin ve uzun olanı Lâtinlerle yaptığı savaş olduğu için, pek tabiî olarak, Tullius'un bir Lâtin prensi olduğu akla geliyordu ve Lâtin tarihçiler bunun böyle olmasını istiyorlardı.

2) Tullius'un annesi, kocası öldürüldüğü sırada, hâmile falan değildi. Roma'da savaş esiri ola-

(135) Tullius adının etrüskçeden geldiğini biliyoruz. Bak: Dictionnaire étymologique de la langue latine" (A. Ernout ve A. Meillet tarafından), Editions Klincksieck, Paris, 1979, s. 706).

rak bulunduğu kral sarayında, bir gün, ocağın ateşini seyretmeğe daldığı sırada, alevlerin ışığından hâmile kaldı ve Tullius sarayda doğdu.

Bilindiği gibi, Orta Asya'da da, ışıktan hâmile kalma efsaneleri vardı. Meselâ, Moğol tarihinde, Alankova adlı bir kadın ay ışığından hâmile kalıyor(136).

Bilgiler :

1) Etrüsk soyundan olup, bir Etrüsk tarihi yazmış olan İmparator Klaudius'tan yukarıda söz etmiştik. Onun zamanında Roma İmparatorluğunun bir parçası olan Gallya'nın (Fransa'nın) Lyons şehrinde, bu İmparatorla ilgili bir belge bulunmuştur: Bu, üzerinde yazılar bulunan bir bronz tablettir.

Öyle anlaşılıyor ki, Klaudius, İmparatorluk içinde yaptığı bir gezi sırasında, bir rivayete göre doğum yeri olan Lyons (o zamanki adı ile Lugdunum) şehrine de uğramış ve orada bir konuşma yapmıştır. Lugdanum'lular bu konuşmayı bronz tabletlere kazdırmışlardır. İşte bulunan belge bu tabletlerden biridir, yani Klaudius'un konuşmasının bir bölümüdür. Konuşmanın bu bölümünde, Klaudius, nedense, Servius Tullius'tan söz etmekte ve onun bir Etrüsk olduğunu, gerçek adının MASTARNA olduğunu söylemektedir.

2) XIX. yüzyılda, Vulki adlı Etrüsk şehrinde kazılar yapılırken, çok zengin aile mezarları bulunmuştur. Bunlardan birinin duvarları fresklerle

---

(136) Bahaeddin Ögel, "Türk Mitolojisi" s. 132.

süslüdür. Bu fresklerde bir yandan mitolojik sahneler, bir yandan da Vulki şehrinin geçmişi ile ilgili sahneler vardır. Bunlardan biri bir savaş daha doğrusu dövüşme sahnesidir: Bir tarafta bir, onun karşısında üç olmak üzere, dört kişi kılıçla dövüşüyorlar. Fresk üzerinde bu 4 kişinin, Etrüsk harfleriyle adları yazılıdır. Tek olanın adı "Tarkhunies", üç olanlardan biri "Avle Vipenas", ikincisi "Kaile Vipenas", üçüncüsü MAKSTRNA.

Roma'nın eski dönemleriyle ilgili efsanelerde ve hattâ bazı yazarların eserlerinde, Roma'yı zaptetmeğe çalışmış "Vibenna kardeşler" in adı geçer. Ya onların yanında Makstrna'nın işi ne idi? Çünkü, elbette, buradaki Makstrna Klaudius'ün sözünü ettiği Mastarna'dan, yani Tullius'dan başkası değildi. Kral Tarkhan'a düşman prenslerin buldukları katiller Vibenna kardeşler miydi? Bu prenslerin arzusu kral olmak değildi de, sadece Tarkhan'dan intikam almakmıydı? Prensler Vibenna'lara: "Tarkhan'ı öldürün de, kimi kral yapacaksanız yapın" mı dediler? Vibenna'lar da hemşehrileri, yani Vulki'li Makstrna'yı mı seçtiler? Tarkhan, resimde, Roma ordusunu temsil eden, sadece bir sembol müdür?

Vibenna'ların, girişimlerinde başarılı oldukları şundan bellidir ki, arkeolojik kazılar sırasında, Veyi adlı bir Etrüsk şehrinin bir tapınağında, bir vazo parçası bulunmuş, o parça üzerinde, bu vazonun Vibenna kardeşlerden biri tarafından sunulan bir şükran armağanı olduğunu gösteren yazı görülmüştür.

Buna göre, Servius Tullius Roma tahtına kraliçe Tanakvil'in himayesi ile değil, silâh gücü ile mi oturmuştu? Bu soruya da, yukarıdaki öteki sorulara da cevap vermek bugün için mümkün değildir.

II. Tullu'nun ilk işi Toprak Reformu yapmak olmuştur. Kral başkalarının, yani zenginlerin topraklarını işleten çiftçilere toprak dağıtmıştır. Bir de, Romada Nüfus Sayımı yaptırmış, bunun sonucunda, M.Ö. 577 yılında, Romada, 800.000 özgür vatandaş(137) bulunduğu anlaşılmıştır.

Tullu özgür vatandaşları, servetlerine göre beş sınıfa ayırdı ve buna göre, savaşta da, barışta da ödenecek âdil bir vergi koydu. Ordu yeni baştan teşkilâtlandırıldı. Zenginlerin, kendi masraflarını kendi görecekleri şekilde süvari bölüklerini oluşturacaklarına, orta hallilerin ve fakirlerin, piyade olacaklarına ve onların masraflarını devletin göreceğine karar verildi.

Roma'nın sokaklarına, ilk defa, Tullius zamanında kaldırım döşenmiştir. Roma'nın sınırları genişletilmiş ve yeni baştan surlar inşa edilmiştir. Bu surların bazı kısımlarını, bugün bile, Roma'nın şu veya bu köşesinde henüz görmek mümkündür. İkinci Tullu'nun krallık dönemi 44 yıl sürmüştür. Bu yıllar hakkında Titus-Livius şöyle der :

"Bu dönem iyi bir dönemdi. Tullius'dan sonra kim gelse, yapacakları bakımından, onunla yarışamazdı".

---

(137) Esirler insan sayılmazdı.

II. Tullu'dan sonra, Roma tahtına, Roma'nın son kralı olan II. Tarkhan geldi.

Bu kral Lâtinler tarafından tahtından indirilip, Roma'dan kovulduğu için, Lâtin tarihçiler onu karalamağı vazife bilmişlerdir. Bu tarihçilerin iftira kokan suçlamalarına inanmamağı tercih ediyoruz. Ancak kendisine hangi sebepten dolayı Mağrur Tarkhan denmiş olduğunu açıklamağı gerekli buluyoruz.

Titus-Livius'a göre, II. Tarkhan, daha önce imzalanmış bir anlaşmanın uygulanması ile ilgili meseleleri görüşmek üzere, Lâtin büyüklerini Roma dışında bir yerde toplantıya çağırmıştı. Lâtinler gelmiş, Roma kralı gecikmişti. Beklemekten sinirleri bozulan Lâtin şeflerinden biri Tarkhan'ı çekiştirmeğe başlar ve şöyle der :

"Biliyormusunuz? Bunu mahsus yapıyor. Bizi küçük gördüğünü belli etmek için... Kendini beğenmiş, MAĞRUR TARKHAN!"

O günden sonra, Lâtinler ondan hep Mağrur Tarkhan diye söz etmişler. Lâkap, daha sonra, halka da yayılmış.

Bir de, halkın krala karşı ayaklanmasının sebebini, daha doğrusu buna yol açan bahaneyi anlatmalıyım.

Bahane kralın kendisinin değil, oğlu Sekstus'un işlediği bir suçtur: Genç prensin bir kadının iffetine tecavüz etmiş olması.

II. Tarkhan'a karşı komployu hazırlayanlar onun ailesini lekelemeğe karar vermişlerdi. Bunun

için kralın ailesinden de bazı kimselerin yardımını sağlamışlardı. Yakın hedef olarak, kralın oğlu Prens Sekstus seçilmişti.

Düşünün ki, kadının kocası prensin karşısına geçip, şu sözleri söylüyor : "Yer yüzünde benim karım kadar güzel kadın yoktur. Hele yatak odasındaki halini bir görsen! Şurası şöyle güzel, burası böyle güzel...".

Koca prensin karısını yakından görmesini de sağlar. Ondan sonra, kadını evde bir iki esir kadınla yalnız bırakıp, kendisi şehrin dışına çıkar. Prensin bunu bilmesi için, icabına bakar. Eh, bir gece prens kadının evine gelir ve olan olur. O zaman da rezil koca, komployu hazırlayanlarla birlikte, Roma'yı velveleye verir.

O sırada ordusu ile, Roma'nın dışında bulunan kral, döndüğünde, şehrin kapılarını kapalı bulur. Çünkü Yaşlılar Meclisinde bir Lâtin çoğunluk elde edilmiş ve Meclis kral hakkında sürgün kararı vermiştir (138).

II. Tarkhan, Roma'da, 25 yıl krallık etmiştir.

Etrüsk kralına karşı tuzağı tertipleyenler görünüşe göre Lâtinlerdir. Fakat asıl tertipçiler başkadır.

---

(138) Tarkhan'ın geleneğe, hukuka, Devletin meşru Meclisine ve zamanın Anayasası demek olan Töreye gösterdiği saygıya dikkati çekerim: Töreye göre, bir şehrin kendi ordusu şehrin içine giremezdi. Tarkhan, başında bulunduğu askerlerle Roma'nın kapılarını zorlayabilirdi. Töreyi çiğnemektense, bir başka Etrüsk şehir-devletine sığınmağı tercih etti.

.... Proto-Türklerin ve Türklerin, bu arada Etrüsklerin ezelî düşmanı olan Yunanlıların, İtalya'nın güneyinde Kume adlı bir kolonileri vardı. Bunlar, bir Etrüsk şehri olan Roma'nın büyümesinden, gelişmesinden rahatsız olmakta idiler. Gizli düşmanlığa rağmen, Roma ile Kume arasında ticarî ilişkiler vardı. Yunanlılar tüccar kimliği ile Roma'ya girip çıkıyor, entrikalar çevirmeğe imkân ve fırsat buluyorlardı. Etrüsk kralının ailesini lekeleyip, kendisini Roma'dan kovmak için hazırlanan plân, elbette, Troya atı fikrinin de sahibi olan Yunanlıların kafasından çıkmıştı.

Komployu Yunanlıların finanse etmiş oldukları muhakkaktır. Böyle durumlarda âdet olduğu üzere, bir güzel kadın da kullanılmıştır.

Bu gerçeği, genellikle, tarihçiler pek ortaya koymazlar. Onlara göre Lâtinler millî bir duygu ile[138] veya Cumhuriyet rejimi aşkı ile[139] Tarkhan'ı Roma'dan kovmuşlardır.

Fakat gerçeği bilen ve söyleyen tarihçiler de vardır. Meselâ, Attilio Gaudio, şu ifadeyi kullanır :

"509 da, YUNANLILAR TARAFINDAN desteklenen bir nasyonalist Lâtin ayaklanma Etrüsklere Roma'yı kaybettirdi"[140].

---

(139) Mesela Fransız etrüskologu Alain Hus'e göre.
(140) Meselâ, Fransız yazarı Fustel de Coulanges'a göre.
(141) Zikredilmiş eser s. 34.

3 - Etrüsklerin mirası

Roma'yı kurmuş, onu büyütmüş, geliştirmiş olan Etrüsk kralları ayrıldıktan sonra da, her alanda, Etrüsklerin etkisi yüzyıllarca sürdü.

Bir kere, o dönemde, Etrüsk ailelerinin çocukları gibi, Lâtin ailelerinin çocukları da Etrüsk okullarına devam ederlerdi.

Beş yüz yıl sonra, Titus-Livius şöyle diyecektir :

"(O zaman) genç Romalılar ETRÜSKÇE OKUYUP YAZMAĞI öğrenirlerdi. Nasıl ki, bugün gençlerimiz yunanca okuyup yazmağı öğrenmektedirler"(142).

Roma'nın ve Roma İmparatorluğunun tapınaklarında, yüzyıllar boyunca, Etrüsk din adamları, ETRÜSK DİNİ'ne göre, Etrüsk dilinde dualar okuyarak, görevlerini yerine getirmeğe devam ettiler.

MÜZİK, Etrüsklerin hayatında büyük rol oynardı. Etrüskler hem müziğe çok düşkün idiler, hem de müzikten bir çok alanlarda yararlanırlardı. Müziğin mutfakta ne işe yaradığını daha önce anlatmıştım. Romalılar, Etrüsklerden müzikten avda da yararlanmağı öğrendiler. Hayvanlar müziğin etkisi ile kendilerinden geçip inlerinden çıkıyor ve kolayca yakalanabiliyorlardı(143).

---

(142) Jacques Heurgon, "La vita quotidiana degli Etruschi" Il Saggiatore, Milano, 1967, s. 322.

(143) Otto-Wilhelm von Vaçano, "The Etruscans in the Ancient World", Indiana U.P. 1965, s. 5.

Zengin Etrüsklerin verdikleri büyük yemek ziyafetlerinde mutlaka çalgıcılar ve dansözler bulunurdu.

Dinî musikinin ve dinî raksın da yeri başka idi. Etrüsk mezarlarının duvarlarında pek çok dans sahnelerine rastlanmaktadır.

Etrüskler, çok dindar bir millet olmakla beraber(144), iyi yiyip içmeği, dünya nimetlerinden faydalanmağı da severlerdi. Yüksek bir refah seviyesine erişmişlerdi ve yaşamalarında inceliği, kibarlığı ararlardı.

Meşhur Sicilyalı Diodor onlar hakkında hayretle şunları yazar :

"Etrüskler günde iki defa çiçekli sofra örtüleri üzerine, en ince bir zevke uygun şekilde, mükellef sofralar kurdururlar ve sofrada kendilerine, bir sürü esir hizmet eder... Bu hizmetkârlar biribirinden değişik ve lezzetli yemekleri, gümüş kap ve tabaklar içinde, sofradakilere sunarlar"(145).

Hayat seviyesi, lüks, ihtişam bakımından, Etrüsklerin M.Ö. VI. yüzyılı Osmanlıların Kanunî dönemi ile kıyaslanabilir.

Etrüsklerin GÜZEL SANATLAR, Resim, Heykelcilik, Kuyumculuk gibi alanlardaki ustalığından

---

(144) Fransız etrüskologu Alain Hus diyor ki, Eski Çağ yazarlarına göre, Etrüskler dünyanın en dindar milletlerinden biri idi ("Gli Etruschi, popolo segreto", s. 206).

(145) J. Heurgon, zikredilmiş eser, s. 61.

bu kitabın bir kaç yerinde söz ettik. Bu ustalıklardan bazıları, bugün bile, Toskanada, devam etmektedir.

Etrüsklerde SAHNE SANATLARI da çok gelişmişti. Roma kurulduktan sonraki ilk dönemlerde, sahne oyuncuları hep Etrüsk şehirlerinden getirilirdi. Bunu Titus - Livius bile yazar.

İtalyanlardaki, Türk Orta Oyununa benzeyen "Commedia dell'arte" tarzı onlara Etrüsklerden miras kalmıştır[146].

İtalyanların sahne tiplerinden ARLEQUİNO, Etrüsk tiyatrosundan kalma, sivri başlıklı, Etrüsk kiyafetinde bir tiptir[147].

SPOR çeşitleri de Romalılara Etrüsklerden miras kalmıştır. Etrüskler en çok At yarışları ile Güreşe meraklı idiler. Her dinî ve millî Bayramda at yarışları ile güreşler yapılır, bunların sonuçları büyük birer millî olay sayılırdı.

"Etrüsklerin Dünyası" adlı eserin sahibi Aldo Massa şöyle bir deyim kullanır :

"Etrüsk milletinden hayatiyet fışkırıyordu..[148]*.*

İngiliz romancılarından, Etrüsklere tutkun olan D. H. Lawrence'ın "Etruscan Places" adlı eserinde de şu satırları okuyoruz :

---

(146) Jacques Heurgon, zikredilmiş eser, s. 290.

(147) Aynı eser, s. 288.

(148) Editions Minerva, S.A., Genève 1973, s. 65.

"Bu hayat dolu mizacın derininde bir hayat felsefesi vardı... bu dansların arkasında bir dünya görüşü ve hattâ bir yaşama sanatı gizli idi. Etrüsklerin Evren ve bu Evren içinde insana ayrılmış yer ve rol hakkındaki inanışları, onları olanca güçleri ile yaşamağa itiyordu"(149).

---

(149) D.H. Lawrence, "Etruscan Places", Penguin Books, 1971, s. 146.

c - TARİHİ AYDINLATACAK YEPYENİ AÇIKLAMALAR VE YORUMLAR

Kitabımızın şüphesiz en önemli faslı olan bu faslında FONETİK OLAYLAR'dan söz edilecektir.

Dünyada insanın damağı, dişleri, dili ve dudakları ile ilgili bir takım gerçekler vardır ki, insan hayatının her yönü ile ilgilenmesi gereken *tarihçiler* bu gerçeklere gereken önemi vermezler. Esasen, uzmanlaşma denilen şey yüzünden, tarih bilginleri Fonetik diye bir şey bilmezler. Dilciler ise, Sesbilimini tarihe uygulamağı düşünmezler.

Halbuki, fonetik olaylara değer verilip, bunlar ele alındığı ve incelendiği zaman, çok önemli sonuçlar elde etmek mümkündür.

Tıpkı eşya gibi, milletlerin dillerindeki sesler, harfler, kelimeler de, zamanla aşınır, solar, eskir, delinir.

Bazı milletlerin ağız yapısı bazı harfleri telâffuz edebilecek durumda değildir. Çinliler R'li, Yunanlılar Ş'li kelimeleri söyleyemezler.

Biz Türkler kelime veya hece başında yan yana yer alan iki sessiz harfi telâffuz edemeyiz. Fransızlardan aldığımız "station" kelimesinin başına bir İ getirip, "İstasyon" yapmışız(150).

Orta Asya Türkleri, Anadolu halkı ve Fransızlar hece sonlarındaki N harfini NG gibi, nazal olarak (burundan) söylerler : Senin(g) atan (g), Niye gelmiyon(g) ?, Un(g) bon(g) garçon(g).

Bir de eğilimler vardır. Ruslar O'ları A'ya çevirmeğe eğilim duyarlar : Komünist'e Kamünist, Komitet'e Kamitet, Bolşoy'a Balşoy derler.

İngilizler bazen A'ları E'ye dönüştürürler: Hanım anlamındaki Lady'nın okunuşu Ledi, tembel anlamındaki Lazy'nınki Lezi, bebek anlamındaki Baby'ninki de Bebi'dir. Bu yukarıdaki kelimelerin aşınması, eskimesi değil de nedir?

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, bugün İngiliz imlâsı ile İngiliz telâffuzu arasında bir ilişki kalmamıştır. İngilizler "Russia" yazılan kelimeyi "Röşe", "cough" yazılan kelimeyi de "koaf" okurlar.

---

(150) Bazen de, iki sessiz harfin arasına bir sesli harf sıkıştırırız. Türkçede Spor kelimesi Spor yazılır amma, Türklerin yüzde doksanı bunu "Sipor" telâffuz eder.

Bazı Türk lehçelerinde de A'ları O'ya çevirme eğilimi görülmektedir. Meselâ, Yakut Türkleri Kaymağa Koymokh, derler; Özbek Türkleri de memleketlerine "Özbekiston" [151] derler.

Bazı milletlerde O'ları U'ya dönüştürme eğilimini görüyoruz.

İngilizler "iyileştirmek" anlamındaki "improve" kelimesini (ki bir zamanlar, her halde, "improv" diye telâffuz ederlerdi) bugün "impruv" şeklinde söylerler. Bazı Türk lehçelerinde "orman" kelimesi "urman" telâffuz edilir.

Lâtinlerin C harfinin başına gelen pek acayip olaya da delinme diyebiliriz. Bu harf Milâddan önceki dönemde her zaman K sesini verirdi. Büyük Göçler ve Ortaçağ'ın karışık döneminden sonra C harfi dejenerelik göstererek, bazı hallerde görevine ihanet etmeğe başladı. Şöyle ki, bugün bu harf A, O ve U'dan önce eskisi gibi K sesini verdiği halde, E, İ ve Y den önce, fransızcada S sesini, italyancada Ç sesini vermektedir. Bunun sonucunda, Romalı hukukçu ve hatip KİKERON'un adı, Ortaçağ yüzyıllarından beri, Fransızlar tarafından SİSERON, İtalyanlar tarafından ÇİÇERON olarak bilinmektedir [152].

Y harfinin de eski çağlardaki fonetik maceraları enteresandır.

---

(151) Alexandre Bennigsen et Chantal Lemercier-Quelquejay, "Le soufi et le commissire", (Les confréries musulmanes en URSS) Editions du Seuil, Paris 1986, s. 214.
(152) Bizim "köfte" sırpçada "çofte" olmuştur.

Bilindiği gibi, Yunan medeniyeti Yunanistan'da değil, Batı Anadolu'da doğmuştur. Yunan edebiyatının ilk büyük eserleri Yunanlıların Batı Anadolu'daki kolonilerinde yazılmıştır. Yunan medeniyetinin Atina'da gelişmesi, Etrüsklerin İtalya'ya varmasından yedi sekiz yüzyıl, Roma'nın kuruluşundan iki yüzyıl sonradır.

Eski Yunanlılar ayrı lehçeler konuşan ayrı gruplar oluşturuyordu. Batı Anadolu'da koloniler kurmuş olanlara İYONYALI denirdi(153).

Yunan dili tarihçilerine göre, Yunan alfabesini kullanan ilk Yunanlı gruplarda Y harfinin büyüğü de, küçüğü de U sesini verirdi(154).

Atina Yunanlıları, bu harfin Baş harfini kuyruklu olarak, küçük harfini ise, kuyruksuz olarak alfabelerine aldılar. Ancak Atinalının ağzında bu harf hemen dejenere olmağa başladı. Klâsik Çağa, yani V. yüzyıla doğru artık bu harf U sesini değil, Ü sesini veriyordu. Yunan alfabesinde ÜPSİLON adını taşıyan(155) bu harfin görev değiştirip, U değil

---

(153) Başka milletler Yunanlılara GREK veya HELLEN dedikleri halde, biz, Araplara uyarak, Yunanlı demişiz. Araplar Yunanistan Yunanlılarından önce, coğrafî yakınlık dolayısıyle, İyonyalı Grekleri tanımışlar ve İYONYA kelimesinden, kendi dillerinin kurallarına göre YUNAN kelimesini çıkarmışlardır.

(154) Ben vaktiyle bu meseleyi, Belleten dergisinin 155. sayısında, ayrıntı ile anlatmıştım.

(155) Yunan alfabesinde her harfin bir adı vardır. Birinci harfin adı ALPHA, ikinci harfin adı BETA dır. Bu iki

de, Ü sesini vermeğe başlaması üzerine, bu sefer Atina Yunanlıları, U yazmak gerektiği zaman Üpsilon'un önüne bir O getirmeğe mecbur olmuşlardır. Nasıl ki, bin şu kadar yıl sonra, Fransızlar ayni şeyi yapacaklardır.

... Y harfinin macerası bu kadarcıkla kalmıyor.

Etrüskler millet olarak erimeğe, yok olmağa başladıktan sonra, M.Ö. II. yüzyılda, Romalılar Atina'yı da ele geçirirler. Yunan kültürü ile yakından temasa gelince, bu kültüre büyük hayranlık duyarlar ve vakityle Etrüskleri taklid ettikleri gibi, bir çok alanlarda Yunanlıları taklide başlarlar. Bu arada Yunan dilinden kendi dillerine bir çok kelime de aktarırlar.

Alınan kelimeler arasında bazıları Üpsilon ile yazılan kelimelerdir. Lâtin alfabesinde ise, bu harfi karşılayan, yani Ü sesini veren harf yoktur. Alfabede Ü harfi olmadığı gibi, Lâtin dilinde de Ü sesi yoktur. Yunancadaki Üpsilon'u olduğu gibi alsalar? Fakat bu harfe benzer bir harf zaten Lâtin alfabesinde vardır. Üstelik bu harf iki ayrı görev yerine getirmektedir : Hem U sesini veriyor, hem V sesini. Bir de üçüncü bir görev mi üzerine alsın?

Fakat Lâtinlerin dil bilginleri biliyorlardı ki, vaktiyle, bazı Yunan gruplarında, Üpsilon'un yalnız

---

harfin adının birleşmesinden ALPHABET kelimesi doğmuştur. Nasıl ki, arapçadaki ELİF ve BA kelimelerinin birleşmesinden ELİFBA kelimesi doğmuştur.

büyüğü (Başharf olanı) değil, küçüğü de kuyruklu idi (Y-y). Gerçi bunlar U sesini veriyordu. Fakat niçin bunları Ü niyetine kabul etmemeli? Nitekim ettiler.

Problem de o zaman başladı. Niye? Çünkü Lâtinlerin ağız yapısı o şekilde idi ki, ne zaman Yunanlılardan alınmış kelimelerdeki Üpsilon'u telâffuz etmek isteseler, ağızlarından Ü yerine İ sesi çıkıyordu. Meselâ. "su" denen şeyin şairane adı olarak kabul ettikleri ve Yunanlıların Lümfa telâffuz ettikleri kelimeyi "Lympha" yazdılar, fakat "limfa" telâffuz ettiler.

Problemin katmerleşmesine Fransızlar sebep oldu. Bilindiği gibi, Fransızlar, Romalıların egemenliği sırasında kendi dillerini kısmen kaybedip, lâtince konuşmağa başlamış ve bu lâtinceyi de deforme etmiş, Franklarla karışık Gallyalılardır. Ü harfini mükemmelen telâffuz edebilmekte idiler. Buna rağmen, Lâtinlerin Yunanlılardan aldıkları Üpsilon'lu kelimeleri fransızcaya naklederken, sözkonusu harfi İ olarak naklettiler. Üstelik alfabelerde, imlâda, tarihte bin bir karışıklıklar, yanlışlıklar, anlaşmazlıklar doğuracak olan bir şeyi yaptılar: Y harfine YUNAN İ'si (İ grec) dediler. Bu, koca bir yalandı: Y harfi Yunanlılarda hiç bir zaman İ olmamıştır, ancak Lâtinlerde İ telâffuz edilmiştir. Bu yalan veya yanlış ifade yüzünden, az mı tarihçinin, az mı dilcinin kafası karışmış, az mı yanlış tarih, lengüistik, edebiyat kitaplarında ve sözlüklerde yer almıştır.

* * *

Yukarıda bazı fonetik olaylar hakkında bilgiler verdik. Bu bilgilerin ışığında, bizi ilgilendiren bazı adların ve kelimelerin, deforme olmadan önceki şeklini, yani ASLINI bulup çıkarmağa çalışalım.

1 - İSKİT

Biz Türkler, bu kelimeyi ne Fransızlardan, ne de Almanlardan almışız. Fransızlar kelimeyi "Scythes" yazarlar, bildiğimiz sebepten dolayı SİT okurlar. Her konuda ilmî olmağa çalışan Almanlar bu adı "Skythe" yazarlar, SKÜT okurlar(156).

Biz kelimeyi SKİT olarak belki Araplardan almışızdır. Belki de hem fransızca, hem almanca bilen bir tarihçimiz, hem Fransızlardan, hem Almanlardan yararlanarak, bu melez kelimeyi uydurmuştur. Zamanla da, "istasyon" da olduğu gibi, biz bu melez kelimenin başına bir İ getirmişizdir.

İskitler hakkındaki en eski tarihî belgeler Yunan dilinde olduğuna ve bu millete ilk defa Yunanlılar ad koyduğuna göre, bu ad önemlidir. Yunanlı tarihçiler, Herodot ve diğerleri, İskitlerden hangi adla söz ederler? Elimizdeki yunanca Herodotta, Yunan harfleriyle yazılmış şu şekli buluyoruz: SKÜTHAİ(157).

---

(156) İngilizler kelimeye bir ek eklemeği uygun görmüşlerdir: "Scythian" yazıp, SİTYIN okurlar.

(157) Tabiî alfabemizde TH'in karşılığı olarak tek harf olmadığından, yunancadaki sesi vermek için iki harf kullanıyoruz. Yunancada bu ses için tek harf vardır.

Klâsik Çağ yunancasında da, bugünkü yunancada da İskitler anlamına gelen bu kelimeyi tahlil edelim. Kelime üç bölümden oluşmaktadır. Birinci hece, SKÜ, kelimenin köküdür. Sondaki Aİ eki yunanca çoğul ekidir. Ya ortadaki TH harfi (yunancada tek harf) nedir? O da, telâffuzu kolaylaştırmak için, kelimenin içine sıkıştırılmış bir harf, bir çeçit motor yağıdır. Çünkü Skü-ai şeklindeki bir kelimenin telâffuzu güçtür.

"Sküthai" kelimesini oluşturan üç unsurdan en önemlisi, bizim için, kelimenin kökü olan "Skü" dür. Burada kelimenin aslını, yani en eski şeklini aradığımıza göre, bir noktayı hatırlamamızda yarar vardır: Biliyoruz ki, yunancada Ü sesini veren Üpsilon daha önce bir U idi. Şu halde SKÜ'yü eski şeklinde yazmak istersek, şöyle yazmalıyız : SKU.

Evet, Yunanlıların Iskitlere, en eski zamanlarda verdikleri ad "Sku" idi. Ancak burada bir noktayı daha hatırlatmam gerekiyor: Herodot İskitlerin hepsine "Sküthai" demiyor, bir bölümüne SAKAİ diyor. Bu kelimeyi Fransızlar, Lâtinlerin aracılığı ile aldıkları için, "Saces" yazarlar, "Sas" okurlar. Almanlar ise, doğrudan doğruya Yunanlılardan aldıkları için "Sak-en" yazarlar ve "Sak-en" okurlar.

"Sku" kelimesini incelemeğe devam edelim :

TH'ın temsil ettiği ses pek az milletin dilinde vardır : Bizim bildiğimize göre, yunancada, arapçada ve ingilizcede. Yunancada olduğu gibi, arapçada da, bu ses için özel harf vardır.

Yukarıda A'ların O'ya, O'ların U'ya dönüşme eğiliminden söz etmiştik. Bazı sesli harflerin yutulması ise, her dilde görülen olaylardandır[158].

Şimdi, dolambaçlı yollara sapmadan, sözü uzatmadan, önemli BULUŞUMUZU ortaya koyalım :

Yunanlıların SKU'su SOKO'nun, Soko da SAKA'nın bozulmuşundan başka bir şey değildir.

A'ları A telaffuz eden İskitler, yani SAKALAR, kendilerini Yunanlılara tanıtırken (belki de sağ elleri ile göğüslerine vurarak) : BEN SAKA demişler. Yunanlılar bunlara SAKAİ adını vermişler. Lâtinler kelimeyi SACAE, Fransızlar da SACES (SAS) yapmışlardır.

A'ları O telâffuz eden İskitler, yani SAKALAR ise, kendilerini tanıtırken, "BEN SOKO" demişler. Çok kapalı bir O kullandıkları için, Yunanlılar bunu "BEN SUKU" şeklinde işitmişler. "Suku" adını çoğullaştırmak isteyince, önce SUKU-Aİ, daha sonra SUKUTHAI demişler. Derken, birinci U kaybolmuş, kelime SKUTHAİ şeklinde kalmış. U harfinin dejenere olup, Ü'ye dönüşmesi üzerine de, kelime SKÜ-TH-Aİ haline gelmiştir.

Şimdi SKÜTHAİ kelimesinin kökünü oluşturan SKÜ veya SKU'nun SOKO'dan geldiğini bizzat Herodot'tan bulup çıkardığım bir delil ile isbat edeceğim. Bunun için bir az Fonetik bilimini bir tarafa bırakıp, Psikoloji biliminin yardımından faydalanmamız gerekecektir.

---

(158) "Sütlü aş" kelimesinden bozma "Sütlaç"da iki sesli harf birden yutulmuştur.

... Biz, bugünkü insanlar tarihî şahsiyetleri de, eski tarihçileri de gözümüzde büyütüyor, onları olağanüstü varlıklar olarak kabul ediyoruz. Onlarda da insanî zaaflar bulunabileceği, yanılmak, unutmak, boş bulunmak, dalgınlık göstermek gibi şeylerin, tıpkı bizim gibi, onların da başına gelebileceği aklımızdan bile geçmiyor. Halbuki onlar da insandı...

... Biliyoruz ki, Herodot, İskitler hakkında bilgi toplamak için, ahalisinin yarısı Yunanlı, yarısı İskit olduğu, Olbia adlı sınır şehrine kadar gitmişti. Elbette ki orada, ya yunanca bilen Sakalardan, ya da sakaca bilen Yunanlılardan bilgi aldı. Olabilir ki, bunların tercümanlığı ile, nesilden nesle geçmiş sözlü millî tarihi bilen yaşlı ve bilgili Sakaları konuşturdu ve aldığı bilgileri unutmamak için, (ne üzerine yazdı ise, ne ile yazdı ise) bir takım notlar aldı.

Bütün bunları niçin mi anlatıyorum? Herodot'un kitabının bir sahifesindeki iki satırcık münasebetiyle anlatıyorum : Herodot, çeşitli İskit gruplarını sıraladıktan sonra, şöyle der :

"Ve hepsinin birden adı SKOLOT'dur. Halbuki Hellenler onları Sküthai diye adlandırırlar"(159).

En ufak şüphe yoktur ki, Herodot'a bilgi veren, A'ları O telâffuz eden Saka ona şöyle demiştir :

---

(159) a) "Herodotos" erklärt von Heinrich Stein, Weidmannsche Verlagsbuchhandlung, Berlin 1963, Zweiter Band, Buch IV. s. 8-9.
b) "Herodotus", translated by J. Enoch Powell, Clarendon Press, Oxford 1949, Book IV. s. 275.

"Hepimizin birden adımız SOKOLOR'dur"

Herodot ya yanlış işitti, ya da kelimeyi yanlış not etti.

Her halde, İskit diye de, Scythes diye de, Skü-thai diye de bir kavim yoktur. SOKO-lor, yani SAKALAR vardır.

2 - CHOU

"Chou" kavminin, bu kitabın konusu olan Etrüsklerle doğrudan doğruya ilgisi yoktur. Fakat Etrüsklerle Chou'lar arasında şu benzerlik vardır ki, nasıl Etrüskler İtalya'ya MEDENİYET denilen şeyi getirmişlerse, Chou'lar da Çin'de medeniyeti başlatmışlardır.

Bu kavim hakkında ünlü Alman sinologu Wolfram Eberhard'ın "Geschichte Chinas" adlı eserinin bir kaç önemli satırını türkçeye çevirerek aşağıya alıyorum :

"Daha önceki Shang sülâlesi(160) dönemindeki kültürde, Çin medeniyetinin tipik unsurları sayılan bazı şeyler henüz eksikti. Her şeyden evvel, aile sistemi daha sonraki Çin medeniyetinin özelliğini oluşturacak olan Baba egemenliği rejimine kavuşmamıştı. Çinlilerin dini de, bazı zıt tesirlerin izini taşımakla beraber, her şeyden evvel bir tarım ve bereket dini idi. Feodal sistem ise, gelişmesinin henüz baş-

(160) Çin'in birinci sülâlesi.

langıcında idi. Bütün bu eksikler Chou sülâlesi zamanında tamamlandı... Chou'lar, daha Shang sülâlesi zamanında, Batıda Shensi bölgesinin orta kısmında, küçük bir devlet kurmuşlardı... M.Ö. XI. yüzyılın başında, başka kavimlerin, belki de Türk kavimlerinin baskısı ile, Chou'lar Doğu Shensi'ye itilmiş olsalar gerektir... Hem anlaşılıyor ki, Chou sülâlesi, başından beri bir TÜRK SÜLÂLESİ idi... M.Ö. 1050 yılında Chou'ların "Savaşçı kral" lâkabını taşıyan Wu-wang (?) adlı başbuğları Doğuya yönelmiş ve Orta Honan'a kadar ilerlemiştir... Shang hükümdarını yakalamış ve onu öldürmüştür. Böylece Chou sülâlesi kurulmuştur. Biz Çin'in gerçek tarihinin bundan sonra başladığını kabul etmekteyiz... Fâtihler Çin'in aile hayatına kendi toplumlarında uygulanan Baba egemenliği rejimini ve Gök dinini getirmişlerdir... Bu din TÜRK KABİLELERİNİN DINI ile pek yakın akraba idi ve menşei onlara dayanmakta idi... Chou'lar insan kurban etme âdetini resmen kaldırmışlardır... Bu sülâle zamanında, Çin'de, çöl kavimlerine mahsus, tepecik şeklinde mezarlar yapılmıştır"(161).

Görüldüğü gibi, Çin'i bir Devlet haline getirip, Çin medeniyetinin temellerini atanların Türkler olduğunu Eberhard açık açık söylemektedir. Çin tize-

---

(161) Wolfram Eberhard, "Geschichte Chinas" Von den Anfaengen bis zur Gegenwart), Alfred Kröner Verlag, Stuttgart 1971, s. 28, 31, 32, 34.

rinde egemenlikleri uzun yüzyıllar süren bu Türklere, Alman bilginin verdiği ad CHOU'dur(162).

Şimdi bu adı tahlil edelim :

Bende, Chou'lar hakkında bilgi sahibi olduktan sonra, uyanan izlenim şu olmuştur ki, bunların adı Yunanlıların eski zamanlardaki SKU'sunun yumuşamışıdır : S yumuşamış, C olmuş; K yumuşamış, H olmuş; U da OU diftonguna dönüşmüş.

Yukarıdaki cümlem, belki de kronolojik bakımdan yanlıştır. Çünkü Sakalara "Sku" diyen Yunanlılar M.Ö. Birinci Binin başında, onlara "Chou" diyen Çinliler ise, daha önce, M.Ö. İkinci Binin sonunda yaşamışlardır. Buna göre, yukarıdaki cümle tersine mi çevrilmeli? Yani, S sesi C sesine dönüşmüş değil, tersine, C sesi S sesine mi dönüşmüş, demeliyim? Yunanlılarla Çinliler arasında hiç bir karşılıklı etki olmadığı için, hayır! Fakat, her halde,

(162) Çin imlâsı çeşitli telâffuzlara elverişli olduğu için, Eberhard'ın sözünü ettiği kavmin adı, Batı dillerinde, başka şekiller de almaktadır. Meselâ, Fransız'ların Stock yayınevinin "Atlas historique" 'inde TCHEOU yazılışına rastlamaktayız (Paris 1968, s. 37). Bizde bir sinolog sayılan Bahaettin Ögel kararsızdır. "Türk Mitolojisi" adlı eserinde ihtiyatlı davranmış, "İndeks" bölümünde COV, metinde ise CHOU imlâsını kullanmıştır. Bu sebeple ben, söz konusu adın okunuşu hakkında uzun zaman tereddüt etmişimdir: Chou kelimesi türkçe imiş gibi mi okunacak, yoksa Fransız'ların lâhanası gibi mi? Bereket versin, Eberhard'ın "Çin Tarihi" nin son baskılarından birinde, bu konuda bilgi verilmekte ve CHOU kelimesinin türkçe imiş gibi okunacağı anlaşılmaktadır.

şöyle demem gerçeği yansıtacaktır: Çin'e medeniyet getiren Türkler de kendilerine SOKO diyen Sakalardı. Yunanlıların komşusu olan Türkler de kendilerine SOKO diyen Sakalardı. Yunanlıların SKU'su ile Çinlilerin CHOU'su arasında biri diğerini doğurma ilişkisi değil, ayni kaynaktan, SOKO'dan doğmuş bulunma, bu bakımdan da eşdeğer olma ilişkisi vardır :

S = C
K = H
U = OU

Evet, İskitler gibi, Chou'lar da Sakalardı.

3 - YAKUT

Öyle anlaşılıyor ki, Eski Çağda ve Ortaçağda, tarih ve coğrafya bakımından Yunanlılardan etkilenen bazı milletler (Jermenler, Slâvlar) Yunanlıların Sakalar için kullandıkları SKÜTHAİ adını kullanmışlar, kullanmağa uzun zaman devam etmişlerdir. Belki Yunanlıların çoğul eki olan Aİ'yi kaldırıp, kendi çoğul eklerini koymuşlardır. Zamanla bu kelime, bu milletlerin dilinde aşınmıştır....

Çünkü S harfi ile başlayan kelimelerin, bazı milletlerin ağzında aşınması olayına Fonetik tarihinde rastlanmaktadır : S harfi İ, Y veya E harfine dönüşür.

Meselâ, Türk dilindeki YER kelimesinin en eski şekli SİR imiş. Önce "yir" olmuş, daha sonra "yer".

İngilizcede SPİNACH, almancada SPİNAT şeklinde olan, "ıspanak" anlamındaki kelime, fransızcada aşınıp, EPİNARD olmuştur.

Ya, bazı milletlerin, Yunanlılardan alıp Sakaları adlandırmak için kullandıkları Sküthai veya SKUT kelimesi nasıl aşınmıştır? Öyle anlaşılıyor ki, önce YİKUT, daha sonra YAKUT şeklini alarak....

Ve... Kırım'daki, Doğu Avrupa'daki, Orta Asya'daki Sakalar, yani Türkler, yeni yeni adlar aldıkları için, eridiler, yok oldular zannedilirken, deforme bir ad olan Yakut adı, nedense, sadece çok çok Kuzeye çekilmiş veya itilmiş olan Sakalara verilmiştir.

Zira, Yakut Türkleri kendilerine asla Yakut demezler, SOKO derler. Onlara Yakut diyenler Ruslardır.

4 - BASK

Bask milleti Fransa'nın Güneyi ile İspanya'nın Kuzeyi arasında sıkışmış, Hint-Avrupalı olmayan, bağımsızlıktan yoksun bir millettir.

Bask'ların dilini çeşitli milletlerden bir çok bilim adamı, netice almaksızın, yani herhangi bir dil ailesine bağlayamaksızın, incelemişlerdir.

Türkler arasında Bask'lar ile ilgilenmiş, onların dilini incelemiş olan bilim adamı tarihçi ve arkeolog Hâmit Zübeyir Koşay'dır.

H.Z. Koşay'ın, bu konuda çeşitli tarihlerde yayınlanmış yazıları şunlardır :

a) "Bask dili ile türkçe arasında münasebetler" (163).

b) "Dil mukayeselerine göre Basklarla Türklerin temasları, göç yolları ve zamanı hakkında" (164).

c) "Dünyada bir Bask davası var" (165).

d) "Türk dili ile ilgili prehistorik izler" (166).

Hâmit Zübeyir Koşay, Bask dilinde 100 den fazla türkçeye benzeyen veya türkçenin aynı olan kelime bulmuştur. Bir iki misal verelim :

baskça	*türkçe anlamı*
ber	biricik
dei	demek
hel	gelmek
kıskın	kızgın
oiher	aykırı

Bu son kelimeyi Koşay'ın yazılarından birinde okurken, zihnimde şimşek çaktı : Sakın Basklar da A'ları O telaffuz edenlerden olmasın?... Ve, Koşay'ın yazılarını tarayarak, fikrimi güçlendiren bir sürü misal buldum. Bunların üçünü aşağıya alıyorum:

---

(163) "Türk Yurdu" dergisi, 1954, s. 205
(164) "Belleten" dergisi, Ekim 1957, s. 521.
(165) "Önasya" dergisi, 1970, s. 4.
(166) "Belleten" dergisi, Ocak 1972, sayı 141, s. 75.

baskça	*türkçe*
sogir	sağır
zori	sarı
sokor	sığır[167]

H.Z. Koşay İtalyan dil bilgini Trombetti'nin baskça hakkında şöyle dediğini hatırlatır:

"Baskça paleo-asiatik diller zümresine girer"[168].

Bize göre buradaki "paleo" (eski) kelimesi gereksizdir. Çünkü bugün baskça da, türkçe de, yaşayan birer dildir[169].

Koşay Belleten 1957 deki yazısının sonuna bir ingilizce özet eklemiştir. Bu özetin son bölümünden bir parçayı türkçeye çeviriyorum :

"Netice: Basklar Orta Asya menşelidir... Türklerle Basklar arasında ırk birliği olup olmadığı, ancak şimdiden sonra yapılacak ciddî araştırmalar neticesinde belli olacaktır[170]. Basklar, Orta Volga

---

(167) Belleten, Ocak 1972, s. 75, 77.

(168) "Önasya" dergisi, sayı6 4, s. 4.

(169) "Burada yeni yetişmekte olan türkologlarımıza bir tavsiyem vardır: Bask dilini incelesinler, baskça uzmanı olsunlar. Baskça sayesinde Etrüsk dilini benim yaptığım gibi kısmen değil, tamamen çözmeleri mümkün olacaktır. Benim elime geçmiş yarı baskça, yarı fransızca bir dergide, Bask dilini konuşanların gittikçe azalmakta olduğu, bu dilin yakın bir gelecekte ölü bir dil olabileceği yazılmaktadır.

(170) H.Z. Koşay burada ANADOLUCULAR'dan çekinerek, ihtiyatlı bir dil kullanmaktadır. Onüç yıl sonra, Önasya dergisinde, çekinmeğe gerek görmeksizin, AKRABA'lıktan söz edecektir.

bölgesinde, Türklerle bir arada yaşadıkları sıradadırki, onlardan ayrılmışlardır. Aşağı yukarı 17 yüzyıl boyunca da, artık aralarında temas olmamıştır. Yani, Basklarla Türkler M.S. III. yüzyılda biribirlerinden ayrılmışlardır. Bu incelememize esas olan Bask ve Türk dilleri arasındaki MÜŞTEREK KELİMELER en az 2000 yaşındadır. Bunlar çeşitli Türk kavimlerinin lehçelerinde bugün de kullanılmaktadır".

Ve H.Z. Koşay yukarıdaki satırlara çok önemli bulduğumuz aşağıdaki cümleyi ekliyor:

"Benim şahsî eğilimim şudur ki, Baskların menşei meselesinin çözümü İSKİTLERİN menşei meselesi ile YAKINDAN BAĞLANTILIDIR".

H.Z. Koşay, gerek Belleten'deki yazısında, gerek "Önasya" dergisindeki yazısında, aşağıdaki cümlesi ile, bize çok önemli bir islâmî kaynağın varlığını da haber vermektedir:

"Mesudî Nurucü El-zehep-'te, Ispanyanın Kuzeyinde Araplarla mücadele eden kavimlerden bir bölümünün İSKİTLER olduğunu kaydeder".

• • •

Burada şunu söylemeliyim ki, nasıl Yakutlar kendilerine Yakut demiyorlarsa, Basklar da kendilerine Bask demezler(171). Baskların, kendi dillerin-

(171) Buradan itibaren Hâmit Zübeyir Koşay'ın Bask meselesindeki ilmî katkısı sona ermekte, benim şahsî açıklama ve yorumlarım başlamaktadır.

de konuşurken, kendilerine verdikleri ad EUSKO'-dur(172).

Bu kelimeyi tahlil ederek, aslını bulmağa çalışalım:

Yukarıda, H.Z. Koşay'ın verdiği bilgilerden yararlanarak, Bask milletinin (istisnalar bulunmakla beraber) A'ları O telâffuz eden bir millet olduğu neticesini nasıl çıkardığımı anlatmış ve görüşümü destekleyen misaller vermiştim.

Aşağıdaki satırlar bu buluşumun doğruluğunu isbat edecek yeni bir misal ve delili karşımıza çıkaracaktır.

Baskların kendileri için kullandıkları EUSKO adı başka milletlerin ağzında Bask şeklini veya başka şekilleri nasıl almıştır?

Baskların en yakın komşuları, daha doğrusu efendileri olan İspanyollar onlara Bask demez, VASCO (Vasko) derler. Görülüyor ki, Baskların baskça adlarının sonunda olduğu gibi, İspanyolca adlarının sonunda da bir O vardır. Bu O başka milletlerin Basklara verdikleri adlarda kaybolmuştur.

Almanların Basklar için kullandıkları ismin başında da V sesi vardır. Almanlar bu ses için, yazıda, çoğunlukla W harfini kullanırlar: Wask.

---

(172) Bu ad bazen EUZKO şeklinde de yazılır. Fakat şunu eklemeliyim ki ispanyolcada Z harfi Z sesini vermez, İngilizlerin "bath" (banyo) kelimesinin sonundaki TH gibi bir ses verir.

Diğer taraftan V harfi de, W harfi de, kolaylıkla U ya dönüşür.

Lâtin yazısında, V için de, U için de, aynı harf kullanılırdı. İngilizler ise, "su" anlamına gelen kelimeyi "Water" yazarlar amma "UATER" okurlar.

Demek istiyorum ki, "Eusko" kelimesi "Bask" a dönüşürken, geçirdiği şekillerden biri şüphesiz UASK idi. UASK ise, kolayca UESK şekline girebilir. Çünkü E sesi aslında A'nın küçüğüdür. Ağzınızı az açarsanız E oluyor, çok açarsanız A oluyor.

Bu son şekle evvelce kaybolan O yu eklersek, UESKO kelimesini elde ediyoruz.

Baskların kendilerine vardikleri EUSKO adı ile UESKO kelimesi arasında ne fark vardır? Baştaki iki sesli harf, kelimelerden birinde EU, ötekinde UE şeklinde sıralanmıştır. Yani, ters yüz durumundadırlar.

Kelimeler içinde harflerin yer değiştirmesi Fonetikte çok rastlanan bir olaydır. Bu olaya lengüistik ilminde "métathèse" denir.

Böylece EUSKO kelimesinin hangi aşamalardan geçip BASK haline geldiğini, aşağıdan yukarıya çıkmak suretiyle, görmüş olduk.

Şimdi şu soruyu kendi kendimize sorabiliriz: Bugün Baskların kendilerine verdikleri EUSKO adı yüzyıllar önce de aynı mı idi?

Mantık, sezi ve ilham birleşip bana diyorlar ki: Hayır, aynı değil, bugünkü küçülmüş, büzülmüş şeklinden farklı idi.

Ya nasıldı? Kelimenin ortasında bir harf, O harfi vardı:

EUSKO = EUS(O) KO = EUSOKO

Bu kelimenin iki ayrı unsurdan oluştuğu göze çarpmaktadır:

EU-SOKO

Birinci Kısmın eski baskçada hangi anlama geldiğini bilmemiz, tabiî mümkün değildir. Fakat biliyoruz ki, SOKO demek SAKA demektir.

Şu halde, Bask meselesini İskit meselesi ile "bağlantılı" gören H.Z. Koşay'ın önsezisi yerinde imiş. Basklar SOKO'lardır, yani SAKA'lar, başka deyimle Türklerin kardeşleri...

5 - PELASG

İngilizlerin "Britannica" Ansiklopedisindeki "Pelasgians" maddesinin yazarına büyük minnet borcum vardır. Çünkü, bilmeyerek ve şüphesiz istemeyerek, bir gerçeğe gözümü açtı. Bu bilim adamı, maddenin sonunda, kelimenin yunanca şekli olan "Pelasgoi"yi ikiye ayırıp, G'yi K'ya çevirmese idi, bu satırları yazamazdım.

Britannica'daki "Pelasgians" maddesinin sonuna doğru, şu cümleyi okuyoruz:

"…. filologlar tarafından, PELAG-SKOİ etimiolojisinin, lengüistik açısından, mümkün olduğu ileri sürülmüştür."

Madde yazarının kelimeyi ayırışına göre, ikinci kısmı oluşturan SKOİ hakkında tereddüde yer yoktur: Yunanca çoğul eki olan Oİ çıkarıldıktan sonra kalan SK hiç şüphesiz SAKA'nın kısaltılmışı, büzülmüşüdür.

Başka deyimle, Pelasglar da SAKALAR idi. Fakat Pela(173) cinsinden Sakalar idiler. Nasıl ki Basklar EU cinsinden Sakalardı.

Pelasglar tarihte bilinen en eski Sakalar, yani en eski Türklerdir.

Nitekim, İsa'nın doğumu sıralarında yaşamış olan Bizanslı coğrafyacı ve tarihçi Strabon onlar hakkında şöyle der:

"Her kesin fikrine göre, Pelasglar, bir zamanlar bütün Yunanistana yayılmış, fakat özellikle Tesalyada yaşayan ÇOK ESKİ BİR IRK veya millet idi"(174).

Aynı Strabon'un kitabında şu satırları da okuyoruz:

---

(173) Eski Yunanlı tarihçiler arasında bir gülünç teori vardı: Sözde Pelasglar göçebe oldukları için, Yunanlılar onları leyleklere benzetmişlerdir. Yunancada leylek "Pelargos" dur. Apaçıktır ki, bu görüş zoraki, temelsiz ve ciddiyetsiz bir görüştür.

(174) "Géographie de Strabon", traduction nouvelle par Amedée Tardieu, Hachette, Paris 1867, s. 366.

"Antiklides'in[175] *kanaatine göre, LİMNİ ve İMROS adalarıyle o civardaki başka adaları işgal edip, oralarda İLK DEFA oturmuş olanlar Pelasglardır"*[176].

Bilindiği gibi, 1885 yılında Limni adasında, Pelasg dilinde yazıtlar bulunmuştur. Gerek bu yazıtlarda kullanılmış harflerin, gerek metindeki dilin etrüskçeye çok benzemesi bilim dünyasını şaşırtmıştır.

Söz konusu yazıtların Pelasg adlı Sakalara, yani Proto-Türklere ait olduğu apaçık iken, Pelasgların Yunanlı olmasını isteyen bazı etrüskologlar Limni yazıtlarına Etrüsk yazıtları demekte israr etmektedirler[177].

Yukarıda görmüştük ki, Herodot'a göre, bir zamanlar Yunanistana "Pelasgia" denirdi[178].

Pelasglar Yunanistandan ve Ege adalarından başka, Batı Anadolunun bazı bölgelerini de işgal etmiş ve oralarda yüzyıllar boyunca egemen olmuşlardır.

Tarih Pelasgların İtalyaya bir toplu göçünü kaydetmiyor. Fakat Pela-Sakaların ufak gruplar halinde İtalyaya da göç ettikleri anlaşılmaktadır.

---

(175) Eski Çağ yazarlarından.

(176) Zikredilmiş eser, s. 367.

(177) 1986 yılında, bir İstanbul gazetesinde Limni yazıtları hakkında bir kaç hafta süren bir tartışma olmuş ve bu tartışmaya şaşılacak kadar bilgisiz Üniversite hocaları katılmıştı.

(178) "Herodotus", translated by J.E. Powel, Clarendon Press, Oxford 1949, s. 136.

Meselâ, sonraları Caere adını alarak, Etrüsklerin en büyük limanlarından biri olacak olan Agylla (Agulla) nın böyle bir Pelasg kolonisi tarafından kurulduğu bilinmektedir.

Etrüsklerle Pelasglar aynı dilin, yani prototürkçenin biribirine pek yakın iki lehçesini konuştuklarından, eski Yunanlıların onları biribirleriyle karıştırdıklarını daha önce de söylemiştim.

Bu bakımdan, Strabon'un, başka Yunanlı yazarlar tarafından Lydialı diye nitelenen Proto-Türkleri Pelasg diye nitelemesi bizce çok önemlidir. Strabon şöyle der :

"Söylendiğine göre, Pelasglar arasından Atys oğlu Tyrrhen adlı biri çıkmış, kendisine bir takım arkadaşlar bulmuş ve onlarla birlikte İtalyanın yolunu tutmuştur".

Bu, bildiğimiz efsanenin hayli değişik bir şeklidir. Bu şekil tezimizi zayıflatmıyor, aksine güçlendiriyor: Lidyadan kalkıp İtalyaya gelenlerle ilgili olarak şu gerçek ortaya çıkmış bulunuyor:

İster Etrüsk densin, ister Pelasg, Lidyalılar Proto - Türklerdi. Ve, her halde, Pelasglar SAKALAR idi.

6 - TUR

Türklerin bir adı Saka ise, bir adı da Tur'dur. Bu adın geçtiği ilk tarihî belge İranlılardaki Zerdüşt dininin kutsal kitabı Avesta'dır. Şunu ha-

tırlatalım ki, Zerdüşt'ün yaşadığı dönem M.Ö. VIII. veya VII. yüzyıldır, yani Herodot'tan çok öncedir. Bu dönemde artık iki komşu millet olan İranlılar ile, bunların TUR[180] veya TURA diye adlandırdıkları Türkler arasında ilişkiler başlamıştı. Bu ilişkiler düşmanca idi. Yani iki millet devamlı savaş halinde idi. Bu savaşlardan bazılarını Firdevsî Şehnamesinde anlatmıştır.

Fransız bilim adamlarından J. Blochet "Revue de l'Orient Chrétien" dergisinde ([181]) yayınladığı "Le nom des Turcs dans l'Awesta" başlıklı yazısı ile Avesta'da geçen Tur ve Tura kelimelerinin Türk anlamına geldiğini isbat etmiş bulunmaktadır.

Marquart adlı ünlü türkologa göre, ilk defa kendilerine Tura adını verenler İskit (Saka) menşeli Messaget'lerdir. O Messaget'ler ki, Batılı tarihçilerin çoğu İranlı sayarlar. Tura veya Tur adı çok daha eski dönemlerde de vardı.

M.S. XV. yüzyıl Bizans aydınlarının zannettikleri gibi, Troyalılar Türk ise, Etrüsklerin Troya şehrine vermiş oldukları TRUİA adı ile([182]) İran-

(180) Farsça'da TURAN hem "Turlar", hem de "Turların ülkesi" demektir.

(181) Yıl 1927, sayı XXVI, Sahife 188-200.

(182) Etrüsk mezarlarında bulunmuş bazı sanat eserleri üzerinde, Etrüsk harfleri ile yazılmış ve Troya anlamında olduğu apaçık olan TRUİA adı okunmaktadır.

lıların Türklere vermiş oldukları TURA adı arasında bir ilişki olmuş olabilir(183).

Biz "Tur" kelimesinin "Türk" kelimesinin de kökü olduğu kanaatindeyiz. "Türk" kelimesinin ikinci harfinin uzak geçmişte bir U olup, daha sonra Ü'ye dönüşmüş olduğu düşüncesindeyiz.

"Türk" kelimesinin menşei hakkında teoriler ileri süren türkologlar unutuyorlar ki, Türkiye lehçesi dışındaki bütün Türk lehçelerinde, bu kelime iki hece halinde telâffuz edilir: TÜRÜK veya TÖRÖK(184). Bu adın en eski telaffuzu şüphesiz TURUK idi(185).

"Türk" kelimesinin menşeini bulmak için TUR kelimesine eklenmiş UK veya OK ekinin ne olduğunu aramak lâzımdır.(186).

---

(183) TURA'nın TRUİA'ya dönüşmesinde hem "métathèse", hem "epenthèse" (yeni bir harfin araya sıkışması) denilen fonetik olayların yer almış olması mümkündür. Nitekim fransızca İslâm Ansiklopedisine göre ("Turan" maddesi), Avesta'nın XVII. Yaşt'ında geçen, Türk anlamındaki TUİRYA sıfatı üzerinde bu türlü fonetik olayların izleri görülmektedir.

(184) Bizi ve adımızı çok eskiden beri bilen Macarlar da bize böyle der.

(185) U'nun Ü'ye dönüşmesine misaller gördük, daha da göreceğiz.

(186) Biz, israr etmeksizin, bunun kabile anlamında olan "ok" (uk) kelimesi olabileceğini telkin etmek isteriz.

7 - TYRRHEN

"Tyrrhen" kelimesi, Lâtinlerin Yunanlılardan aldıkları Üpsilon'lu kelimelerden biridir. Lâtinler, kendileri Etrüskler için başka ad kullandıkları halde, "Tyrrhen" adını da, Etrüskleri adlandırmak için almağı uygun görmüşler, fakat başka "y" li kelimelerde de olduğu gibi, bu işi yüzlerine gözlerine bulaştırmışlardır.

Yukarıda gördük ki eskiden U olan(187) ve daha sonra Ü'ye dönüşen Üpsilonu Lâtinler, Ü niyetine aldıkları halde, telâffuz edemiyorlardı. Ağızlarından Ü yerine İ çıkıyordu. Netice şu idi ki, Lâtinler Etrüskler için kullanmak istedikleri adı TİRHEN telâffuz ediyorlardı. Halbuki Yunanlıların Etrüskler için kullandıkları ad bambaşka idi. Bu ad veya kelimenin yazılışı TÜRREN, telâffuzu ise TÜRHEN idi. Neden?

Çünkü Yunan fonetiğinde şöyle bir kural vardır ki, bir kelimede iki R yan yana gelirse, ikinci R sanki

---

(187) Bunu bildiği içindir ki, M.S. IX. yüzyılda Slâv milletleri arasında Ortodoksluğu yaymak amacı ile, onlar için bir alfabe yapan Selânikli papaz Cyrill (Kuril) Y harfini İ olarak değil, U olarak kabul etmiştir. Bugün Rusların, Sırpların ve Bulgarların Sirillik diye adlandırılan alfabelerinde Y harfi U okunur.

Bizim 1928 de kurulan Harf Encümeni ya bunu bilmiyordu, ya da biliyordu da Fransızlara, İngilizlere uymağı uygun gördü.

H imiş gibi okunur ve bu ikinci R'ye nefesli R denir[188].

Dikkat edilirse, Lâtinler "Türren" kelimesini alırken, bir yanlış da burada yapmışlar; sanki yunanca kelimede yan yana üç R varmış gibi hem iki R, hem de bir H kullanmışlardır.

Her ne ise, Lâtinlerin dili de, imlâ ve telâffuz yanlışları da bizi doğrudan doğruya ilgilendirmiyor. Bizi, Etrüskler dolayısıyle ilgilendiren, Türren adının eski şeklidir, aslıdır.

Yukarıda dediğimiz gibi, yunancada TÜRREN yazılan kelimenin telâffuzu şöyle idi :

TÜRHEN

Fakat biliyoruz ki, klâsik çağ'dan sonra Ü telaffuz edilen Üpsilon daha önceki dönemlerde U telâffuz ediliyordu. Öyle ise, düzeltelim;

TURHEN

İkinci hecedeki E de yozlaşmış bir harftir. Çünkü Yunan alfabesinde iki türlü E vardır. EPSİLON adını taşıyan kısa E, ETA adını taşıyan uzun E[189].

Yunan dili tarihçileri bize diyorlar ki, uzun E'lerin hepsi eski A'lardır: deforme olup, E'ye dönüşmüşlerdir.

---

(188) Adolphe Kaegi, 'Grammaire abrégée la langue grecque", Editions Victor Attinger, Paris, s. 3.

(189) Zafer Taşlıklıoğlu, "Eski yunancada ilk adımlar", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından. 1948, s. 2.

O halde, eski şeklini aradığımız kelimeyi düzeltelim :

TURHAN

Evet, Yunan dilinin tarihine dayanan ilmî tahlil ve incelememiz gösteriyor ki, Yunanlıların Etrüsklere verdikleri en eski ad "Turhan"idi.

Vardığımız neticeye göre, Etrüskleri Anadoludan İtalya'ya götüren prensin adının "Turhan" olmuş olması gerekmektedir. Bu lider bir prens olmayabilir de. Yukarıda Strabon'dan yaptığımız alıntı onu, bir Kral oğlu olarak değil, halk içinde yetişmiş bir şef olarak gösteriyor.

Herodot, Etrüsklerin İtalya'ya vardıktan sonra Turhan adını almış olduklarını zannediyor. Bu muhakkak değildir. Eğer sahiden İtalya'ya gidecek olanlar için kur'a çekilmiş ise, daha kur'a çekilmesi sırasında, Turhan'ın peşinden gidecek olanlara: "Bunlar Turhan'ınkiler" denmiş olabilir.

Kur'a çekilmemişse bile, hayli uzun sürmüş olması gereken gemi inşa ettirme ve sefere hazırlık sırasında, göç edecek olanlara yine "Turhanın'kiler" veya sadece "Turhanlar" denmiş olabilir.

Her halde, Etrüsklere, daha İtalya'ya varmalarından önce, henüz Anadolu'da bulundukları sırada, Turhan denmiş olduğuna emareler vardır.

Ben şahsen, yalnız İtalya'ya göç edenlere değil, Ege'de kalanlara da Turhan denmiş olduğuna kaniim. Neden? Şu sebeple :

Homeros zamanında yazıldığı tahmin edildiği için, "Homeros şiirleri" (Poèmes homériques) denilen şiirlerden birinde, Turhanlardan söz edilmekte ve onlar Ege Denizinde dehşet saçan korsanlar olarak gösterilmektedirler(190).

Şu da var ki, Homeros dönemi M.Ö. IX yüzyıldır. Batı Anadoludaki Turhanların İtalya'ya gelişi ise, çok daha önceki bir dönemdedir.

TURHAN kelimesi İtalyadaki Etrüsklerin bir çok efsanelerine, deforme şekiller alarak, karışmıştır.

Bakınız, Strabon ne diyor :

"TÜRHEN(191) İtalya sahillerine yanaştı. Aynı bölge içinde oniki şehir kurdu. Bu bölgeye TÜRHENİA dendi. TÜRHEN bu oniki şehrin yönetimini bir tek şefe (krala) verdi. Bu şefin adı TARKHON idi: Bu ad, söz konusu oniki şehirden biri olan TARKHİNİA adına benzemektedir. TARKHON adlı şef, daha çocukken, akıllılığı ile etrafını şaşırttığı için, efsanede beyaz saçla doğmuş gösterilmektedir"(192).

---

(190) Pauly ve Wisslwa Ansiklopedisine göre (Tyrrhen maddesi), en eski Yunanlıların Etrüsklere verdikleri ad, lehçelere göre, şu 4 şekli alıyordu: Turhen, Turhan, Tursen, Tursan. Öyle anlaşılıyor ki, nası bugünkü Yunanlar Ş harfini S telâffuz ediyorlarsa, o zaman da bazı Yunanlılar H'yı S telâffuz ederlermiş.

(191) Burada bu adı Strabon'daki imlâya göre yazıyorum. Fakat ortaya koymuş bulunduk ki, bu adın aslı TURHAN'dır. Onun için bundan sonraki sahifelerde, doğrudan doğruya TURHAN şeklini kullanacağım.

(192) "La Géographie de Strabon", Hachette, Paris 1867, s. 363.

Ünlü İtalyan tarihçi Luigi Pareti'nin "Le origini degli Etruschi" adlı kitabında, işler daha da karışıktır. Tarihçi, beyaz saçla doğan ve bizim fransızca kitabımızda TARKHET (Tages) adı ile sözünü ettiğimiz efsane kahramanı üzerinde uzun uzadıya durduktan sonra, şöyle der :

"Bütün bunlara parallel olarak, Telefo adlı birinin oğlu olan TARKHON ile ilgili metinler de vardır. Bu Tarkhon Bizanslı Stefana göre TARKHİNYA şehrine adını vermiştir; Yine bu Tarkhon Virjil'e göre, Etrüsklerin Lidya menşeli şefidir ve Enea'nın müttefikidir; Likofronos'a göre, o Enea'nın çağdaşı olmakla beraber, TURHAN'ın da kardeşidir ve Herkül'ün torunudur; Tzelze'ye göre Tarkhon TURHAN'ın kardeşi, Telefo'nun oğlu, Herkül'ün yeğenidir; Katon'un dayandığı bir kaynağa göre, TURHAN'ın oğludur ve Pisa şehrinin kurucusudur; Gallius'a göre, Etruria kralıdır; Servius'a göre... TURHAN'ın kardeşidir ve Mantua şehrinin kurucusudur..." (193).

Pareti böylece devam edip gidiyor. Pareti'nin dediklerine biz de şunları ekleyelim :

a) Romanın Etrüsk krallarından ikisinin adı veya lâkabı TARKHUİN idi.

b) Türk tarihinin çeşitli dönemlerinde TARKHAN diye bir idarî unvan kullanılmıştır.

c) Türk tarihinin bazı dönemlerinde TURHAN adlı şahsiyetlere rastlanmaktadır.

---

(193) Bemporad e filio, Firenze 1926, s. 15.

Biri birine benzeyen yukarıdaki adların iki unsurdan oluştuğu meydandadır:1) TUR veya TAR;2) KHAN, KHON, KHUN veya KHUİN şeklinde bir kelime veya hece.

TUR Türklerin geleneksel bir adıdır. TAR'a dönüşmüş olması veya dönüşmesi mümkünmü? Yoksa TAR ile başlayan ad veya unvanlarda "Yer, toprak" anlamına gelen türkçe kelime mi söz konusu? Bu iki soruyu burada cevapsız bırakmamın daha dürüst bir davranış olacağını düşünüyorum. Çünkü bu konuda bir neticeye ve karara varmış değilim.

8 - HUN

Görüldüğü gibi, Pareti'nin kitabında sıralanan biribirine benzer adların ikinci hecesi KHAN, KHON, veya KHUİN şeklindedir.

Türk dilinde KAN, KAGAN, HAKAN şekillerini de alabilen bir kelime vardır ki, hükümdar, kral, efendi anlamlarına gelir.

Tarihte Türkler, bir aralık Saka adını bırakıp, HUN adını alırlar. Veya başka milletler onlara bu adı verirler. Belki de Türkler bu milletler üzerinde egemenlik sahibi oldukları için, kendilerine EFENDİ manasında HUN denmiştir. Çünkü kanaatimce Türk dilinin M.Ö. altıncı, beşinci yüzyıllardaki aşamasında HAN kelimesi KHUN şeklinde idi. Bugün Çuvaş Türklerinde hâlâ o şekildedir. Martti Räsän'in "Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen" adlı sözlüğüne bakılsın(194).

---

(194) Helsinki 1969, s. 230. (Kan maddesinde).

Evet, bu da buluşlarımızdan biridir: Hun kelimesi Han kelimesinin değişik telâffuzlarından biridir.

9 - TURSHA

Tursha'lar M.Ö. İkinci Binyılın ikinci yarısında Mısır'a saldırmış, Mısırlıların Deniz kavimleri dedikleri kavimlerden biridir. Adları Mısır belgelerinde geçmektedir. Tarihçilerin çoğu bunların Etrüsklerle akraba oldukları kanaatindedirler.

Batılı bilginlerin TURSHA şeklinde okudukları adı tahlil etmeğe kalkmayacağım. Çünkü eski Mısır dili ve Mısır yazısı hakkında bilgi sahibi değilim. Ancak bildiğim bir şey vardırki o da şudur:

Tursha adı ikiye ayrılmalıdır : TUR + SHA.

Birinci kısım Türklerin (onlara İranlıların da, Yunanlıların da verdiği) geleneksel addır. İkinci kısım ise, SAKA kelimesinin karşılığıdır (SHA = SKA = SAKA). Yani Tursha, Tursaka'nın deforme bir şeklinden başka bir şey değildir.

Eski Mısır dilini ve yazısını bilmediğim halde, burada şunu vurgulamaktan çekinmeyeceğim: Mısır yazısında SH'nin karşılığı tek harf veya işaret ise bile, o harf S ve K'nin birleşmesi ürünüdür.

Bunu söyleyebilmek için de şundan cesaret almaktayım: İranlıların kutsal kitabı Avesta, sanskritçeye çevirildiği zaman, çeviride, Avestadaki Tur adının karşılığı olarak, TURUŞKA kelimesi kullanılmış-

tır[195]. Bu gösteriyor ki, belirli bir zamanda Hintliler 'de Sakalara Tursaka demişlerdir.

Her halde, ister aynı dönemde olsun, ister ayrı dönemlerde, "Tursaka" adını hem Mısırlılarda, hem de Hintliler için yazılmış bir belgede bulmaktayız.

Aşağıda göreceğiz ki, Türklerin iki geleneksel adını birleştiren "Tursaka" adı daha da yaygındı.

Her halde, Mısıra saldırmış Deniz kavimlerinden olan Tursha'lar[196] A'ları A telâffuz eden SAKALAR'dandı.

10 - TUSC

Tusc yazılan, Tusk okunan kısacık kelime Lâtinlerin Etrüsklere vermiş oldukları addır. Erkek Etrüsk: Tusc-us. Kadın Etrüsk: Tusc-a. Etrüskler: Tusc-i.

Etrüskler İtalyada yüzyıllarca bu adı taşımışlar, onlardan Lâtin edebiyatında bu ad ile söz edilmiştir[197].

Ancak şu var :

Umbriyanın İguvium denilen yerinde, aşağı yukarı yüzyıl kadar önce bulunmuş bronz tabletlere da-

---

(195) "Encyclopédie de l'İslam", 1934 baskısı, Turan maddesi, s. 925.

(196) Daha önce de söyediğimiz gibi, Tursha'lar, Mısır'a neticesiz saldırıdan sonra, geldikleri yere dönmezler, Batı Anadoluda yerleşirler. M.Ö. İkinci Binin ikinci yarısında, Proto-Türkler Batı Anadoluda tıka basa dolu idiler.

(197) Lâtin yazarların ve özellikle şairlerin, bazen Lydialı veya Tyrrhen adlarını da kullandıklarını daha önce söylemiştim.

yanarak, zamanımızın etrüskologları isbat ediyorlar ki, Etrüskler Adriyatik yolu ile Umbriyaya gelince, yerliler onlara TURSC-İ (Tursk-i) demişlerdir[198].

Görülüyor ki, Lâtinler kelimedeki R harfini yok etmişler, yutmuşlardır. Bu bakımdan, denebilir ki, Çinliler gibi davranmışlardır.

Fakat... tam olarak belirleyemediğim bir tarihte[199], Etrüsklerin lâtinleşip, dillerini kaybetmelerine yakın bir sırada, iki doğrultuda gelişme olmaktadır. Bir yandan, Orta İtalyadaki Etrüsk bölgesinde oturmakta olup, dillerini unutmak üzere olanların adına AN eki eklenerek, onlara TOSCAN(İ) deniyor. Bir yandan da tarihte gömülü kalmış, yani Toskanların ataları olanların adlarında da bir gelişme oluyor. Vaktiyle Lâtinler tarafından atılmış R, nereden dönüyorsa dönüp geliyor ve TUSC kelimesinin içine yeniden yerleşiyor. Fakat yanlış yere... Evet, eskiden olduğu gibi U harfinin sağına oturacağına, soluna oturuyor. Geçmiş zamanların Etrüskleri oluyor: TRUSC-i (Trusk-i)[200].

Bu kelimenin başında iki sessiz harfin yanyana gelişi Lâtinlerde veya Etrüsklerde (Toskanalılar-

---

(198) W. Deecke, "Etrüskische Forschungen", Viertes Heft, Stuttgart 1883, s. 184.

(199) Her halde, Milâddan sonra.

(200) Buna benzer fonetik olaylara sık rastlanır. Bugünkü Bursa şehri Bitinyanın Başkenti iken PRUSA idi. Osmanlılar tarafından fethedildikten sonra, Osmanlıların ağzında oldu: BURSA.

da) (201) telâffuz güçlüğü yarattığından dolayı olsa gerek, çok geçmeden, tarihî Etrüsklere verilen bu adın başına, bir E kendiliğinden gelip k[illegible]yor ve bu ad şu şekli alıyor: ETRUSC-İ (Etrusk-i).

Milâddan önce I. yüzyılda yaşamış olan Strabon bu adı bu şekli ile zikrediyor.

Fakat biliyoruz ki, bundan sonraki bir dönemde, Lâtinlerin C harfi (İ den önce geldiği zaman K sesini vermekten vazgeçip) S sesini vermeğe başlıyor. Bir çare bulunmazsa "Etrusci" yazılan kelime "Etrussi" okunacak. İşte o zaman akıllı olan biri C nin sağına bir H yerleştiriyor ve lâtinleşip dilini kaybeden milletin adı oluyor: ETRUSCHİ Bu ad bugün İtalyanlarda da böyledir.

Fransızlar bu adı İtalyanlardan alıp ETRUSQUES kılığına sokmuşlar ve U harfini Ü telaffuz etmişlerdir. Biz de, her zamanki gibi, Fransızlara uymuşuz. İtalyayı fethedip, orada büyük bir medeniyet kurmuş olan Proto-Türklere ETRÜSK demişiz.

Şunu da ilâve edelim: Etrüsklerin, bir zamanlar bütün İtalyayı idare ettikleri halde, özellikle kendilerinin oturdukları bölgeye Lâtinler TUSCİA diyorlardı. Bu ad TUSC'dan farklı değişmelerden geçmiştir: Önce ETRUSİA, daha sonra ETRURİA olmuştur (202).

(201) Belki, bizim gibi Etrüskler ve o zamanki Toskanalılar da, hece başındaki iki sessiz harfi telâffuz edemiyorlardı.

(202) A. Ernout et A. Meillet, "Dictionnaire étymologique de la langue lâtine", Editions Klincksieck. Paris 1979, s. 709.

Görmüş bulunuyoruz ki, Etrüsklerin bugünkü adı aşınmaların bozulmaların ürünüdür. Bu adın en az bozulmuş şekli, şüphesiz etrüskologların İGUVİUM (Gubbio) tabletlerinden çıkardıkları TURSC (Tursk) şeklidir. Ya bunun aslı nedir?

Daha önceki açıklamalarımın etkisi ile, okuyucunun söyleyeceklerime hazır olduğunu seziyorum.

Evet, Etrüskler de, Chou'lar gibi, Basklar gibi, Tursha'lar gibi SAKALAR idiler: TURSAKALAR.

Esasen TURSK adının TURSHA adından pek fazla farkı da yoktur. Olsa olsa K sesi Mısırlılarda, Çinlilerde olduğu gibi, yumşamış, H'ya dönüşmüştür. Esasen, Tursha'ların Mısır'a saldırışı ile Tursk'ların İtalyaya göç etmesi aşağı yukarı aynı dönemdedir.

A'ları A telâffuz eden Sakalardan oldukları anlaşılan TURSAKALAR da adlarında Türklerin(203) iki geleneksel adını birleştirmekte idiler.

Çünkü Tursakalar TÜRK İDİLER.

* * *

Yukarıdaki ilmî gerçekler hemen hemen yirmi yıl sürmüş yoğun araştırmaların ve yoğun düşünmelerin ürünüdür. Batının bilim adamları (belki bizimkiler de) bu gerçekleri geç ve güç içlerine sindireceklerdir. Fakat sonunda sindireceklerdir ve Türklüğün tarihteki önemini ve şanını kabul edeceklerdir.

---

(203) Bir Balkan milleti vardır ki, bugünkü Türkler için bile TURSAKA'nın kısaltılmış şeklini kullanmaktadır. Evet, Sırplar Türklere TURSK(İ) demektedirler.

Kitaba son verirken

Önsözden anlaşılacağı üzere, bu kitap 1985'de yayınladığım "Les Etrusques étaient des Turcs (Preuves)" adlı fransızca kitabımın türkçeye çevirisi olacaktı. Ancak, kitabın başına bir yeni Bölüm eklenecekti. Yüce Tanrı bu planı değiştirdi.

Bir müddet önce geçirdiğim ciddî bir sağlık krizi sebebiyle, doktorlar "tam dinlenme" tavsiye ettiler. Baskı falan ile uğraşma, prova düzeltme gibi işler bile yasak edildi.

Bereket versin, çeviriye ek olacak olan ve aslında yepyeni bir eser oluşturan Bölümün basılması bitmiş gibi idi.

Fransızca kitabımın çevirisini (ki adını "Etrüskler Türk idiler (100 delil)" koyacaktım) bastırmağı ileriye veya varislerime bırakarak, basılmış

Bölümü ayrı kitap halinde çıkarmağa karar verdim. Buna mecbur oldum. Bunda da hayır vardır elbet.

Çünkü önemli bulduğum bilgileri ve buluşları içine alan bu Bölüm, yani kitap, konu bakımından bağımsız niteliktedir.

Ek bölümündeki yazılara gelince, bunlardan kitabın metninde söz edildiği ve ayrıca sunulacağı bildirildiği için, ilâve edilmeleri gerekiyordu. Önsözde sözü geçen Resimler için de ayni şeyi söylemeliyim.

"Türklerin ilk ataları" adını koyduğum, Türk tarihinin geriye doğru sınırlarını genişleten bu kitap Türk aydınlarına ve Türk tarihçilerine olduğu kadar, türkologlara da hitap etmektedir. Fakat Türkleri sevmeyen türkologlara değil, çünkü öylesi de var... Ve Türk tarihinin Orhon yazıtları ile başladığını zanneden tarihçilere değil.

Bu kitaba bugün değer verilmese bile, ileride, bir gün, büyük değer verileceğini kesin olarak bildiğim için, milletime, soyuma, ırkıma hizmet etmiş olma duygusu ve vicdan rahatlığı içindeyim.

E K

Pelasglar kim idiler?

(Belleten'in Temuz 1982 sayısında yayınlanmış yazı)

Son yüzyıllarda yapılan arkeolojik kazılar Eski Çağa mensup yazarların ve özellikle Herodot'un ilmî değerini azaltmak şöyle dursun, tersine, onların anlattıklarını teyit etmiştir. Görülmüştür ki, o çağın gerek tarihçilerinin, gerek şairlerinin yazdıkları, önemsiz ayrıntılar bir tarafa bırakılırsa, şaşılacak derecede tarihî gerçeklere uymaktadır. Yüzyıllar boyunca efsanevî ve hayalî bir şehir bilinen Troya'nın keşfedilişi Schliemann'ın Homer'e olan güveninin yerinde olduğunu göstermiştir.

Bundan dolayıdır ki, bugünkü tarihçiler için Eski Çağa ait kaynaklar değerlerini kaybetmemiştir. Hele Herodot, özellikle İran'ın tarihi ve Mısır'ın örf ve âdetleri bakımından âdeta İncil gibi kabul edilmektedir.

Bununla beraber, bu durumun bir istisnası vardır: Herodot'un "Pelasgoi" adını verdiği, eserinin bir çok yerinde sözünü ettiği, göçlerini anlattığı, örf ve âdetleri hakkında bilgi verdiği bir milleti bugünkü tarihçiler ve özellikle Lâtin ülkelerin ta-

rihçileri yok farzetmek hususunda sözbirliği etmiş gibidirler.

Zamanımızda Yunanistan'ın tarihi de, tarihöncesi de, Pelasglardan söz edilmeden yazılabilmektedir. Sadece bazı sözlüklerle bazı ansiklopedilerde onlar hakkında bir iki satır bulabiliyorsunuz. Stock Yayınevinin 1968 de yayınladığı "Tarihî Atlas" gibi bir eserde, Pelasg kelimesinin ne metinde, ne de Notlarda görülmemesi bugünkü tarihçilerin tutumunu oldukça iyi yansıtmaktadır.

Bir yandan bu durum varken, bir yandan da, şurada burada, Luigi Pareti(1), Massimo Pallotino(2), İtalyan Ansiklopedisindeki Pelasg maddesinin yazarı(3) gibilerin Pelasg milletinin tarihî varlığını inkâr eden sesleri yükselmektedir. Bunlar eski yazarları geri-zekâlı gibi göstererek, onların Pelasglar hakkında saçmaladıklarını, yer isimlerindeki benzerlikler yüzünden aldandıklarını, yanlış muhakemelere, katmerli faraziyelere ve "Yunanlılara mahsus fantezilere" kapılarak "Pelasg mitini" yaratmış olduklarını iddia edebilmektedirler. Soğuk kanlılıktan bu derece yoksunluğun ve ilmî objektiflikten bu kadar uzaklığın sebebini insan kendi kendine soruyor. Öyle sanıyorum ki, okuyucu bu garabetin sebebini yazımızın sonuna doğru anlayacaktır.

---

(1) Luigi Pareti, "Le Origini degli Etruschi", Bemporad e figlio, Firenze 1926, sahife 23.

(2) Massimo Pallotino, "Etruscologia", Hoepli, Milano 1968, sahife 92, 94.

(3) "Enciclopedia İtaliana" Roma 1935, Cilt XXVI, sahife 608, 609.

Şimdilik bugünkü tarihçileri bir tarafa bırakıp, eski tarihçileri serin kanlılıkla inceleyelim. Fakat asıl tarihçilere geçmeden önce, belki de Homer dönemindeki Yunanlılara göre Pelasgların nasıl bir millet olduklarını ve İlyada yazarının onlara hangi gözle baktığını ortaya koymak faydalı olacaktır.

Büyük şair eserinin II inci Bölümünde, eski Argos şehrinden söz ederken, bu şehri "pelasgik"(4) diye nitelemektedir. Elbette ki, bunu "Pelasglar tarafından kurulmuş" anlamında kabul etmek gerekmektedir. Homer daha sonra, Yunanlılar karşısında yer almış olan Troya ordusunun "katalogunu" yaparken, "Larissa şehrinin beslemiş olduğu, sağlam süngülü Peasg kabilelerinden" söz eder(5). Bildiğimiz gibi, Larissa Tesalya bölgesine ait bir şehirdir.

İlyada'nın X uncu Bölümünde Pelasg kelimesinin aşağıdaki olayların hikâyesinden sonra zikredildiğini görüyoruz: Troyalı kumandan ve kahraman Hektor, Troya karşısında yer almış Yunan donanmasının durumu hakkında bilgi edinmek üzere, Dolon adlı birini keşfe gönderir. Adam Yunanlılar tarafından yakalanır ve sorguya çekilir. İşte o zaman Dolon, Troya'nın müttefiklerini sayarken, Pelasgları da zikreder, fakat dikkate değer nokta şudur ki, bu adın yanına "tanrısal" sıfatını ekler. Bunun pelasg şeflerinden birinin sözde ilâh torunu oluşundan ileri geldiğini sanmak yeterli olmasa gerek.

---

(4) "İlliade-Odyssée", Edition de la Pléiade (Gallimard, Paris 1965, sahife 127.

(5) Aynı eser, s. 132.

XV inci Bölümde Yunanlı kahraman Akhillos arkadaşı Patrokl'u savaşa gönderirken, onun sağ salim dönmesi için dua eder. Duasını hangi tanrıya hitaben etse beğenirsiniz? Söyleyelim: Pelasgların Baştanrısına. Yani, Yunanlıların düşmanı Troyalıların müttefiki olan Pelasgların tanrısına... Bunun yorumu ancak iki şekilde mümkündür: Ya o dönemdeki Yunanlılar her alanda Pelasgların üstünlüğünü kabul ediyorlardı veya Yunanlıların meşhur kahramanı Pelasg soyundan idi.

Odyssea'da Pelasgların adı Girit adasında oturan milletler arasında yer alır. Burada da Pelasglar "tanrısal" diye nitelenmiştir(6). Homer'in Pelasglara derin hayranlık beslediği muhakkak gibi görünmektedir.

Şunu da belirtmeliyiz ki, İlyada'nın elimizdeki Pléiade baskısının Notlarında ve açıklamalarında bazı çelişkiler vardır. Meselâ, cildin tamamının Endeksinde Pelasglar kelimesinin tarifi şöyledir: "Bir Anadolu kavmi". Odyssea kısmının imzasız olan, fakat şüphesiz bir Eski Çağ uzmanı tarafından yazılmış bulunan Önsözünde ise, şu satırları okuyoruz: "Nausithoos'un İtalya'dan Skerya'ya dönüşü daha sonraki bazı yazarların sözünü ettikleri olaylar çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu yazarlar İtalyaya gitmiş olan Pelasgların bir kısmının Ege dünyasına dönmüş olduklarını belirtmektedirler"(7).

---

(6) Aynı eser, s. 808.
(7) Aynı eser, s. 989.

Şimdi de Herodot'un Pelasgların dili, dini, göçleri ve saire hakkında dediklerine bakalım:

1 - DİL :

Herodot'a göre, "Tyrrhenlerin yukarısındaki Kreston şehrinde... ve ayrıca Çanakkale Boğazı civarında, Plakya ve Skulaka şehirlerinde oturan Pelasg kalıntısı ahalinin diline bakılırsa, Pelasglar barbar bir dil konuşurlardı" (8). Herodot döneminde Yunanlıların dilinde "barbar" kelimesi, bilindiği gibi, yunanca olmayan demektir.

Herodotun bu cümlesi münasebetiyle, Eski Çağ uzmanları arasında bitip tükenmez bir tartışma başlamıştır ve bugün de devam etmektedir. Yok Kreston şehri aslında Kroton şehri değilmi imiş? "Tyrrhenlerin yukarısında" tabiri Yunanistan'daki Tyrrhenler için mi, yoksa İtalya'daki Tyrrhenler, yani Etrüskler için mi kullanılmış?... Bizi bütün bunların pek ilgilendirdiği yok. Bizi ilgilendiren Pelasgların yunancadan başka dil kullanmış olmalarıdır. Önemli bulduğumuz bir nokta da, Herodot'un Kreston'daki Pelasglarla Çanakkale'dekilerin, yani ayrı ayrı coğrafî bölgelerde oturan bu iki grubun aynı dili konuştuklarını söylemesidir.

Tarihçi üçüncü bir grup olarak Atinalı Pelasglardan da söz eder, ki bunlar soy bakımından Pelasg oldukları halde, Yunanlılarla yakın komşuluk dolayısıyla, yunanca konuşmağa başlamışlardır. Şu hal-

---

(8) "Herodotus", translated by J. Enoch Powell, Clarendon Press, Oxford 1949, sahife 26.

de, bu grubu oluşturan Pelasglar, Roma hâkimiyeti altına girdikten sonra Lâtin dilini kabul etmiş Daçya'lılar, yani Romanyalılar gibi veya Türk soyundan olup, adları da bir Türk adı olmasına rağmen, ortodoks olduktan sonra slavca konuşmağa başlayan Bulgarlar gibi idiler.

2 - DİN :

Pelasgların dini hakkında Herodot şunları söyler: "Eski zamanlarda Pelasglar kurban kesme törenlerinde tanrılara dua ederler... fakat bu tanrılara ad veya lâkap vermezlerdi" (9)

Şu halde, en eski zamanlarda Pelasgların dini bir çeşit Animizm idi. Bilindiği gibi, bir çok milletler tarihlerinin ilk döneminde tabiat kuvvetlerine tapınışlar ve tanrılarına "dağ tanrısı", "orman tanrısı", "sabah tanrıçası", "Gecenin ruhu", "eşiğin koruyucusu" gibi adlar vermişlerdir. Pelasgların eski dininde Romalıların Penat'ları ve Lar'ları, Arapların cinleri, Ortaçağın perileri gibi yarı-tanrıların da bulunmuş olduğu düşünülebilir. Esasen Herodot, Pelasgların dini tarihi ile ilgili olarak, bir başka dönemden de söz eder ki, bu Mısırlılarla temasa gelmelerinden sonraki dönemdir. Herodot şöyle der: "... Fakat çok sonra, onlar Mısırlılardan tanrıların adlarını öğrendiler... ve bu tanrı adları hakkında Dodona'daki kutsal falcının fikrini sordular... falcı (Pelasglara) bu tanrıları benimseyebileceklerini söyledi. O günden sonra, onlar kurban kesme törenle-

---

(9) Aynı eser, s. 134.

rinde bu tanrıların adlarını kullandılar ve daha sonra bu tanrıları Yunanlılar Pelasglardan aldılar".

3 - GÖÇLER :

Herodot, eserinin Birinci Bölümünde, metne eklediği bir notta, Yunanistan'da biri Yunanlı, diğeri Pelasg olmak üzere, iki ırk bulunduğunu, birincisinin vatanından hiç ayrılmadığını, ikincisinin ise göçebe olduğunu söyler(10). Şu halde, Pelasglar göçebe bir millet idiler. Bunların sadece belirli bir kısmını ele alacak olsak bile şunu görüyoruz: Samotrake adasında oturan Pelasglar önce Attika'ya göç etmişler(11). Sonra, oradan kalkıp Himet dağının eteğindeki topraklara gidip yerleşmişler. Daha sonra orayı da bırakmışlar, Ege Denizi adalarından Limni adasına gidip, bu adaya yerleşmişler. Fakat M.Ö. 510 de, General Miltiade'nin zaferi üzerine, kendileri de adadan ayrımlak zorunda kalmışlar.

Pelasgların sırasına göre daha uzak diyarlara doğru maceraya atılmaktan çekinmediklerini yukarıda gördük. Tarihte Pelasglara İtalya'da da, Anadolu'da da rastlanmaktadır(12).

---

(10) Aynı eser, s. 25.

(11) Şüphe yoktur ki göç edenlerin peşinden gitmeyip Attikada kalanlardır ki, dillerini unutup yunanlılaşmışlardır.

(12) Herodot, Kzerkses'in Anadolu seferini ve Troya harabelerine doğru yürüyüşünü anlatırken, "Antandros" diye bir şehirden söz eder ve bu şehrin Pelasglara ait olduğunu söyler.

4 - YUNANİSTAN'IN ESKİ ADI :

Herodot'ta Pelasglar hakkında bulduğumuz bilgilerin en önemlisi şüphesiz şudur :

Bir kadının esir olarak satıldığı yerden söz edilen bir cümlede, Herodot kendi zamanında Yunanistan (Grekya) olarak bilinen ülkenin daha önceki adının "PELASGİA"(13) olduğunu söyler. Herodot'un bu cümlesi bize aşağıdaki neticeleri çıkarmağa hak vermektedir :

a - Pelasglar Yunanistanın ilk ahalisi ve ilk sahipleridirler.

b - Pelasglar yer yer bütün Yunanistanı işgal etmişlerdir.

c - Herodot'un Yunanistan'ın eski adının Pelasgia olduğunu söyleyiş tarzından, bu gerçeğin o dönemde herkesce bilindiği anlaşılmaktadır.

5 - PELASGLARIN YUNANLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yukarıda Yunanlıların bazı tanrı adlarını Pelasglardan almış olduklarını gördük (ki, Pelasglar kendileri de bunları Mısırlılardan almışlardı). Herodot ayrıca, Yunan mitolojisinin Heziyod ve Homer tarafından Pelasglardan alınmış tanrılardan yararlanılarak oluşturulduğunu söyler(14).

Pelasgların sadece din alanında değil, mimari alanında da Yunanlılara hocalık ve öncülük ettiği

---

(13) Aynı eser, s. 136.
(14) Aynı eser, s. 135.

anlaşılıyor. Herodot eserinin VI ncı Bölümünde Atina'lıların Akropol'ün etrafını duvarla çevirmeğe karar verince, bunun için Pelasglara baş vurmuş olduklarını tarihçi Hekateos'u kaynak göstererek söyler. Pelasglar da öyle bir sağlam duvar yaparlar ki, bunun bir parçası "pelarjik duvar" adı ile bugün, 20 nci yüzyılın sonunda bile yerinde durmakta ve turistler tarafından görülebilmektedir.

Herodot'a göre Yunanlılar büyük millet haline gelmiş olmayı da Pelasglara borçludurlar. Tarihçi Yunan milletinin aslında "zayıf bir millet" olduğunu, ancak barbar milletler ve "bilhassa Pelasglarla karıştıktan sonra büyük millet haline geldiğini" söyler(15).

Herodot'tan sonraki tarihçilerin eserlerinde dikkati çeken nokta bunların açıkça veya zımnen Pelasglarla Etrüskleri aynı millet saymaları ve isim değişikliklerine göçlerin sebep olduğunu söylemeleridir.

Meselâ, Hellanikos'a göre Pelasglar İtalya'ya yerleştikten sonra Tyrrhen (Etrüsk) adını almışlardır. Lesboslu Myrsilos'a göre ise, Tyrrhenler vatanlarından ayrıldıktan sonra Pelasg olmuşlardır(16) Hekateos'a göre Brauron'da Atinalı kadınları kaçıranlar Pelasglardır, Philocoros'a göre ise, Tyrrhenlerdir(17). Bu sebeple, Aristofan gibi, Sofokles gibi

---

(15) "Herodotus", translated by Powell, sahife 26.

(16) Noël des Vergers, "L'Etrurie et les Etrusques", Firmin Didot, Paris 1862, p. 109.

(17) Pauly-Wissowa, Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenshaft, Stuttgart 1948, sahife 1910.

yazarlar Pelasg-Tyrrhenler şeklinde bir birleşik ad kullanmağı daha pratik bulmuşlardır(18).

Bütün bunlar Pelasglarla Tyrrhenlerin, yani Etrüsklerin aynı dili konuştuklarını ve aynı örf ve âdetlere sahip olduklarını Yunanlıların açıkça görmeleri neticesi olmayıp da ne olabilir? Tek geçerli izah budur.

Öyle zannediyorum ki, bazılarının Palasglara karşı allerji duymalarının sebebini okuyucu anlamağa başlamıştır. Pelasglar Tyrrhen, Tyrrhen'ler de Etrüsk olunca, Etrüsklerin İtalyanın yerlisi olduğuna dünyayı inandırmağa çalışan etrüskologların durumunu düşünün! Pelasg diye bir milletin hiç bir zaman mevcut olmadığını iddia etmekten başka çareleri varmı?

* * *

Burada bir parantez açmak mecburiyetini duyuyorum. Çünkü bazı etrüskologların büyük değer verdikleri, fakat İtalyanın eski tarihini çekinmeden ve bile bile karışık hale getiren bir tarihçinin eserleri yüzünden ortada dolaşan bazı fikirlerin yerli yerine konması gerektiğine kaniim. Kendinden söz etmek istediğim tarihçi Halikarnaslı (Bodrumlu) Dionysos'tur. Dionysos Yunanlı olduğu halde, Romada, İmparator August'ün himayesinde, Saray çevresinde yaşamıştır. Greko-romen diye niteleyebileceğimiz bu zat, İsa'nın doğuşundan bir iki yıl önce "Roma an-

(18) H.H. Scullard, The Etrusean cities and Rome", Thames and Hudson, London 1967, sahife 35.

tikitesi" adı ile bir eser yayınlamıştır. Eserin adı "Roma tarihinin eski dönemi" şeklinde anlaşılmalıdır. Tarihî gerçek açısından ziyade politik mülâhazalarla yazılmış olan bu eser bugün bile bazı tarihçileri etkisi altında bırakmakta ve bir takım yanlış fikirlerin yayılmasına sebep olmaktadır.

Dionysos için tek önemli şey imparatorun gözüne girmek ve Mekena'nın aracılığı ile lûtuflarından faydalanmağa devam etmekti. İmparator August ise, Romanın kudret ve azameti fikri ile dolu bir hükümdardı. En büyük politik amacı da Roma hâkimiyeti altında bulunan milletleri eritmek, lâtinleştirmekti. Bu milletler arasında özellikle şanlı bir tarihe sahip olan Yunanlılarla Etrüsklerin millî gururlarını kırmak emeli idi. Romalıların medeniyetlerini bu iki millete borçlu olmaları August'un canını sıkıyordu(19).

Şu halde, August'ün hoşuna gitmek için yapılacak iş Romalıların ve İtalik kavimlerin geçmişini Etrüsklerinkinden ve Yunanlılarınkinden daha şanlı göstermekti. Dionysos iki yoldan bu amaca varabileceğini düşünmüştür :

a - Etrüsklerin İtalyanın yerlisi olduğunu iddia ederek, onları Latinlerin hemen hemen kardeşi gibi göstermekle,

b - Yunanistandaki hâkim Romalılarla mahkûm Yunanlıların aynı ataların torunları olduklarını, bu ataların Pelasglar olduğunu ileri sürmekle.

---

(19) Etrüsk site - devletleri Ogüst devrinde ortadan kaldırılmış ve "Bölge" adı ile Romanın idarî çerçevesi içine alınmıştır.

İki bin yıldan beri pek çok tarihçi Halikarnaslı Dionysos'un ard niyetli iddialarına safça inanmışlardır. Bir kısmı da, işlerine geldiği için inanmış gibi görünmüşlerdir. Fakat, bilhassa Anglo-sakson yazarlar arasında Dionysos'un samimiyetsizliğini sezmiş olanlar vardır. Londra Üniversitesi Eski Çağ Tarihi Profesörü H.H. Scullard'ın aşağıdaki satırlarını buna misal olarak gösterebiliriz :

"Merkezî İtalyanın Pelasglar tarafından istilâ edildiğine dair geleneksel söylenti Halikarnaslı Dionysos için BİR PROBLEM TEŞKİL EDİYORDU. Bir yandan Etrüsklerin otokton ve Pelasgların Yunanlı olduklarına inandığına göre(20)*, Etrüsklerle Pelasgların aynı millet olduklarını İNKÂR ETMEĞE MECBURDU. Diğer taraftan, Pelasgların rolünü küçümsemek de İŞİNE GELMİYORDU. Sebebi de şu idi ki, Roma'nın geçmişine dair eserini yazmaktaki MAKSADI Roma devletinin barbar bir devlet olmadığını, aslen Yunanlı bir devlet olduğunu GÖSTERMEKTİ. Çünkü Roma'nın eski ahalisi kadar "eski ve yunanlı bir milleti dünyada bulmak mümkün değildir" şeklinde iddialar ileri sürmekte idi... Böylce, Dionysos'un Etrüsklerin otokton bir kavim olduğuna dair iddiası başka bakımlardan tartışılabilse bile, her halde Pelasglar hakkındaki hikâyeleri bu iddiaya inanırlık kazandırmamaktadır.."*(21)

"Encyclopedia Americana"nın PELASGLAR maddesini yazan bilgin de, Halikarnaslı Dionysos'un

---

(20) Bize göre, inanmaktan ziyade inandırmağa çalışıyordu.
(21) Dip Not 18 de zikredilen eser, sahife 37-38.

amacının ilmî değil, politik olduğunun farkına varmıştır. Ansiklopedide şunları okuyoruz :

"Onun başlıca amacı Roma'nın hâkimiyetini ve boyunduruğunu Yunanlılara hoş göstermek ve Yunanistanı fethedenlerin şöyle iyi, böyle iyi insanlar olduğunu ispat etmekti" (22).

Bu biraz da Halikarnaslı Dionysos'un kendi milletinin duygularına ihanet etmekten çekinmemiş olduğu anlamına geliyor.

İşte adam böyle bir adamdı. Bununla beraber, eserinin her satırı bir takım hesaplara dayanan bu adam, istemeyerek bizim tezimizi kuvvetlendiren bir gerçeği ağzından kaçırmıştır. Bu şöyle olmuştur:

Herodot'un bir parçası vardır ki, her etrüskoloji kitabında muhakkak zikredilir. Herodot bu parçada Lydiaya hâkim bir kralın Tyrrhenos adlı oğlunun ne gibi şartlar neticesinde, ülke ahalisinin yarısı ile birlikte İtalyaya göç ettiğini anlatır. Halikarnaslı Dionysos Etrüsklerin otokton olduğunu iddia ettiğine göre, Herodot'un hikâyesini kabul etmesi mümkün değildi. Bu hikâyeyi veya olayı reddedebilmek için, dalkavuk tarihçi, Herodot'un bahsettiği Lydialıların dönemi ile kendi dönemi arasında 1300 yıl geçmiş olduğunu dikkate almayarak, kendi zamanındaki Lydialıların dili ile Etrüsklerin dilini karşılaştırmağa kalkıyor. Ve işte o zaman şöyle diyor: "Etrüsklerin dili Lidyalıların dilinden daha çok Pelasgların diline benziyor" (23). Bize lâzım olan da bu idi.

* * *

(22) 1970 baskısı, Cilt 21, sahife 482.

(23) Denys d'Halicarnasse, "Antiquités romaines", François de Jay çevirisi, Paris MDCCXXII, s. 30.

Bu yazının başlığını "Pelasglar kim idiler?" şeklinde koymuş bulunuyoruz. Evet, Yunanlıların Etrüsklerle karıştırdıkları bu Pelasglar kim idiler? Onların etnik asılları ne idi? İnsan ırklarından hangisine mensup idiler?

Eski tarihçiler sayesinde, onlar hakkında elde ettiğimiz bilgileri özetleyelim :

a - Pelasgların dili yunancadan farklı bir dildi.

b - Pelasglar Yunanistana kuzeyden gelmişlerdi.

c - Göçebe idiler.

d - Yerleşik oldukları dönemlerde de en sevdikleri şey inşaat yapmak, şehir kurmaktı (Argos, Larissa,, pelarjik duvar)

Pelasgların etnik menşeini tayin edebilmek için yukarıdaki dört şarta uygun bir millet bulmak zorundayız. Bu dört şartı tekrar ele alalım :

1 - Pelasgların dili yunancadan farklı bir dil idi. Eskilerin verdiği bu bilgiye bugünkü lengüistler şu hususu ekliyorlar ki, o da pelasgcanın hint-avrupalı bir dil olmadığıdır.

Çünkü hayli zamandan beri pelasgca bir metin bilginlerin eline geçmiş bulunmaktadır. 1885 yılında Atina'daki Fransız Okulu (Enstitüsü) nun gayretleriyle, Limni adasının Kamina adlı köyü civarında bir "stelâ" bulunmuş ve bunun üzerinde kabartma bir resimle birlikte, etrüskologların etrüskçeye çok benzediğini söyledikleri bir dilde yazıtlar görülmüştür. Fazla olarak, bu yazıtların M.Ö. VII nci

yüzyıla ait oldukları tesbit edilebilmiştir ki, o dönemde Limni adası Pelasgların elinde idi. Adanın Yunanlıların eline geçmesi M.Ö. 510 yılındadır.

Limni'de bulunan pelasgca yazıtlar hakkında Raymond Bloch adlı büyük etrüskolog şunları söyler: "... Kamina yazıtları gerek morfoloji, gerek leksikografi bakımından etrüskçeye çok yakın özellikler taşımaktadır. Burada gördüğümüz kelime sonlarındaki ekleri, kelimelerin yapılışındaki şekilleri ve hattâ belirli tabirleri aynen bizce bilinen etrüsk metinlerinde de bulmaktayız" ([24])

Bir de şu var: Dilcilere göre Etrüsk dili Avrupa dilleri gibi "bükümlü" (tasrifî) olmayıp, "bitişken" (iltisakî) bir dildir ve ses uyumu kanununa açık eğilim göstermektedir([25]).

Fakat gerek bitişkenlik, gerek ses uyumu Ural - Altay dillerinin özelliklerindendir. Şu halde, Pelasgların kim olduklarını anlamak için söz konusu dilleri konuşan milletlerden birine bakmamız gerekecektir([26]).

---

(24) Raymond Bloch, "Les Etrusques", Presses Universitaires, Paris 1968, sahife 17.

(25) Aynı yazar, "The Etruscans", Thames and Hudson, London 1965, sahife 75. Massimo Pallotino, yukarıda zikredilen eser, sahife 391.

(26) Lengüistik ile yakından ilgilenmemiş okurlar için aşağıda bükümlü ve bitişken diller hakkında bazı bilgi ve misaller veriyoruz :

1. **Büklümlü diller** isimlerin veya fiillerin çekimi gibi hallerde kelimeleri bükerek şeklini bozuyorlar. Fransızların

Bu dilleri konuşan milletler arasında seçim imkânlarımız sınırlıdır. Tunguzlarla Samoyedleri bir tarafa bırakırsak, elimizde kalan milletler şunlardır: Macarlar, Finler, Moğollar ve Türkler. Bu milletler arasında hem lengüistik şartı, hem diğer şartları dolduran millet Türklerdir. Şöyle ki :

Küçük Larousse sözlüğünde, lengüistik anlamda "büküm" olayı hakkında şunları okuyoruz: "Bir kelimenin, cümle içinde oynadığı role göre, son hecelerinde geçirdiği değişikliklerin toplamı" Misaller.

Fransızca :			
	Le trav-ail	-	iş
	Les trav-aux	-	işler
	v-enir	-	gelmek
	je v-iendrai	-	geleceğim
İngilizce :			
	the g-oose	-	kaz
	the g-eese	-	kazlar
	to br-ing	-	getirmek
	I br-ought	-	getirdim
Almanca :			
	der Kn-opf	-	düğme
	die Kn-öpfe	-	düğmeler
	d-enken	-	düşünmek
	Ich d-achte	-	düşündüm
Arapça :			
	yaum	-	gün
	ayyam	-	günler
	takkallum	-	konuşmak
	mutakkallim	-	konuşan

2. Bitişken diller isimlerin veya fiillerin çekimi veya çoğulların yapımı için, kelimenin şeklini bozmadan ekleri kelimeye bitiştiren dillerdir. Küçük Larousse bu konuda şöyle der: "(bu diller) cümle içindeki çeşitli iliş-

2 - Pelasglar gibi Türkler de Akdenize Kuzeyden gelmiş, hem de bir defa değil, tarihte bir çok defalar, çeşitli adlar altında gelmiş bir millettir.

3 - Türkler tarihte hep oradan oraya göçmüşler ve bugün bile, gerek Orta Asyadaki, gerek Anadoludaki Türkler mevsim göçebeliğinde bulunmakta, yani yazın yaylaya çıkmaktadırlar.

4 - Türklerin imarcı bir millet olduğunu hatırlamak için Bizansı çeşitli mimarî eserleri ile ne kadar güzelleştirmiş olduklarını hatırlamak yeterlidir.

---

kileri ifade etmek için, kelimeleri bozmayıp, Ural-Altay dillerinde olduğu gibi, köklerle ekleri yan yana getiren dillerdir". Misaller:

Türkçede : göz
göz-ler
gel-mek
gel-dim

Etrüskçede :

Burada etrüskologların nezdinde büyük rağbette olan bir misali alalım: "Taklhnalthi" kelimesini.. Uzmanlara göre bu kelime "Tarkinyada" anlamına geliyor. "Tarkhnal" Etruryanın Başkenti olan Tarkinyanın etrüskçesi, "thi" eki de türkçedeki de, te, da, ta eklerinin karşılığıdır (Raymond Bloch, "les Etrusques" Presses universitaires, sahife 59. ve Massimo Pallotino, Etruscologia" sahife 403).

Halbuki, bilindiği gibi, türkçedeki de, te eklerinin etrüskçedeki "thi" ekinin anlamını vermek için Hint-Avrupa dilleri kelimenin önüne bir başka kelime getirir. Meselâ, "Pariste" demek için

Fransızca	:	A Paris
İngilizce	:	In Paris
Rusça	:	V Pariji
Farsça	:	Der Paris denir.

Ya bütün Anadoluyu ve hattâ bütün Orta Doğuyu dolduran Türk mimari eserleri!. Orta Doğunun Başkentlerini gezen turistler sözlerimin manasını çok iyi anlayacaklardır.

Şu halde, tarihî ve lengüistik gerçekler kadar saf mantık da bizi şu neticeye götürüyor. Pelasglar Proto-türk idiler ve başka şey olmuş olmaları mümkün değildir.

Biliyorum ki, bir Batılının kafası için bu netice tatsız bir paradoks gibi gelebilir. Bunun şahsî tecrübeme dayanan bir delilini sunmak isterim. Benim 1971 yılında "Etrüskler Türk mi idi?" adlı fransızca kitabım çıktıktan sonra bundan bir tane değerli etrüskolog Mr. Christopher Hampton'a da göndermiştim. Mr. Hampton uzun ve nazik mektubunda şu itirafta bulunuyordu :

"Çoğumuz Türkleri Islâmiyetin ve Muhammed'den sonraki Anadolu tarihinin çerçevesinde düşünürüz. Halbuki sizin teziniz onların ataları ile ilgilidir."

Yukarıdaki satırlar isbat ediyor ki, Batıda. sadece orta aydınlar değil, bilginler bile, İslâmiyetten önceki Türkler hakkında çok az şey biliyorlar. Bu sebeple, Pelasgların Proto-türk oldukları hakkında yukarıda ifade ettiğim gerçeği dudak bükerek karşılayacak okuyucuyu Dünya tarihine göz atmağa davet ediyorum.

Çünkü, Türkler veya Proto-Türkler Yunanistanı tarih-öncesi devirde Pelasg adı ile istilâ etmekle yetinmemişler, bunu daha sonraki devirlerde de, bir çok defalar yapmışlardır.

Türklerin Yunanistanı Osmanlı adı altında işgal edip, 15 inci yüzyıl ile 19 uncu yüzyıl arasında 400 yıl boyunca idare etmiş olmalarını haydi saymayalım. Fakat daha önce, başka başka isimler taşımış bulunan ve bugünkü Türklerin ataları olan milletlerin, yani Hunların, Avarların, Kumanların, Peçeneklerin Yunanistanın kuzeyini işgal etmiş oldukları gerçeğini unutabilir miyiz? (27)

Fizikî coğrafya bakımından, yer yuvarlağının yapısı, yani dağlar, vadiler, geçitler son dört veya beş bin yıl içinde pek değişmediğinden ve Türklerin de mizacı ve onları Orta Asyadan kaçıran iklimle ilgili sebepler hep aynı olduğundan, tarihin akışı içinde Türk kabileleri veya orduları, ikide birde Yunanistanın kuzeyine, dalga halinde gelip çarpmıştır. Aynı sebepler aynı neticeleri doğurmuş ve tarih tekrarlanmıştır.

Hazar Denizi civarında yaşayan veya oradan geçen Hunlar, Avarlar, Kumanlar, Peçenekler hep aynı yolu takip etmişler ve Yunanistanın kuzeyine, yani Trakya ve Mekedonya'ya gelip dayanmışlardır, o Mekedonya ki, eski Yunanlılar ona Pela(s) gonia, yani Pelasgların ülkesi derlerdi.

* * *

Pelasglar Yunanistanı ne zaman istilâ ve işgal etmişlerdir? "Larousse du xx ième siècle" adlı Ansiklopedi'ye bakılırsa bu M.Ö. 3000 yılına doğru olmuş-

---

(27) René Grousset, "L'Empire des Steppes" ve Marquart, "Über das Volktum der Komanen" Berlin 1914.

tur[28]. Bununla aşağı yukarı mutabıkız. Şu halde, Pelasglar Yunanistanı Yunanlı'lardan bin yıl kadar önce işgal etmişlerdir. Yunanlılar geldikten sonra da Yunan yarımadasının bir şatranç tahtası haline geldiği, yani Yunan kabile grupları ile Pelasg kabile gruplarının şurada burada yan yana yerleştiği ve yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu durum tarihî devirlere kadar devam etmiştir. Çünkü "Dictionary of Ancient Greek civilization" adlı sözlükte dikkate değer bir açıklama bulmaktayız. "Larissa" maddesinde (ki, Homer sayesinde bunun bir Pelasg şehri olduğunu biliyoruz) sözlük şöyle der: "Larissa tarihî devirlerde Tessalya'nın en önemli şehri idi ve Aleuadae sülâlesinin hüküm sürdüğü bölgenin başkenti idi. Pindaros, Hippocrates ve Platon gibi bazı meşhur adamlar bu şehirde, yarı barbar prenslerin misafiri olarak kalmışlardır" [29].

Burada "Yarı barbar" tabirini tahlil etmemiz gerekiyor. Barbar kelimesi "yunancadan başka dil konuşan" anlamına geldiğine göre, "yarı barbar" olsa olsa "ana dili olarak yunancadan başka bir dil konuştuğu halde, yunancayı da konuşabilen kimse" anlamını ifade edebilir.

Şu halde, Platon'un zamanında bile, yani M.Ö. IV. yüzyılda, henüz Yunanistanda, Pelasgların hâkimiyeti altında bulunan bölgeler vardı. Ve demek ki, bu bölgelerin prensleri, yani hükümdarları Yunan

---

(28) Şüphesiz ki Orta Asyadan Anau (Turkmenistan) kültürünün unsurlarını getiriyorlardı.
(29) Methuen and Co. Ltd. London 1970, sahife 264.

dünyasının kültürel hareketlerini takip ediyor ve yayınlanan gerek edebî, gerek ilmî eserlerden haberdar oluyorlardı. Yoksa, bu hükümdarlar neden Pindaros gibi bir şairi, Hippokrates gibi bir bilgini ve Platon gibi bir filozofu yakından tanımak ve onları misafir etmek arzusunu duysunlar?

Burada Meillet ile Cohen tarafından yazılmış "Dünya Dilleri" adlı eserden bir cümleyi zikretmenin tam sırasıdır. Bu eserde şöyle deniyor:

"Pelasg dili M.Ö. 5 nci yüzyılda bile, Trakya sahillerinde, Propontid'in(30) *güneyinde ve İmros ile Limni adalarında konuşulmakta idi"*(31).

Ne yazık ki, bu cümle Pelasgları hayalî bir millet sayan tarihçilerin ve etrüskologların gözüne ilişmemiştir!

Pelasgların tarihî bir millet olduklarını Atina'daki duvar parçası, Limni'de bulunmuş yazıtlar ve birçok eski tarihçinin yazıları isbat ettiği gibi, onların Türk olduklarını da, ayrıca, bir Romalı bilginin bıraktığı lengüistik delil tartışılmaz bir şekilde isbat etmektedir. Adı Varron olan bu büyük bilgine göre, TEPAE kelimesi Pelasg dilinde TEPE demektir(32). Türkçede olduğu gibi,... Türkçedeki tepe kelimesinin manasını ise. dünya arkeologlarının hepsi iyi bilirler: Altın-tepe,İkiz-tepe, Kara-tepe, Kül-tepe yüzünden...

---

(30) Yani Marmara Denizi

(31) Paris 1924, sahife 48.

(32) İsaac Taylor, "Etruscan researches", Mac Millan and Co., London 1874, sahife 330.

İskitlerle Etrüskler arasında benzerlikler

(Bu yazı 1976 yılının Ekim ayında Ankara'da toplanmış olan VIII. Milletlerarası Türk Tarihi Kongresine sunulmuş bildirinin genişletilmişidir)

Etrüskler deyince bir Batılının zihninde, Romalıların medeniyetini doğurmuş, veya hiç değilse bu medeniyetin doğmasına katkıda bulunmuş ince bir medeniyete sahip bir millet kavramı doğar. Bunun aksine, İskitler deyince çok kimsenin aklına ilkel örf ve âdetlere sahip, barbar bir millet gelir. Buna rağmen, eski Yunanlı tarihçilerin merak ve ilgisini çekmiş olan İlkçağa ait bu iki millet arasındaki ortak yanları araştırmak bana çekici geldi.

Aşağıdaki kıyaslamada(1), objektif ve tarafsız bir şekilde, iki millet arasındaki menşe, giyiniş, örf ve âdetler, sanat ve din bakımından benzerlikleri or-

(1) Etrüsklerin menşei hakkındaki fikrimizi "Etrüskler Türk mü idiler?" adlı küçük kitabımızda ifade etmiştik. (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları, Ankara 1974)

taya koymağa çalıştım. Böylece, iki millet arasında 20 noktada benzerlik bulup çıkardım. Bu noktaların her biri bir yazı konusu olacak nitelikte olduğundan, hepsi hakkında kısa bilgiler sunmakla yetiniyorum.

1 — MENŞE :

Gerek İskitlerin, gerek Etrüsklerin menşei sorunu bilginler arasında uzun zamandan beri tartışılan ve bugün de tartışılmakta olan bir ilmî sorundur.

İngiliz tarih bilgini Ellis Minns İskitler hakkında şunları söyler :

"Etnografya biliminin belki hiç bir meselesi İskitlerin etnik akrabalığı meselesi kadar tartışılmamıştır" (2).

Gerçekten, tarihçiler önyargılarına veya kaprislerine göre, İskitler için birbirinden uzak ve en beklenmedik menşeleri gösterirler. Meselâ, İskitler Müllenhof için İranlıdırlar, Neumann için Moğol, Samokvasof için Slav, Fiesel için Jermen, Geza Nagy için Türktürler,

Etrüsklere gelince, biliniyor ki onlar, Arnavutlardan tutun da Hititlere varıncaya kadar akla gelebilecek her milletle akraba gösterilmiştir. Bir İngiliz bilgini durumu şöyle özetler :

"... gerek eski, gerek yeni tarihçilerin hepsi Etrüsklerin hangi ırktan ve hangi ülkeden geldikleri hakkında ayrı fikirdedirler ve uzmanlardan her biri,

---

(2) Ellis H. Minns, "Scythians and Greeks", University Press, Combridge 1913, s. 35.

fikirlerini ifade ettikten sonra, sonuç olarak bütün tartışmaların ölü noktada bulunduğunu itiraf etmektedirler"(3).

2 — AD

İskitler de, Etrüskler de kendilerine, başka milletlerin onlar için kullanmadıkları adlar verirlerdi. İskitlere Yunanlıların verdiği isim SKUTHAİ idi. Fakat Herodot'a göre, onlar kendilerine "SKOLOT" (4) diyorlardı.

Diğer taraftan, bilindiği gibi, Etrüsklere Romalılar TUSCİ, Yunanlılar ise Tyrrhenoi veya Tyrsenoi diyorlardı. Halbuki tarihçi Halikarnaslı Dionysos'a göre, onlar kendilerine RASENNA diyorlardı.

3 — TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞ :

Bir millet için doğmak veya tarih sahnesine çıkmak bir edebî metinde veya vekayinamelerde zikredilmek demektir. İskitler ile Etrüskler ise, ayni zamanda, hattâ, denebilir ki, yanyana tarih sahnesine çıkmışlardır. Çünkü İskitlerden ilk defa Yunanlı şair Hezyod'un "İşler ve günler" adlı eserinde söz edilmektedir. (5). Etrüskler de, ilk defa olarak, "Tyrsenoi" adı ile ayni eserde zikredilmişlerdir (6).

(3- James Wellard, "The Search for the Etruscans" Thomas Nelson and sons, London 1973, s. 21.

(4) "Herodotus" Translated by J. Enoch Powell, Clarendon Press, Oxford 1949, Vol. I, s. 275.

(5) La Grande Encyclopédie, Cilt. 29. S. 851.

(6) H.H. Scullard, "Etruscan cities and Rome", Thames and Hudson, London 1967, s. 34.

4 — POLİTİK GÜÇ VE MEDENİYET :

İskitlerin askerî ve politik güçleri M.Ö. VII. yüzyılda zirvesine çıkıyor. Anadolunun Kuzeyini 28 yıl boyunca işgal etmeleri bu döneme tesadüf ediyor. Onların medeniyet ve sanat bakımından en çok yükseldikleri yüzyıl ise, M.Ö. VI. yüzyıldır(7).

Diğer taraftan, Etrüsklerin İtalya'daki hâkimiyeti ve Etrüsk sitelerinin gelişmesi M.Ö. VII. yüzyılda kendini göstermektedir.(8). Etrüsk sanatının en çok geliştiği dönem ise, M.Ö. VI. yüzyıldır(9). Şu halde, bu iki milletin doğuşunda da, büyümesinde de şaşılacak bir paralellik vardır.

5 — ORTAK DÜŞMAN :

İskitlerin de, Etrüsklerin de tarihlerinin ilk döneminde ve hattâ tarih-öncesi dönemlerde rakipleri ve düşmanları Yunanlılardı. Bir çok eski tarihçiye göre, Yunanlılar tarihlerinin şafağında İskitlerle çetin savaşlar yapmışlardır. Sonraları, efsane ve mitoloji konusu halini alacak olan bu savaşlar bazen "Centaure"lara, bazen de "Amazon"lara karşı idi. Halbuki "centaure" lar ilk defa gördükleri atlı İskit askerleri idi(10), "Amazon"lar ise, İskit soyundan olan Kadınlar ordusu idi(11).

---

(7) "Les Trésors d'art des Scythes", Gründ, Prague 1968, s. 13.

(8) Attilio Gaudio, "Les Etrusques, une civilisation retrouvée, Editions Girard et Co, Verviers 1969, s. 141.

(9) Raymond Bloch, "L'art des Etrusques", Il Parnasso, Milano 1965, s. 28-29.

(10) "L'Art barbare Scythe" Editions Cercle d'Art, Paris 1971, s. 97.

(11) Guy Cadogan Rothery, "The Amazons in Antiquity", London 1910, s. 9.

Diğer taraftan, eski tarihçiler gerek Yunanistan Yunanlılarının, gerek Ege Denizinde yerleşmiş Yunanlıların Tirhen (Etrüsk) korsanları ile savaşlarını anlatır dururlar. Bu korsanlar cesaretlerini o noktaya vardırmışlardı ki, günün birinde Yunanlıların tanrısı Dionyzos'u bile kaçırmağa cesaret etmişlerdi[12]. Bu Tirhenler, bazı eski ve yeni tarihçilere göre İtalya Etrüsklerinin Ege Denizi kıyılarındaki ataları idiler.

Fakat efsane dönemine ait bu karşılıklı korsanlıkları bir tarafa bırakacak olsak bile, İtalya'daki Etrüsklerin Yunanlılara karşı savaşlarını görmemezlikten gelemeyiz. Bu iki millet arasındaki mücadelenin iki önemli noktası Etrüsklerin M.Ö. 535 de Foça Yunanlılarına karşı Aleria savaşı ve M.Ö. 474 de Sirakuza Yunanlılarına karşı Cumes savaşıdır[13].

6 — COĞRAFYADAKİ İZLER :

Etrüskler gibi İskitler de, Coğrafya terimlerinde siyasî hâkimiyetlerinin izlerini bırakmışlardır. Bir zamanlar "İskit Okyanus"u denilen bir deniz[14], "İskit körfezi" denilen bir körfez[15] vardı. Diocletien zamanında ise, Roma İmparatorluğunun bir vilâyetine "Küçük İskitya" adı verildiği gibi, Filistin'in bir şehrine "Scythopolis" (İskit kenti) denirdi.

---

(12) Pauly, "Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft".

(13) Werner Keller, "Dann sie entzündeten das Licht" Drömer, München-Zürich 1970, s. 160, 214, 215, 216.

(14) Larousse du XX e siècle, Vol. VI. s. 263.

(15) Talbot Rice, "The Scythians" Thames and Hudson, London 1961, s. 35.

Diğer taraftan, bugün bile coğrafyada bir Tiren Denizi, yani Etrüsk Denizi bulunduğu bilinmektedir.

7 — DIŞ GÖRÜNÜŞ :

İskitlerle Etrüsklerin dış görünüş bakımından benzerlikleri, gerilere gittikçe daha çok dikkati çeker. Meselâ, İskit erkeklerinin uzun saçlı ve genellikle sakallı olduklarını biliyoruz(16). Arkaik dönemde Etrüskler de öyle idiler(17). Söz konusu benzerliğin farkına varmak için Cerveteri'de bulunmuş mermerden tabut üzerindeki şefkatli koca ile Kul-Oba'da bulunmuş meşhur vazodaki diz çökmüş dişçiyi karşılaştırmak yeterlidir.

8 — BAŞLIK :

İskitler tepesi sivri ve kulaklıkları olan bir başlık giyerlerdi. Kulaklıklar çok defa çenenin altında birleştirilip bağlanırdı. Bunun delilleri sadece Pazırık'ta bulunmuş giyim eşyası ve vazolar üzerindeki resimler değil, ayni zamanda Persepolis'teki kabartma heykellerdir de. Çok ilginçtir ki, bütün Batılı tarihçiler İskitlerin bu başlığından söz ederken, aynen bu türkçe kelimeyi kullanırlar, fakat bunu bir rusça kelime zannederler ve "bashlyk" şeklinde yazarlar.

Etrüsklere gelince, biliniyor ki, onlar da, Osmanlıların kavuğuna ve külahına benzer tepesi sivri

---

(16) Ellis H. Minns, zikredilmiş eser, s. 57.

(17) Massimo Pallotino, "Etruscologia" Hoepli, Milano 1968, s. 339.

(18) Jacques Heurgon, "La Vie quotidienne chez les Etrusques", İtalyancaya çevirisi, İl Saggiatore, Milano 1967, s. 43.

bir başlık giyerlerdi. Romalılar buna "tutul-us" adını verirlerdi[18]. Benim bildiğime göre, bu başlığın çenenin altından bağlandığına hiç bir Romalı yazar işaret etmemiştir. Bununla beraber, biliyoruz ki, Etrüsklerin geleneksel ve hiç bir zaman Yunan modasından etkilenmemiş kıyafeti "augur'ların ve "haruspis"lerin kıyafetidir. Etrüsklerin bu tam manasiyle millî ve şüphesiz çok eski zamanlardan kalma kıyafetini bugün Vatikan müzesinde bulunan küçük bir bronz heykelcikten görüp anlıyoruz. Bu heykelciği İtalyan etruskologu Massimo Pallotino" Etruscologia" adlı eserinde şöyle tanıtıyor :

"Karakteristik kıyafeti ile bir haruspis'i temsil eden, bronzdan heykelcik"[19]. Bu heykelciğin sivri başlığında da çene altından bağlanan bir kısım vardır. Tıpkı İskitlerinki gibi. Esasen, çene altından bağlanan başlık giymiş "augur"ların resmini Etrüsk el aynalarının arkasında da görmek mümkündür[20].

9 — ASKERÎ VASIFLAR :

İskitlerin askerlikteki ustalığından Herodot şöyle söz eder :

"*... bu alanda (askerlik alanında) işi öyle idare ederler ki, onlara saldıranlar hiç bir zaman ellerinden kurtulamaz. Halbuki, kendileri saldırıda bulundukları zaman, onları yakalamak imkânsızdır*"[21].

---

(19) Massimo Pallotino, zikredilmiş eser. Tavola XXXI.

(20) Agnes Carra Vaughan, "Those mysterious Etruscans", Robert Hale, London 1966, s. 81.

(21) "Herodotus" J. Enoch Powell çevirisi, Clarendon Press, Oxford 1949, s. 290.

Yunanlı tarihçinin kitabının IV üncü bölümünün bir çok yerinde de İskitler hakkında "yenilmesi güç", "yenilmez" deyimleri geçer.

Diğer yandan, M.Ö. Birinci yüzyılda yaşamış olan Sicilyalı Diodorus, Etrüsklerin eski dönemlerdeki askerî meziyetlerini şu şekilde över :

'Etrüskler son derece cesur idiler. Onlar büyük fâtih millettir..."(22).

10 — POLİTİK ÇÖKÜNTÜ SONUCUNDA KENDİNİ SALIVERME :

Millî hayatlarının şanlı dönemlerinde güçlü, hareketli ve çevik olan İskitler zamanla tembel ve hayatın küçük zevkleriyle yetinen hantal adamlar haline gelmişlerdir. Hippokrates'in dediğine göre, onlar yemek, içmek ve dans sahneleri seyretmekle vakitlerini geçirirlerdi(23).

Sicilyalı Diodorus da Etrüskler hakkında hemen hemen ayni şeyleri söylüyor:

"... onlar eskiden dillere destan olan güçlerini kaybetmişlerdir... Bunun sebebi bitip tükenmez ziyafetler ve erkekleri kadınlaştıran cinsten zevklere düşkünlük idi"(24).

---

(22) Alain Hus, "Les Etrusques, peuple secret" İtalyancaya çevirisi s. 175.
(23) Talbot Rice, "The Scythians" s. 63.
(24) J. Heurgon, zikredilmiş eser, s. 45, 61.

11 — SANATIN VASIFLARI.

İskitlerin de, Etrüsklerin de sanatı "hayvan üslûbu" denilen üsluptadır.

İskitlerin sanatını sovyet bilgini M.İ. Artamanov şöyle vasıflandırır :

"ALTAY bölgesinin eski sanatında görülen süsleyici motifler geniş ölçüde o bölgedeki hayvanların gerçek şekillerinden esinlenmiştir... Bu şekiller ve hayvanların dövüşmesini gösteren sahneler KARADENİZ sahillerinde yaşayan İskitlerin de kullandıkları hayvan üslubu ile akrabalık göstermektedir"(25).

Raymond Bloch ise, "L'art des Etrusques" adlı güzel eserinde Etrüsklerin sanatı hakkında şunları söyler :

"Etrüsklerin sanatta hayvanları temsil etme eğilimi genellikle hiç bir zaman kaybolmamıştır. Hemen her yüzyılda meydana getirilmiş (daha önceki gibi taştan değil) bronzdan ve balçıktan şaheserler bu orjinal eğilimin parlak delilleridir"(26).

İki milletin sanatı arasındaki benzerlik hakkında fikir edinmek isteyenlere şu karşılaştırmayı yapmalarını tavsiye ederim: Karl Jettmar'ın "Bozkır kavimleri" adlı eserinde resimlerini görmek mümkün olan altın levhalar üzerindeki hayvan dövüşleri ile Raymond Bloch'un "The Ancient civilization of the

---

(25) "L'art barbare scythe" Editions Cercle d'art, Paris 1971, s. 12.

(26) İl Parnasso, Milano 1965, s. 53.

Etruscans" adlı kitabında detayları görülebilen meşhur Etrüsk tripodundaki hayvan dövüşlerini... ([27]).

12 — KUYUMCULUK .

Bilindiği gibi, İskitler her türlü mücevhere düşkün idiler([28]). 1975 de Sovyetlerin Pariste "İskitlerin altını" etiketi altında düzenledikleri sergideki eşyanın büyük kısmı "Leningrad'ın "Ermitage" müzesinden çıkarılmış ve çok ince işçilik ürünü olan mücevherlerden ibaretti. İskitler özellikle "granulation" denilen sanatın büyük ustası idiler.

Etrüsklere gelince, burada onlar hakkında da Raymond Bloch'dan bir iki satır almakla yetineceğim :

"Filigran ve granülasyon adlı iki çeşit sanat onlara (Etrüsklere), o azaman da, bugün de başka milletler tarafından seviyesine erişilememiş ustalıkta kuyumculuk ürünleri yaratma imkânını vermiştir"([29]).

13 — EL AYNALARI :

Giyim kuşama düşkün milletlerin kendilerini aynada seyretmekten hoşlanmış olmaları tabiîdir.

---

(27) a) Karl Jettmar, "I Popoli delle steppe", Il Saggiatore, Milano 1964, s. 199, 203.
b) Raymond Bloch, "The Ancient civilization of the Etruscans", Resimler: 12, 13.

(28) Ellis Minns, zikredilmiş eser, s. 62-63.

(29) "The Etruscans", Thames and Hudson, London 1965, s. 184.

İskitler hakkında, kocaman bir eser olan "L'art barbare scythe" de şunları okuyoruz :

"İskit mezarlarında bulunmuş el aynaları son derece süslüdür. Fakat asıl insanı şaşırtan şey bunların sayısıdır. Ve merak uyandıran nokta da, bu el aynalarının sadece kadın mezarlarında değil, erkek mezarlarında da bulunmasıdır..." (30).

Bu son sözler bize İskitlerde aynaların dinî bir manası ve önemi olmuş olabileceği fikrini vermektedir.

Aynanın Etrüsklerdeki önemi ve Etrüsk bölgelerinde yapılmış kazılarda meydana çıkan el aynalarının büyük sayısı herkesçe bilinen bir şeydir. Bu konuda, özellikle Alman etruskologları tarafından yazılmış bir çok eser vardır. Bu bilginler Etrüsk aynalarının dinî bir mana taşıdıkları sonucuna varmışlardır.

14 — MADENCİLİK :

İskitlerin madencilikteki büyük ustalığını Herodottan öğreniyoruz. Tarihçiye göre bazı İskit kabileleri yalnız bronz üzerinde çalışırdı. Bazıları ise demiri de kullanırdı (31). Arkeolojik kazılar Herodot'un dediklerini doğrulamıştır. Demirin Minusinsk'te M.Ö. 1100 den beri işlendiği bilinmektedir.

Etrüsklerle az çok ilgilenmiş herkes bilir ki, Etrüsklerde madencilik çok gelişmiş bir sanattı.

---

(30) "L'art barbare scythe", s. 94.

(31) Talbot-Rice, "The Scythians" s. 135, 128.

15 — ATALAR KÜLTÜ :

İskitlerin de, Etrüsklerin de manevî ve dinî hayatlarına hâkim unsur "atalar kültü" idi.

Herodot'a göre İskitlerin kralı İdanthyrsos'un Pers'lerin kralı Dara'ya gönderdiği bir cevap şöyledir :

"Bizi savunma savaşına iten atalarımızın mezarları ve ırkımızın bıraktığı izlerdir"(32).

Diğer taraftan, Etrüsklerin dininde atalar kültünün ne kadar büyük yeri olduğu bilinen bir şeydir(33). Bir Römülüs'ün, bir Sezar'ın ölümlerinden sonra tanrılaştırılması bu kültün sayısız tezahürlerinden biridir. En önemli belirtisi de mezarların inşaatına gösterilen özendir.

16 — DİNÎ FALCILIK :

Biliyoruz ki, İskitlerin dininde dinî falcılık önemli yer tutuyordu. İskitlerdeki dinî falcılığın şekilleri hakkında Herodotta pek çok ayrıntı buluyoruz. Tarihçiye göre İskitlerin dinî falcılıkla görevli rahiplerinin adı ENARES idi(34). Bu kelimeden yunanca bir ek olan son iki harfi çıkarırsak ENAR kalır.

Etrüsklerin dininde de dinî falcılığın çok önemli yeri vardı. Bununla görevli rahiplerin adı AUGUR

---

(32) Herodotus, zikredilmiş eser, s. 322.

(33) Mary A. Johnston "The Etruscan life in Perugia" Olschki, Florence 1964.

(34) "Herodotus" zikredilmiş eser, s. 297-298.

(ES) di. İlk bakışta "Enar" ile "Augur" kelimeleri birbirinden çok farklı gibi görünür. Halbuki herhangi dilciye sorulursa, diyecektir ki, bu iki kelime arasında akrabalık vardır. Çünkü lengüistikte sesli harfler birbirinin yerini almakla kalmaz, N harfi de NG den geçerek G harfine dönüşebilir (ENAR - ENGAR - UNGUR - AUGUR)

17 — BAŞLICA TANRI :

Herodot'a göre İskitlerin en önemli tanrısı TABİTİ idi. Tarihçi bunu Yunanlıların ateş tanrıçası HESTİA'ya benzetmektedir.([35]).

Bilindiği gibi, Romalılar ateş tanrıçası VESTA'yı Etrüsklerden almışlardır. Fakat bu tanrıçanın etrüskçe adı şüphesiz başka idi. Hiç bir kaynak Vesta'nın Etrüsklerde en önemli tanrıça olduğunu söylemiyor. Bununla beraber, Roma devletinin protokolünden bu mana çıkmaktadır. Lâtin kaynaklarından öğreniyoruz ki, Vesta tanrıçasının Vestal adını taşıyan rahibeleri dinî ve içtimaî hiyerarşi içinde, kraldan sonra en yüksek mevkiye sahip idiler. Bu rahibelerin sahip oldukları ayrıcalık gösteriyor ki, bir zamanlar Etrüsklerin Vesta'sı da İskitlerin "Tabiti" si gibi, en önemli tanrıça idi.

Bugün bazı yazarların öztürkçe olarak, "mabud" yerine TAPIT kelimesini kullandıklarını hatırlamak da yerinde olur.

---

(35) "Herodotus" zikredilmiş eser, s. 294-295.

İskitlerde savaş tanrısını yere çakılmış bir kılıç temsil ederdi ([36]). Bu kılıç'a kırın ortasında tapılırken, ne gibi hazırlıkların yapıldığını Herodot uzun uzadıya anlatmaktadır.

Diğer taraftan biliniyor ki, Romalıların Etrüsklerden aldıkları savaş tanrısı Mars için tapınaklar daima şehir dışında inşa edilmiş ve ayrıca kırlarda Mars'a adanmış bir alan bulundurulmuştur. (Champ de Mars).

İş bununla bitmiyor. Meşhur Plütark "Komülüs'ün hayatı" adlı yazısında şöyle bir cümle sarfetmektedir ki, İskitlerle uğraşmamış olanlara manasız gelebilir.

"Eskiler Regia binasında saklanan bir süngüye Mars adını verirlerdi". Dinler tarihi uzmanı Georges Dumézil'in dayandığı kaynaklara göre ise : *"Başlangıçta tanrı Mars bir süngüden başka bir şey değildi"([37]).*

Söylemeğe lüzum yoktur ki, kılıç, süngü, hançer ayrı ayrı silâhlar olmakla beraber, sembolik ve mitik açıdan ayni manayı taşımaktadırlar.

18 — KAHRAMAN ATA VE EFSANE KAHRAMANI :

Herodot bildiriyor ki, İskitlerin efsanelerine göre onların atası tanrı Zeus'den ve tanrıça YER'den

(36) Herodotus, s. 296.

(37) "La Religion romaine archaique", Payot, Paris 1966, s. 37.

doğan bir kahramandı. Pek açıktır ki, tarihçi burada Zeus kelimesini GÖK yerine kullanmaktadır. Şu halde, İskitlerin atası GÖK tanrısının hamile bıraktığı YER'in karnından çıkmıştı. Daha sonra Gök torunlarına bazı faydalı hediyeler de göndermişti ki, bunların arasında altından sapan da vardı.

Açıkça görülüyorki, İskitlerde İlk Ata'nın ve çocuklarının hâtırası TARIM kavramına bağlı idi. Söz konusu ata'nın adı da TARGİTA-OS idi(38).

Şimdi Etrüsklerdeki duruma bakalım :

Onlarda Lâtin kaynaklarının Tages adını verdikleri bir efsanevî kahraman vardı ki, etrüskçe adı TARKHET idi(39). Bu kahraman, bir Etrüsk çiftci tarlasını sürerken, YERDEN ÇIKMIŞ idi. Tarkhet Etrüsk milletine hem dinî esasları, hem de Tarım'ın sırları gibi faydalı bilgiler öğretmişti.

20 — UNUTULUP TEKRAR TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞ :

Bu iki milletin kaderindeki son paralelliğe de işaret edelim.

Her iki millet tarih sahnesinden aşağı yukarı aynı zamanda çekilip, yüzyıllar boyunca unutulmuş olarak kalıyorlar. İçlerinde sakladıkları hazineler ba-

(38) "Herodotos" erklärt von Heinrich Stein, Weidmannsche Buchhandlung, Berlin 1896, Zweiter Band, s. 7.

(39) Otto-Wilhelm von Vacano, "The Etruscans in the Ancient World", İndiana Üniversity Press, Washington 1965, s. 45.

kımından birbirlerine çok benzeyen İskit ve Etrüsk mezarları bütün Ortaçağ boyunca mezar soyguncularına yem olduktan sonra, modern çağlarda aydın kişilerin dikkatini çekmeğe başlıyor. İskit mezarlarından çıkarılmış hazineler Büyük Petro'ya sunulurken[40] Avrupada sanat amatörleri arasında "Etrüsk vazosu" ilgi konusu olmağa başlıyor. Nihayet, 19 uncu yüzyılda, gerek İskit mezarları, gerek Etrüsk mezarları, arkeologlar tarafından açılıp incelenince, ayni inanışlara ve ayni sembollere dayanan birbirine benzer iki medeniyet ortaya çıkıyor.

---

(40) Mikhail Gryaznov, "Sibérie du Sud". Editions Nagel, Genève 1969, s. 15-16.

Tarihin şafağında iki Türk devleti

(20-22 Mayıs 1985 tarihinde Ankara'da toplanan Türk Devletleri Sempozyumunda okunmuş bildiri)

Ben sizlere Eski Çağa ait iki Türk veya Proto-Türk devletinden söz edeceğim: Bunların birincisi bazı Batılı tarihçilerde allerji uyandıran Pelasg devleti, ikincisi ise, bazı Türk tarihçilerinde allerji uyandıran Etrüsk devletidir. Her iki devlet tarih-öncesi ile tarihin başlangıcı arasında yaşamış güçlü devletlerdir. Pelasg devleti M.Ö. 3000 civarında bugünkü Yunanistanın toprağı üzerinde kurulmuştur. Etrüsk devletine gelince, bu devleti M.Ö. aşağı yukarı 1300 ile 1000 arasında İtalyaya bir kaç dalga halinde göç eden Proto-Türkler kurmuşlardır.

Tarih-öncesi dönemde birer geniş ve güçlü devlet oldukları bir çok delillerden anlaşılan bu iki devleti tarihin şafağında sitelere, devletçiklere bölünmüş olarak görmekteyiz.

Batılı tarihçiler Pelasglara karşı niçin allerji duyarlar? Hint-Avrupa şovinizminden dolayı olsa gerek. Çünkü Pelasgların Hint-Avrupalı olmadıkları anlaşılmıştır. 1885 yılında Limni adasının bir köyünde bulunmuş bir dikili taşın üzerindeki yazıt isbat etmiştir ki, Pelasg dili Hint-Avrupalı dillerden değildir. Bu dil Hint-Avrupalı diller gibi "flexionnel", yani bükülen değil, "agglutinant", yani bitişken bir dildir.

Bugün Batılı tarihçilerin çoğu Yunanistanın tarihini yazarken, Yunanistana Yunanlılardan 1000 yıl öce gelip yerleşmiş ve orada hâkimiyet sürmüş olan Pelasglardan söz etmezler.

Peki, ben Pelasgları nereden bulup çıkardım? Bizzat Eski Yunanlıların büyük şairi Homeros'tan ve tarihçilerin piri sayılan Yunanlı tarihçi Herodottan...

Homeros İlyada adlı eserinin bir çok yerinde Pelasglardan, daima olumlu olarak söz eder. Herodot ise, meşhur eserinin hemen hemen dörtte birini Pelasglara ayırmıştır.

Şimdi önemli bir nokta üzerinde duracağım ki, o da şudur: Eski Yunanlı yazarlar eserlerinde hep Pelasglarla Etrüskleri birbirleriyle karıştırmışlar, bu iki milleti kardeş millet, hattâ ayni millet saymışlardır. Alman Ansiklopedilerinden Pauly ve Wissowa'nın meşhur "Realencyclopaedia der klassischen Altertumswissenschaft" adlı eseri bu bakımdan misallerle doludur.

Yunanlı yazarların Pelasglarla Etrüskleri ayni millet saymakta haklı olduklarını gösteren delil de

yine bir az önce sözünü ettiğim, Limni adasında bulunmuş, M.Ö. VII. yüzyıla ait dikili taştır. O dönemde Limni adası Pelasgların egemenliği altında idi. Çünkü adanın ancak M.Ö. 510 yılında Yunanlıların eline geçtiği bilinmektedir.

Bütün Etrüskologlara göre, Limni'de bulunan dikili taşın üzerindeki yazıtın dili ile etrüskçe arasında çok büyük benzerlik vardır. Aradaki fark bir lehçe farkı niteliğindedir.

Pelasg dilinin bir Türk veya Proto-Türk dili olduğuna ise, kesin ve reddedilmez bir delil vardır: Lâtin yazarlarından Varron, eserlerinden birinde, Pelasgların küçük dağlara TEPE dediklerini söyler. Bu bilgiyi İsaac Taylor'un "Etruscan researches" adlı eserinde bulmaktayız.

* * *

Şimdi geçelim Etrüsk devletine. Bu devlet sitelere bölünmeden önce o kadar güçlü bir devletmiş ki, Fenikelilerle birleşerek, uzun zaman Yunanlılara Akdenizde nefes aldırmamıştır. Akdenizin Batı kısmı bile Tirhen, yani Etrüsk Denizi adını taşımaktadır. Buradaki TİRHEN kelimesi Etrüsklerin yunanca adıdır ve doğru okunuşu TURHAN'dır. Çünkü eski yunancada Y harfi U telâffuz edilir ve okunurdu. Batılılar kelimeyi bozmuşlardır.

Burada Etrüskler hakkında söyleyeceklerim, ister istemez, 1985 yılının başında yayınlanmış fransızca kitabımın özeti olacaktır. Bu kitabımın adı "Les Etrusques étaient des Turcs. Preuves" dir. Yani: "Etrüskler Türk idiler. Deliller"

Kitabımda ortaya koyduğum delillerin yarısı DİN ile, yarısı DİL ile ilgilidir. Kitapta aşağı yukarı 100 delil sıralanmıştır. Bunlardan size bir ikisini sunmakla yetineceğim :

Etrüsklerin Proto-Türk olduklarına kesin delillerden biri hem Etrüsklerde, hem Eski Türklerde kurtla ilgili efsanelerin bulunmasıdır. Bu münasebetle şunu söyleyeyim ki, Roma kurdu denilen meşhur antik heykel hiç de Roma Kurdu değildir : Bugün Romanın Konservatörler Müzesinde bulunan bu heykel Romalılar tarafından savaş ganimeti olarak bir Etrüsk şehrinden Romaya getirilmiştir. Heykeli yapan Etrüsk heykeltıraşın adı bile bilinmektedir.

Eski Türklerde hem erkek kurtla, hem dişi kurtla ilgili efsaneler vardı. Ayniyle, Etrüsklerde (ve hemen bütün medeniyet ve kültür unsurlarını Etrüsklerden almış olan Lâtin Romalılarda) hem erkek kurtla, hem dişi kurtla ilgili efsaneler vardı. Romanın kuruluşu ile ilgili efsanelerden birinde Türklerin Oğuznamesindeki Gök-börü veya Bozkurd'a bile rastlanmaktadır. Yani, orduya kılavuzluk eden bir kurda...

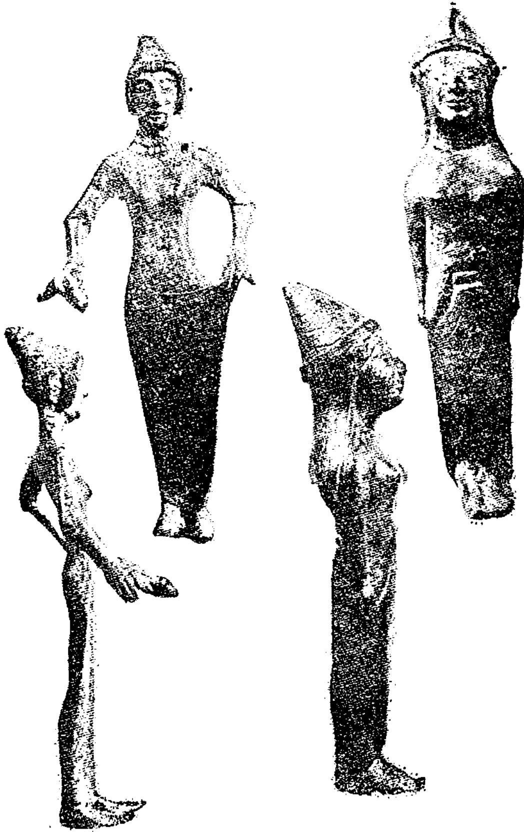
Başka bir misal, yani delil göstereyim :

Bugün Türklerin eski dini olan Şemanizme bağlı kaldıkları için, İslâmiyetten önceki bütün Türk efsanelerini muhafaza etmiş olan Yakut Türklerinin Millî Destanının bir yerinde şöyle bir olaydan söz edilir: Büyük yararlıklar göstermiş olan bir kahramanı mükâfatlandırmak için, bir tanrıça ona, emsin diye, çıplak sağ memesini uzatır.

İster inanın, ister inanmayın, bundan 2500 kadar yıl önce Etrüskler bu sahneyi bir değil, bir kaç el aynasının arkasında resimlendirmişlerdir. Resimleri Alman etrüskologu Gerhard'ın "Etrüskische Spiegel" adlı eserinde görmek mümkündür.

... Tarihte Türk Devletleri sayılırken, Proto-Türkler tarafından Yunanistanda kurulmuş Pelasg Devleti de, İtalya'da kurulmuş Etrüsk Devleti de sayılmalıdır. Bu, Türk Tarihinin geriye doğru sınırlarını genişletecek, geçmişimizi zenginleştirecektir.

RESİMLER

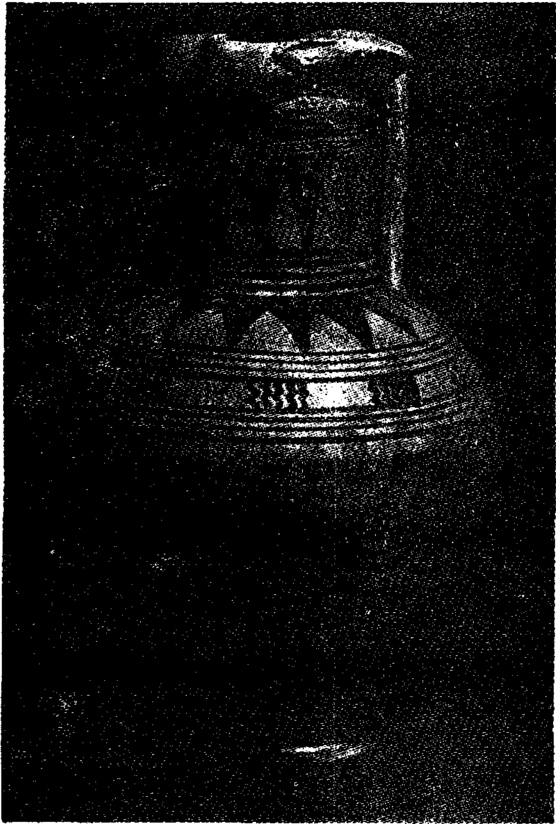
Bugünkü Kırgız ve Başkırt kıyafetlerine benzeyen en eski Etrüsk kıyafetleri. Louvre Müzesi, Paris.

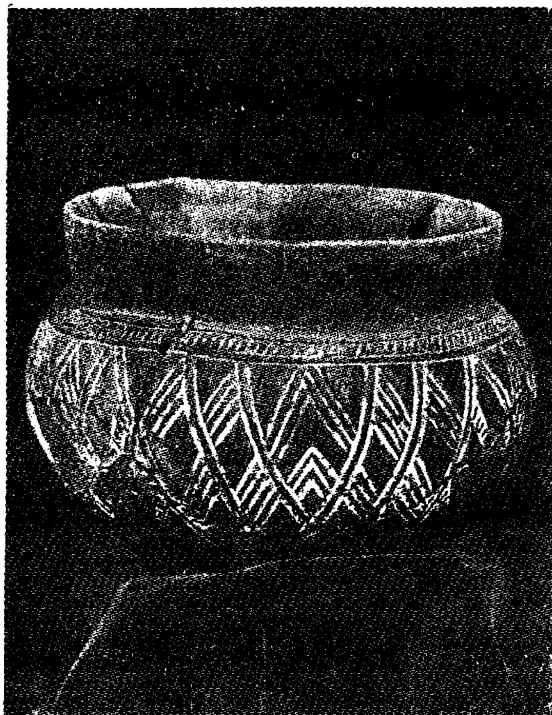
Etrüsk rahibinin geleneksel kıyafetini göster heykel. Gregoriano Müzesi, Roma.

ıl-Oba kazılarında bulunmuş bir altın vazo üzerinde rülen kıyafet (Başlık Etrüsk rahibininki gibi ku-ılıkla tutturulmuştur). Ermitaj Müzesi, Leningrad.

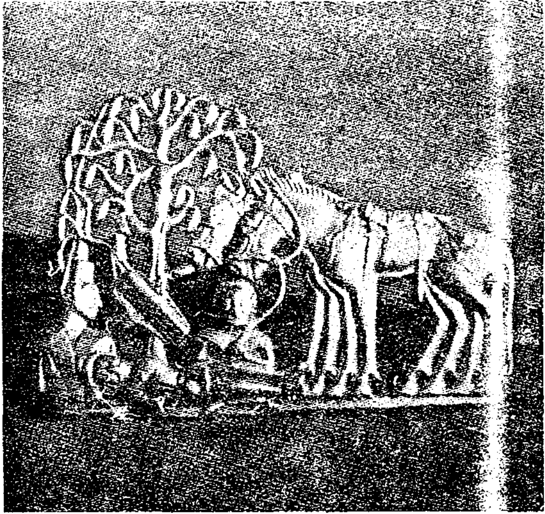
Üçkenlerle süslenmiş Etrüsk vazosu. M.Ö. VII. Yüzyıl. Tarquinia Müzesi. İtalya.

Üçkenlerle süslenmiş olup, eski Türk yurdunda Mi-nussinsk) bulunmuş vazo. Ermitaj Müzesi, Leningrad.

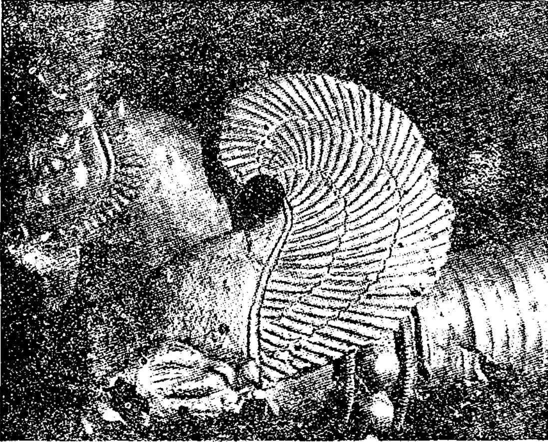
Bir Etrüsk mabedini süsleyen çift at (baş ve ayakların duruşuna dikkat) M.Ö. IV. Yüzyıl. Tarquinia Müzesi, İtalya.

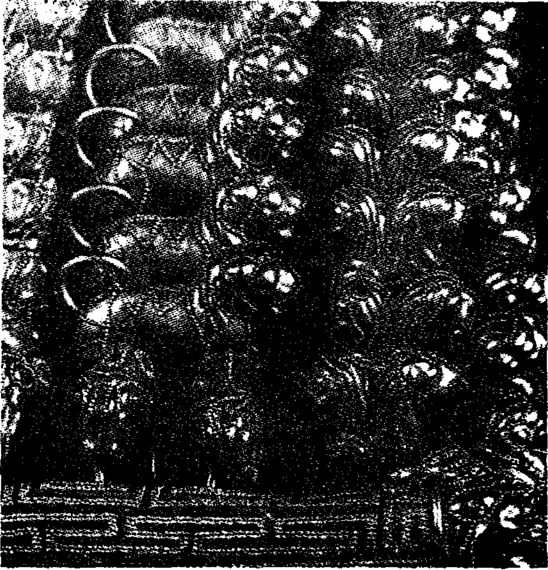
Altaylarda bulunmuş bir altın kemer üzerindeki çift at (baş ve ayakların duruşuna dikkat). M.Ö. VI. Yüzyıl. Ermitaj Müzesi, Leningrad.

Etrüsklerde kutsal sayılan keçiye ait bir bronz heykel. M.Ö. VI. Yüzyıl. Floransa, Arkeoloji Müzesi.

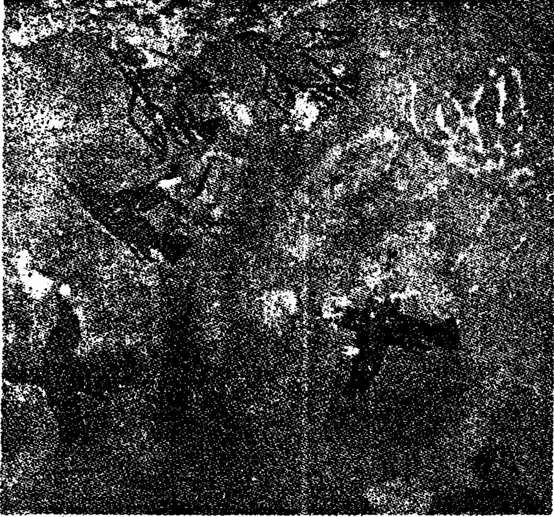
Kuban'da bulunmuş bir keçi başı (Yedi Kardeşler kazısında, 4 üncü Kurgan). Ermitaj Müzesi, Leningrad.

Bir Etrüsk kemeri üzerinde, sürü halinde arslanlar. M.Ö. VII. Yüzyıl, Villa Giulia Müzesi, Roma.

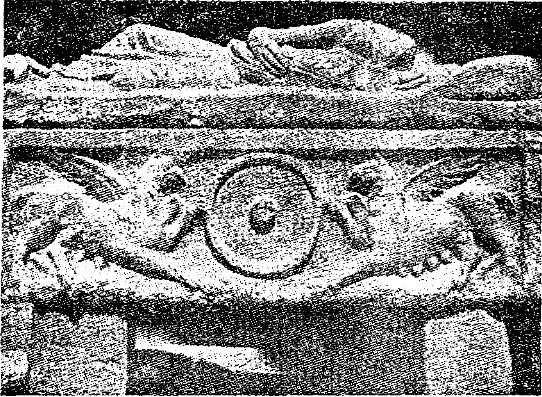
Kazakistan'da bulunmuş bir kap üzerindeki sürü halinde arslanlar. Ermitaj Müzesi, Leningrad.

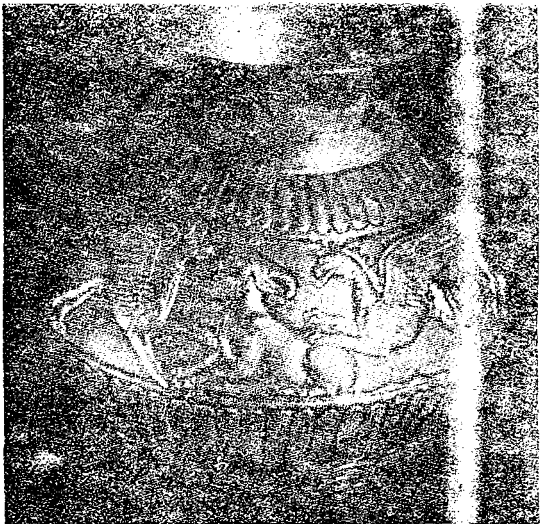
Etrüsklerde kutsal sayılan kuşlar. (Bir freskten) M.Ö. VI. Yüzyıl. Tarquinia, İtalya.

Eski Türklerde Kuşlar (İpekli üzerine işleme) M.Ö. V. veya VI. yüzyıl. Pazırık, Altay. Ermitaj Müzesi, Leningrad.

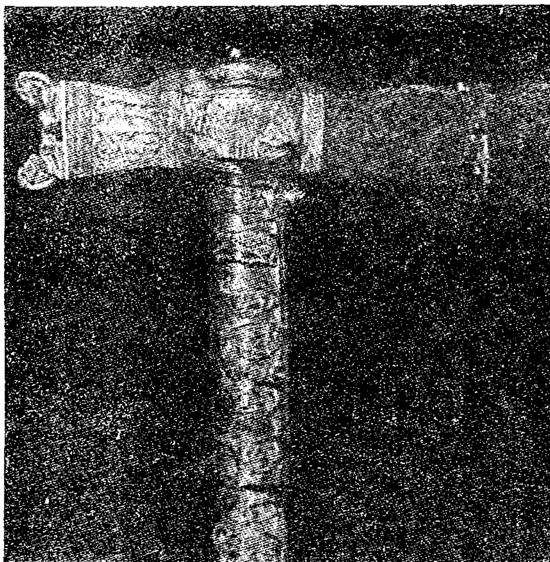
Etrüsklerde griffon" denilen hayalî hayvan (Bir mermer tabut üzerinde). Tarquinia Müzesi, İtalya.

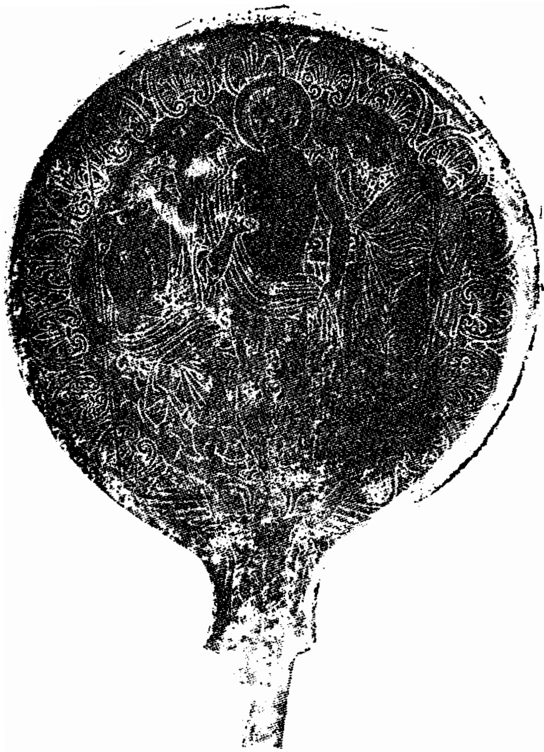
Kul-Oba'da bulunmuş bir gümüş vazo üzerindeki "griffon" lar. (Bir boğaya saldırış halinde). Ermitaj Müzesi, Leningrad.

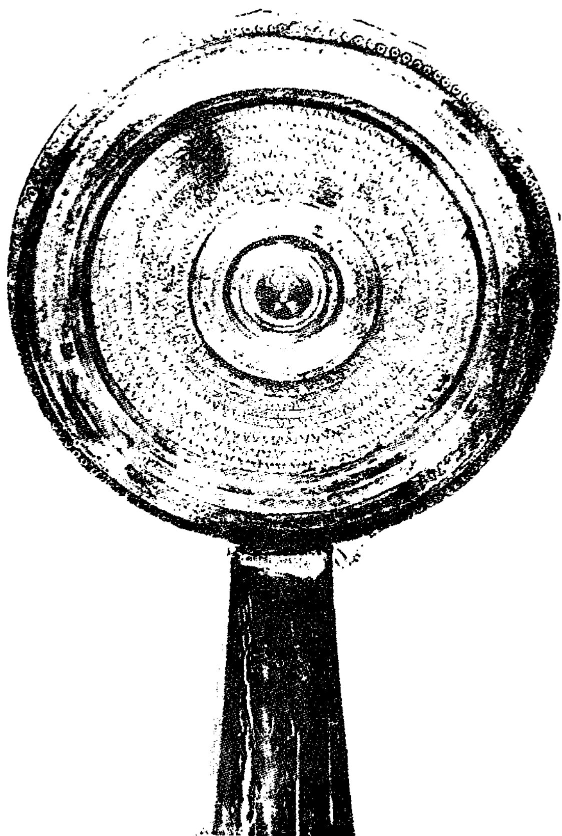
Etrüsklerde balta. M.Ö. VI. Yüzyıl. Floransa Arkeoloji Müzesi.

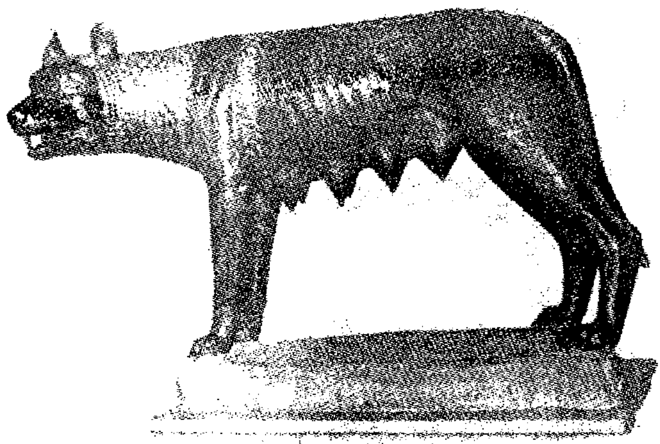
Kelermes'de bulunmuş altın saplı balta. Birinci Kurgan. Ermitaj Müzesi, Leningrad.

Etrüsklerde ayna. Gregoriano Müzesi, Vatikan.

Eski Türklerde ayna. M.Ö. V. veya VI. Yüzyıl, Altay. Pazarık II, Ermitaj Müzesi, Leningrad.

Bu Dişi Kurt heykeli bugün Roma'da, Kapitol tepesi üzerindeki Konservatörler Müzesinde bulunmaktadır.

Burada resmi görülen ve yanlış olarak "Roma Kurdu" diye tanınan Dişi Kurt heykelinin Roma ile hiç bir ilgisi yoktur.

"Türk Devletleri" sempozyumunda yaptığım konuşmada belirttiğim gibi, eski Türk efsanelerindeki hem Ala - kurdu, hem orduya yol gösteren Bozkurdu, hem de insan yavrusu emziren Dişi Kurdu aynen Etrüsk efsanelerinde de bulmaktayız. Bu efsaneleri, hiç şüphesiz, Orta Asya'dan doğrudan doğruya gelmiş ve kendilerine Villanovalı adı verilmiş olan Proto - Türkler İtalya'ya getirmişlerdir.

Konservatörler Müzesindeki meşhur Dişi Kurt heykeli, Lâtin döneminde, bir Etrüsk şehrinden, savaş ganimeti olarak Roma'ya getirilmiştir. M.Ö. 295 yılında, hakikî bir kurt sayesinde bir savaşın kazanılması üzerine, bir az mantıksızca olarak, Dişi Kurt heykelinin altına, Romalılar tarafından Remüs ve Romülüs'ün heykelleri ilâve edilmiştir. Bugün heykel bu ilâvelerden arınmıştır.

Adile Ayda'nın eserleri

Fransızca :

Racine et l'İnconscient (1951)
L'influence de V. Hugo sur S. Mallarmé (1953)
Le drame intérieur de Mallarmé (1955)
Les sources d'Hérodiade (1956)
Les Etrusques étaient ils des Turcs? (1971)
Les Etrusques étaient des Turcs. Preuves (1985)

Türkçe :

Güneş - kral nezdinde bir Türk diplomatı (1956)
Yahya Kemal'in kendi ağzından fikirleri ve sanat görüşleri (1962)
Yahya Kemal'in fikir ve şiir dünyası (1979)
Böyle idiler yaşarken (1984)
Gazete ve dergilerde yayınlanmış 100 den fazla yazı.

"Les Etrusques étaient des Turcs. Preuves"

adlı fransızca kitabın

İÇİNDEKİLER

III

Tanrılar

(Etrüsklerdeki Baştanrı, Ana tanrı, Savaş tanrısı ve başka tanrıların bugünkü Şamanist Türklerdeki tanrılara benzerliği)

IV

Din adamları

(Hem Eski Türklerde, hem Etrüsklerde Din adamlarının başlıca vazifesi dinî falcılık idi)

V

Dinî törenler

(Bir çok törenler ve özellikle at kurban etme töreni Etrüsklerde ve bugünkü şamanist Türklerde aynıdır)

VI

Dinî kurallar ve töre

(Etrüsklerin töresi ile Eski Türklerin töresi, özellikle yerleşim ve sınırlar konusunda, ayni idi)

VII

Ölüm ve ölüler

(Eski Türklerde de, Etrüsklerde de ölüler kültü vardı ve gömme âdetleri ayni idi)

İKİNCİ BÖLÜM

Dil ile ilgili deliller

I

Alfabe

(Bazı etrüskologlara göre, Lâtinler alfabelerini Etrüsklerden almış olduklarından, Etrüsk alfabesi ile Orhon alfabesinin karşılaştırılması ve sayısız benzerliklerin ortaya konması)

II

Fonetik

(Bugünkü italyancanın, fonetik açısından, lâtincenin etrüskleştirilmesinden başka bir şey olmadığının isbatı)

III

Yazı

(Orhon yazısı gibi sağdan sola okunan Etrüsk yazısının, sesli harfler bakımından, Orhon yazısının uyduğu kurallara uyması)

IV

Sözler

(40 aded etrüskçe kelimenin türkçe etimolojisi gösterilmektedir)

V

Gramer

(Etrüsk gramerinin hemen hemen tıpatıp Türk gramerine benzediği isbat edilmektedir)

Sonsöz

Adile Ayda ilk öğrenimini Berlin ve Paris'te, orta ve lise öğrenimi İstanbul'da, Notre Dame de Sion Fransız lisesinde yapmıştır. Ankara Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra, ayrıca, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur. 15 yıl süren akademik, 20 yıl süren diplomatik karyeri vardır.

Türkiye'nin ilk kadın diplomatı olan Adile Ayda Büyükelçiliğe terfi edeceği sırada, zamanın Cumhurbaşkanı tarafından Kontenjan Senatörü seçilerek, diplomatik karyerinden ayrılmıştır.

Çözüm bekleyen problemlere meraklı olan Adile Ayda, 1968 yılından beri, "Etrüsk esrarı", yani Etrüsklerin etnik menşei üzerinde çalışmaktadır. 1985 de fransızca olarak yayınlanmış "Les Etrusques étaient des Turcs. Preuves" (Etrüskler Türk idi. Deliller) adlı eseri ve onu tamamlayan bu eseri ile Etrüsklerin menşei problemini kesin olarak çözmüş ve Türk tarihine parlak bir fasıl eklemiştir.

Adile Ayda, Etrüsklerin izini takip ederken, Türklerin başka atalarına ve başka kardeşlerine de rastlamış ve tarihte yeni çığırlar açmıştır.

Fiatı : 4.800 TL.